

ՍՍՏՐՈՆ ԳՕԲՍՄՍՃԵԱՆ

ԴՐՊԱՆԻ

ԼՐԵՅՈՅՑ

1932

Նահանգ բուին

Ժ.Գ. ՏԱՐԻ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻԹԵՄՊԵՐԿ
Կ. Ն. ՄՍԳՍՄՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ

Գին 40 դր. Ամերիկայի համար 40 սենթ
Եւրոպայի 1 շիլին 4 փեննի կամ 8 ժրանգ

ՍՏԱՅԱՆՔ շնորհակալութեամբ հետեւեալներն.

ՀԱՅ ԽՈՍՆԱԿ գրական, կրօնա—բարոյական ամսաթերթ, **Զարմայր Աւագ Բենյ Աեգիւրեան**, Կ. Պոլիս, Տպ. Կ. Մագասեան (Կիւրեմպէրկ):

ՈՂԲ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԻ. Խաչատուր Աբովեան, հրատարակիչ Պիւէն Գ. Զարդարեան 1931 Կ. Պոլիս: Ռուսահայ մեծ ֆերթոյին այս գլուխ զորոնցի հրատարակումը յաղթանակ մըն է մեր գրականութեան համար եւ զայն փաջալերել՝ անյետաձգելի պարտք մը:

ԿԵԱՆՔԻ ԴԱՍԵՐ, հեղինակ **Կ. Յ. Գարակիւլեան** Պոսքըն, 1925 էջ 240:

ՄԱՀԱԹՄԱ ԿԱՆՏԻ, հեղինակ՝ նոյն: Պոսքըն 1925 էջ 112:

Այս երկու հմալից երկասիրութիւններ մեր վաղեմի դպրոցակից ընկերոջ գրչին արդիւնքն են, արժանապէս զնահաւում յայն շրջանակի՝

ՓԵԹԱԿ, դասագիրք ընթերցանո՛ւ

Յ. Գ. Նիկողոսեան, 1929 Նիւ Եւ .

Աւելորդ է որ եւ է յանձնարարական՝ սոյն դասագրքի համար, քանի որ հեղինակը իբր բազմամեայ, փորձ ուսուցիչ. իր անունով կ'երաւխաւորէ իր գործը:

Յորիկեանակն

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ Սիւսառու Աղբասախնամին, երկասիրեց **Յ. Հմայեակ Աւագ Բենյ. Էնֆուէրեան**:

Այս գործը կը պատկերացնէ Աղբասախնամին յիսնասեայ կեանքը:

ՈՐՈՅՈՅՅ եւ գուշակ օրոց Վենետիկ, Ս. Ղազար:

ՍԻՄՈՆ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆ

ԳՐՊԱՆԻ

ՏԱՐԵՑՈՅՑ

1932

Նախանջ բուականին Գրխոսոսի

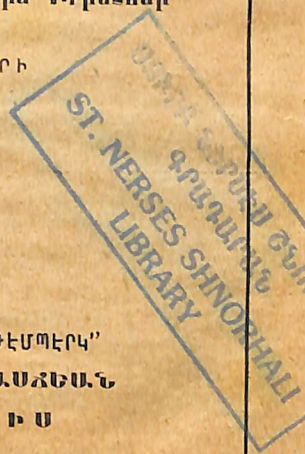
ԺԳԻ ՏԱՐԻ

ՏՊԱԳՐ. "ԿԻԹԵՄՊԵՐԿ"

Կ. Ն. ՄՍ. ԳԱՍՏԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

2.03.2013

13936

ՆՈՒՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱԿԱԼ Ս. ԷԶՄԻԱՇՆԻ

ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ

Տ. ԽՈՐԷՆ Ս. ԱՐՔԵՊ. ՄՈՒՐԱՏԲԷԿԵԱՆ

Տ. Տ. ՍԱՀԱԿ Բ. ԽԱՊԱՅԵԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿՈՅ

[ԱՅԺՄ Ի ՍՈՒՐԻԱ, ԱՆԹԵԼԵԱՍ]

ԱԹՈՌԱԿԻՑ Տ.Տ. ԲԱԲԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Տ. ԹՈՐԳՈՄ Ս. ԱՐՔԵՊ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀԱՅՈՑ Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ

Տ. ՄԵՍՐՈՊ Ս. ԱՐՔԵՊ. ՆԱՐՈՅԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀԱՅՈՑ Կ. ՊՈԼՍՈՑ

Տպագրութիւն “ ԿԻԹԵՄՊԷՐԿ ”

Կ. Ն. ՄԱԳԱՍՃԵԱՆ

Ղալաթիա, Քիւրէկցիւր,

Պանֆո Տի Ռօմաի կից, քիւ Տ

5672-2011

ՏԱՐԵՄՈՒՏԻՔ ԵՈՐ ՏՕՄԱՐԱԻ

Փրկչական բուսական	1 Յունուար 1932
Փոքր Ազարիայի ՅԺԷ. 317	3 Ապրիլ »
Հայոց բուն բուսական	4425 19 Օգո. »
Տօնարական բուսական ըստ յայտմ. 1382	24 Օգո.
Հրեայի բուսական	5693 1 Հոկտ.
Առաք. Հիմարի բուսական	1451 7 Մայիս
Թրք. երև. բուսական	1 Յունիս

Դիր տարւոյ	ԷԶ.
Ինննէսասներեակ	14
Վեւադիր	22
Եօթներեակ	ԳԲ.
Տսնուսկր	ԿԱՐԻՃ

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Լս. Լաւինաց
Յն. Յունաց
Յայտմ. ըստ յայտմարաց
Տօն. ըստ տօնարիկի Հայոց

ՊՍԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐԳԻԼԵԱԼ ՕՐԵՐ

Ըստ եկեղեցական կանոնի պսակ օրհներու
համար արգիլեալ օրերն են.

1. Հինգ տաղաւարներու մեռելոցի օրեր:
 2. Ս. Ծննդեան, Անուանալոյսութեան, Տեառնընդառաջի, Աւետման եւ Համբարձման օրեր:
 3. Ամբողջ Մեծ Պահոց եւ Զատիկական առաջին ուրբ օրեր, այսինքն բարեկենդանէ մինչեւ Նոր Կիւրակէ:
 4. Առաջաւորաց, Վարդավառի, Վերսփովման, Խաչվերացի, Յիսնակի եւ Ս. Ծննդեան շաբաթապահոց հինգ օրեր:
- Մնացեալ բոլոր օրերու մէջ կարելի է պսակ օրհներ:

Տարւոյն չորս եղանակներու տեղադրիւնը

Գարուն եւ հասարակած	92 օր. 19 ժամ 38 վայրկեան
	կը սկսի Մարտ 21ին
Ամառ եւ արեւադարձ	93 օր. 14 ժամ 5 վայրկեան
	կը սկսի Յունիս 22ին
Աշուն եւ հասարակած	89 օր. 18 ժամ 53 վայրկեան
	կը սկսի Սեպտ. 23ին
Զմեռ եւ արեւադարձ	89 օր. 19 ժամ 27 վայրկեան
	կը սկսի Դեկտ. 22ին
	365 օր 5 ժամ 54 վայրկեան

Թրքական հանրապետական տոներ

Յունուար	27	Տօն Սաւառնակի զոհերուն
Ապրիլ	23	» Տղայոց
Յուլիս	23	» Սանմանադրութեան
Օգոստոս	15	» Տարսանէլի նահապետաց այցելութ.
Հոկտեմբեր	6	» Ազատագրութեան
»	29	» Հանրապետութեան [երկու օր]
Նոյեմբեր	1	» Ժողովրդային դպրոցներու բացման եւ ազգային Վեհապետութեան

Շարժական տոներ

Օր ԻՆՆԴԵԱՆ	Պ. Յուն. 6
Բարեկենդան Առաջ. պահոց	» 17
Ս. Սարգիս	» 23
Տեառնընդառաջ	Կիր. Փետր. 14
Բուն Բարեկենդան	» 7
ԶԱՏԻԿ	Մարտ 27
Օր Աւետման	Ապրիլ 7
Երեսման Խաչ	» 24
Համբարձումն	Մայիս 5
Հոգեգալուստ	» 15

Բարեկենդան Ս. Լուսաւորչի պահոց	Յունիս 5
Գիւտ Նշխարաց Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի	» 11
Բարեկենդան Վարդավառի պահոց	» 26
ՎԱՐԳԱՎԱՌ	Յունիս 3
Բարեկենդան Ս. Աստուածածնի պահոց	Օգոստ. 7
ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ	» 14
Բարեկենդան պահոց Խաչվերացի	Սեպտ. 3
ԽԱՉՎԵՐԱՅ	» 10
Բարեկենդան Վարազայ Ս. Խաչի	» 18
Վարազայ Ս. Խաչ	» 25
Գիւտ Խաչ	Հոկտ. 23
Բարեկենդան Յիսնակաց	Նոյ. 20
» Ս. Յակոբայ պահոց	Դեկտ. 11
Ս. Յակոբ	» 17
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց	» 29

Արաբական տարին 1932 ի

1350

Շապան	22	1 Յունուար
Րամազան	1	or 30 9 »
Շէվվալ	1	» 29 8 Փետրուար
Զիլգասէ	1	» 30 8 Մարտ

Զիւնիհնէ 1 or 30 7 Ապրիլ

1351

Մունարրեմ	1	or 30 7 Մայիս
Սէժեր	1	» 29 8 Յունիս
Րէպիւլ Էվվէլ	1	» 30 5 Յուլիս
Րէպիւլ Ախր	1	» 29 4 Օգոստոս
Ճէմա, Էվվէլ	1	» 30 2 Սեպտեմբեր
» Ախր	1	» 29 2 Հոկտեմբեր
Րէնէպ	1	» 30 31 »
Շապան	1	» 30 30 Նոյեմբեր
Րամազան	1	» 30 50 Դեկտեմբեր

Արաքական տօներ

Րամազանի սկիզբն	9 Յունուար Շք.
Գասր կենէսի	11 Փետրուար Եւ. Րամազան 27
Րամազան պայր.	9 » Բւ. Շէվվալ 1
Գուրպան »	16 Ապրիլ Շք. Զիւնիհնէ 10
Աւուրէ կիւնիւ	16 Մայիս Բւ. Մունարրեմ 10
Մէվլուս	16 Յուլիս Շք. Բ. Էվվէլ 12
Իւչ ալար	31 Հոկտ. Բւ. Րէնէպ 1

Լէլլէի Րէդալպ	4 Նոյեմ.	Ուր. Րէնէպ	5
Միրան կենէսի	16 »	Դւ. »	17
Պերաք կենէսի	14 Դէկտ.	Բւ. Շապան	15
Րամազ. սկիզբն	30 »	Ուր. Րամազան	1

Լաւինական արժական տօներ

Տօն Անուանն Յիսուսի	Քունուար	17
Եօթանասներորդ կիրակէ	»	24
Օր Մոխրոց	Փետրուար	
Տօն Ամենասուրբ Երրորդութեան	Մայիս	22
» Խորհրդոյ Ս. Հաղորդութեան	»	26
» Սրբին Յիսուսի	Յունիս	3
» Վարդարանին	Հոկտեմբեր	2
» Յիշատակ ամենայն ննջեցեալոց	Նոյեմբեր	2
Գալստեան Ա. կիրակէ	»	27

ՅՈՒՆԱՅ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ

Բուն բարեկենդան	Մարտ	12
Զատիկ	Մայիս	1
Համբարձումն	Յունիս	9
Հոգեգալուստ	»	19

ՅՈՒՆԱՅ ԳԼԽԱԽՈՐ ՏՕՆԵՐ

Աւետումն	Մարտ	25
Ծն. Յովնաննու Կարապետին	Յունիս	24
Այլակերպութիւն	Օգոստ.	6
Վերափոխումն	»	15
Խաչվերաց	Սեպտ.	14
Ս. Գրիգոս Լուսաւորիչ	»	29

ՀՐԷԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ

Սեփաք	15	Շր.	23	Յունուար	Տարեգումի Տնկոց
Աղար	14	Կիր.	21	Փետրուար	Փոքր Շէֆր Պայրամբ
Վէ Աղար	7	Գե.	15	Մարտ	Ծով վասն մահուանն Մովսէսի
»	13	Բե.	21	Մարտ	Ծով վասն մահուանն Եսթեայ
»	14	Գե.	22	Մարտ	Փոքրիմ վասն յիշա- սակի եսթեայ, Շէֆր Պայրամբ 2- or
Նիսան	1	Եռ.	7	Ապրիլ	Տարեգումի քս Ս. Գրագ
»	15	Եռ.	21	»	Պասեֆ, Խամուրբգ Պայրամբ 9 or
»	26	Բե.	2	Մայիս	Ծով վասն մահուանն Յեսուայ
Եառ	10	Բե.	16	»	Ծով վասն մահուանն Հեղեայ եւ Գերութեան Տապանակին
»	14	Ուր.	20	»	Երկրորդ Խամուրբգ
Սիվան	6	Ուր.	10	Յունիս	Սովվոդ, Պենեֆուստ, Կիլ պայրամբ 2 or
Թամուզ	17	Եռ.	21	Յուլիս	Ծով վասն աւերման Երուսաղէմի եւ Տաճարին
Աֆ	9	Եռ.	11	Օգոստոս	Ծով վասն գերու- թեան եւ Բ. աւերման Երուսաղէմի Ս. Տաճարին ի Տի- սուէ, զարա Պայրամ 2 or
Թրքի	1	Շր.	1	Հոկտեմ.	Տարեգումի 5693 հաղափային քուսկանին, Տօն
»	3	Բե.	3	Հոկտեմ.	Ծով վասն սպան- ման Գորդուայ որդւոյ Աֆիկամայ
»	10	Բե.	10	»	Քեփուր, or Բուու- թեան, 2օրապ պայրամբ
»	15	Շր.	15	»	Սուֆֆո, Տօն Տաղա- ւարահարաց, Գամբ Պայրամբ 9 or
Քապիւ	25	Շր.	24	Դեկտեմ.	Խամուկայ, Գամիթի Պայրամբ, Նաակասիֆ Տաճարին 8 or

ՀԱՅԵԼԻՆ

Ո՞ր ձեռքը անկան՝ վրձինով ճարսար
Գրծած է պատկերն աղուոր մանկիկին.
Մայրը վարանկով դիտէ անդապար
Թէ արդեօք ի՞րեն է այս գոհարն անգին. —

«Ձեռք փոքրեցար դու, ո՛վ ծաղիկ սիրուն,
Ո՞ր զեփիւռը քեզ խրչեց եղեռնէն,
Պարգեւեղա ինձ մշտաբարն զարուն,
Հընայք, քաղցրութիւն եւ քերկրանք անկէն»:

Մարդանոց կիկը այսպէս քարեքախս՝
Կարծես հրեշտակի քեւեր ինք պարզած՝
Վերանար դէպի երկնային դրախտ,
Խանդով գոչեղա «Փառք քեզ, ո՛վ Աստուած»:

Վարձատրուած է սերը մայրենի,
Իր ցածուկ ջրնակ շփոք է քան պաշտ
Հանկուած անոյշ քոյրերով երկնի.
Բախտն իր շնորհներով չէ քնաւ ժպտ:

Կուգայ ժամանակ, մանկիկը ուրախ
Փորձէ ինք շարժում, անկէջ քայլեր ինք,

Դուրս կը սրբանայ հիւղակէն անմիտ,
Առշաւներ սարսեղ ակնարկին տակ մօր:

Յետոյ ծած եզրը առուակին վնիս,
Դիտէ ալեակներ, տեսնէ պատկեր ջինջ,
Ելմարէ մանկիկ մը փողոցածրպիս.
Գլխաւուած անով, մոռնայ ամէն ինչ:

Մայրը խեղալեղ, կարծէ թէ որդին
Դիցանոյշէ մը դիտութեամբ առջաւեհ
Կ'ուզէ սուղիշ խորն մահուան անդունդին,
Առոյցին զըրեղով իր կեանք բերկրաւեհ:

- «Եկուր իմ թոշնիկ, բա՛ւ այդ անգութխաղ»,
- «Ո՛յ. մայրիկ, տես, տես, ինչ դիտքից պատկեր
«Գրծուած է այս տեղատուին մէջ խաղաղ,
«Հոն կը դիտեմ ինձ մէկ փողոցիկ ընկեր»:

«Մտփոյ մէջ անջինջ պահուի դասն ասոր,
«Վնիս ջուրերուն պարզած հայնչին
«Բուկոյ է, իցի՛ւ այն ցոլայ անպոյտ»
«Իր պայծառ տեսնով, հաւնուրց պաշտէին»:

ՍԻՄՈՆ ԳԱՐԱՄԱՆԶԵԱՆ

Յոյնական Տօմար

Նոր Տօմար

ՅՈՒՆՈՒՄԲ (or ՅԴ)

Քեանու. Եր. Ամեր

Լուսնային Ամիս

Գալստ

19

1

Ուր. դի. Գ. or պահոց Ծննդեան, ԿԱ. ԴԱՆԳ ԵՆ ՏՈՐԵՄՈՒՅ 1932 թուականին Բա.ի քս Նոր Տօմարի. ԼՏ. ԵՆ ՅՈ. ՏՈՐ Անուանալոյցութեան ԵՆ լիւ. Բարսեղի Հայրապետին, Տօմ. Գաղոց 20, Յայսմ. 11, Յլ. Տօմ. 19 Գեղս. 1931, Արաք. Շապան 22, Հր. Թեփէք 22, Գալստ 55:

22

55

Շ Վերջին փառոց լուսնի

20

2

Շր. ամ. Գ. or պահոց Ծննդ. Սրբոցն Բարսեղի Հայրապետին ԵՆ Եղբոր Նորա Գրիգորի Նիւսապետին. Սեղրեստաւի Հոռ. մայ հայրապետին ԵՆ արքայ Եփրեմի Նուրին Ասորոյ:

23

56

Յ.Տ.	Յ.Տ.	14	Ծաղան	Լ.Ս.	Ժ.
21	3	✱	Եիր. ակ. Է. Յիսնակաց, Ե. օր պահոց Ծննդ.	24	57
22	4	ԲԵ.	բժ. Զ. օր պահոց Ծննդ.	25	58
23	5	ՊԵ.	բկ. Ճրագալոյց Ծննդ. Եւ Սասունաձայայնուր. Տեառն մերոյ Յսի Դձ.ի, նաւակասիւ ԼՏ. Եւ Յն. Ճրագալոյց Յայնուրեան	26	59
24	6	✱	ՊԵ. գժ. ՏՕՆ ԾՆՆԴ. ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԱՒ ՔԱՒ, միջոց ուսիւ 12 օր, ԼՏ. Եւ Յե. Յայնուր. Եւ Միհրուր. Տեառն	27	60
25	7	✱	ԵԵ. գկ. Բ. օր Ծննդ. յիշատակ մեռելոց, Յն. Յովնաննու Կարապետին	28	61
26	8	Ուր.	դժ. Գ. օր Ծննդ.	29	62
27	9	ՇԲ.	դկ. Դ. օր Ծննդ. Արաք. Բամազան [օր 30], Հր. Սեփաք. [օր 30].	1	63
⊙ Ծնունդ լուսնի					
28	10	✱	Եիր. աժ. Ե. օր Ծննդ.	2	64
29	11	ԲԵ.	ակ. Զ. օր Ծննդ.	3	65
30	12	ՊԵ.	բժ. Է. օր Ծննդ., Տօմ. Արաց [օր 30]	4	66
31	13	✱	ՊԵ. բկ. ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹ. ՏԵԱՌՆ	5	67
1	14	ԵԵ.	գժ. տօն Ծննդ.Ս. Յովնաննու Կարապետին, Յլ. Յունուար [օր 31] Եւ Տարեմուտ 1932 տարւոյ.	6	68

Յ.Տ.	Յ.Տ.	Յունուար	15	Լ.Ս.	Ժ.
2	15	Ուր. Պահի			7 69
3	16	Յ. դժ. Սրբոց Պետրոսի հայրապետին, Վլասայ եպիսկոպին Եւ Արիստղոմայ սարկաւազին			8 70
4	17	✱	Եիր. դկ. Ա. գկնի Ծննդ. բարեկեդան Առաջաւորաց պահոց, Յն. Եւ ԼՏ. Անտոնի սնապասկանին, ԼՏ. Տօմ. անուան Յս.ի		9 71
5	18	ԲԵ.	աժ. Ա. օր պահոց Առաջաւորաց		10 72
6	19	ՊԵ.	ակ. Բ. օր պահոց »		11 73
7	20	ՊԵ.	բժ. Գ. » »		12 74
8	21	ԵԵ.	բկ. Դ. » » Յայնմ.		13 75
Արաց [օր 30]					
⊙ Ի Զրհոսն, Արաք. Պուրհի Տեղ					
9	22	Ուր- գժ. Ե. օր պահոց Առաջաւորաց, յիշատակ Յովնաննու Տարգարէին			14 78
10	23	ՇԲ. գկ. Սրբոց Սարգսի զօրավարին Եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին Եւ չորեքստան գիւնուորացն, Հր. Տարեգլուխ սկիւր			15 77
⊙ Լուսն լուսնի					
11	24	✱	Եիր. դժ. Բ. գկնի Ծննդ., ԼՏ. Եւ քանասներորդաց կիւրակէ		16 78
12	25	ԲԵ.	դկ. Սրբոց Աստմանց զօրավարաց		17 79
13	26	ՊԵ.	աժ. Սրբոց Սուրբասեանց վկայից		18 80

13.Տ.	Տ.	16	ապոս	Լ. Ա.	Գ.
14	27	Դ. ակ. պանի		19	81
15	28	Դ. բձ. Սրբոց Ոսկեանց Բանանայից		20	82
16	29	Ուր. բկ. պանի		21	83
17	30	Շր. գձ. Սրբոյն Սահակայ Պարբեի հայրապետին մերոյ, Արաք. Ախրք Երպային, վերջ Բառասուն անուրց առաջնոյ մասին ձմեռան [Ա. Զեմհէրի]		22	84
		Շ Վերջին Բառորդ լուսնի			
18	31	Մ. Կիր. գկ. Գ. գկնի Ծննդ. Արաք. Եվ վէրի խամսիյն, սիգրն յիսուն անուրց երկրորդի մասին ձմեռան, [Բ. Զեմհէրի]	23	85	
					
ՓԵՏՐՈՒԱՐ (or 29)					
Շուպար					
19	1	Բ. դձ. Սրբոց Մարկոսի Եպիսկոպոսին, Պրոնի Բանանային, Կիրոյի Եւ Բենիամինի սարկաւազացն Եւ վկայից Արդրմանի. Ուղղորանայ Եւ Սայենի	24	86	

13.Տ.	Տ.	Փետրուար	17	Լ. Ա.	Գ.
20	2	Դ. դկ Սրբոց Ղեւոնդեանց Բանանայից, Լ. Եւ Յն. Տեառնընդառաջ	25	87	
21	3	Դ. աձ պանի	26	88	
22	4	Դ. ակ. Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց 1036 վկայից. յիշատակ մեռելոց. Արաք. Գասր կէնէսի	27	89	
23	5	Ուր. բձ. պանի	28	90	
24	6	Շր. բկ. Կ. Պոլսոյ Ա. Ժողովոյն հարիւր Եւ յիսուն հայրապետաց	29	91	
25	7	Մ. Կիր. գձ. բուն բարեկենդան, Եւ Եւ Լ. Եւ	30	92	
26	8	Բ. գկ. Ա. or մեծ պահոց, Արաք. Շէվվալ [or 29] Եւ Բամազան պայրամի անուր Երիս, Հր. Աղար [or 30]	1	93	
27	9	Դ. դձ. Բ or մեծ պահոց	2	94	
28	10	Դ. դկ Գ. " " Լ. or Մոխրոց	3	95	
29	11	Դ. աձ Գ. " "	4	96	
30	12	Ուր. ակ. Ե " " Տոմ. Մենեկան [or 30]	5	97	
31	13	Շր. գձ. Զ. or մեծ պահոց, Սրբոյն Թէոդորոսի զօրավարին	6	98	
	14	Մ. Կիր. դկ. Բ. Բառասնորդական պահոց, Տեառնընդառաջ, Յի. Փետր [or 29]	7	99	
Շ Առաջին Բառորդ լուսնի					
2	15	Բ. դձ. Ը. or մեծ պահոց	8	100	

3572-2017

18		Շեղվող		
Յ.Տ.	Գ.		Լ.Ս.	Գ.
3	16	Գ. Գ. Թ. or մեծ պահոց:	9	101
4	17	Գ. Գ. Թ. » »	10	102
5	18	Ե. Գ. Թ. » »	11	103
6	19	Ու. Գ. Թ. » »	12	104
Ի Զուկն, արաք. Պուրնի Հուր				
7	20	Ե. Գ. Թ. or մեծ պահոց. Սրբոցն Կիրոյի, Երուսաղէմայ հայրապետին եւ միւս Կիրոյի եպիսկ.ին եւ մօր նորա Աննայի, Արաք. ճէմրէի ուլա պէ հալա, or իջանելոյ ջերմութեան արեւու յօդս:	13	105
8	21	* Կիր. Գ. Գ. Քառասնորդական պահոց, Անառակին, Յայսմ. Մեհեկան [or 30] Հր. փոքր Շէքեր պայրամը	14	106
9	22	Բ. Գ. Թ. or մեծ պահոց	15	107
● Լուսն լուսնի				
10	23	Գ. Գ. Թ. or մեծ պահոց	16	108
11	4	Գ. Գ. Թ. » »	17	109
12	25	Ե. Գ. Թ. » »	18	110
13	26	Ու. Գ. Թ. » »	19	111
14	27	Ե. Գ. Թ. » » Սրբոյն Յովհաննու Երուսաղէմայ հայրապետին եւ սրբոց հայրապետացն մեծոց Յովհաննու Օմնեցւոյն, Յովհաննու Որոնեցւոյն եւ Դիգորի Տաքեացւոյն, Արաք. ճէմրէի սանիւ պէ ապ, or իջանելոյ ջերմութեան արեւու ի ջուրն:	20	112

19		Շեղվող		
Յ.Տ.	Գ.		Լ.Ս.	Գ.
15	28	* Կիր. Գ. Գ. Քառասնորդական պահոց. Տնեսին	21	113
16	29	Բ. Գ. Թ. or մեծ պահոց	22	114
● Վերջին քառորդ լուսնի				
				
Մ Ս Ր Տ or 30				
Մարք				
17	1	Գ. Գ. Թ. or մեծ պահոց	23	115
18	2	Գ. Գ. Թ. » » Միջին	24	116
19	3	Ե. Գ. Թ. » »	25	117
20	4	Ու. Գ. Թ. » »	26	118
21	5	Ե. Գ. Թ. » » Սրբոց Մանկանցն քառասնից, որք ի Սեբասթիա կաւարեցան:	27	119
22	6	* Կիր. Գ. Գ. Քառասնորդական պահոց, Դասաւորին, Արաք. ճէմրէի սալիս	28	120

ՅՏ		20	Մարտ	ԼԱ	Գ.	Ձիւգատէ		21	ԼԱ	Գ.
			ժիլ քիւրապ, օր իջանելոյ ջերմութեան արեւու ի հողն:			4 17	Ե. գկ. ԼԹ. օր մեծ պահոց		10	131
			Բ. քկ. ԻԹ. օր մեծ պահոց	29	121	5 18	Ուր. դձ. Խ " "		11	132
23	7		Բ. քկ. ԻԹ. օր մեծ պահոց	29	121	6 19	Շ. քկ. ԽԱ. " " յիշատակ Ղա-		12	133
24	8		Գ. գձ. Լ. " " Աւար. Ձիւ-	1	122		գարու յարութեան			
			գատէ [օր 30]			7 20	Ք Կիր. աձ. ԾԱՂԿԱԶԱՐԳ, եւ լս յե-		13	134
							րեկոյնն դռնբացէի			
			Յ Ծնունդ լուսնի				Ի Խոյն Աւար. Պարսի Համէլ			
25	9		Գ. գկ. ԼԱ. օր մեծ պահոց. Հ. ք. վճ. Աղար [օր 29]	2	123	8 21	Ա.ԻԱ.Գ ԵՐԵՆՈՒՇԱՐԹԻ ալ. Աւար. Ախար		14	135
26	10		Ե. գձ. դձ. ԼԲ. օր մեծ պահոց, Աւար. Էվվէի պէրս իւլ աճուգ, սկիզբն ցրոյն պառաւանց	3	124		խամսին, վերջ յիսուն աւուրց երկրորդի մասին ձմեռան. Հ. ծով վասն մահ. ուան եսքերայ			
27	11		Ուր. քկ. ԼԳ. օր մեծ պահոց	4	125	9 22	Ա.ԻԱ.Գ ԵՐԵՔՇԱՐԹԻ քձ. պահն. յիշա-		15	136
28	12		Ք Ե. աձ. ԼԳ. " " Սրբոյ հօրն մեղոյ Գրիգոր Լուսաւորչին մօտն ի վի-	5	126		տակ տան կուտանաց, Յայսմ. Արեգ [օր 30] Հ. Փուրիմ, վասն յիշատակի Ես-			
			րապն. Տօմ. Արեգ [օր 30]				քերայ, Շէէր պայրամբ 2 օր, Աւար. Նեվ-			
29	13		Ք Կիր. ալ. Զ. Քառասնորդական պա-	6	127		րուզի Սուլթանի, որ է նոր օր արեւայա-			
			հոց, Գալստեան Յմ. բուն Բարեկենդան				կան, գարնանամուտ զուգօրեայ, որ է			
30	14		Բ. քձ. ԼԶ. օր մեծ պահոց Յլ. Մարտ [օր 31]	7	128		Տիւ հաւասար գիշերոյ:			
							Շ Լուսն լուսնի			
			Շ Առաջին Բառորդ լուսնի			10 23	Ա.ԻԱ.Գ ԶՈՐԵՔՇԱՐԹԻ քկ. պահն		16	137
2	15		Գ. քկ. ԼԵ. օր մեծ պահոց. Հ. ծով վասն մահուան Մովսէսի	8	129	11 24	Ք Ա.ԻԱ.Գ ՀԻՆԿՇԱՐԹԻ գձ. տօմ Ամե-		17	138
							նատուրք Հաղորդութեան եւ յիշատակ Ռեալուայի			
3	16		Գ. գձ. ԼԸ. օր մեծ պահոց, Աւար. Ախար պէրս իւլ աճուգ, վերջ ցրոյն պա-	9	130	12 25	Ա.ԻԱ.Գ ՈՒՐԱՅԱԹ, գկ. յիշատակ չարչա-		18	139
			ռաւանց				րանաց, խաչելութեան եւ քաղման Տեառն			

Յ.Տ.	Բ.Տ.	22	Մաս	Լ.Ա.	Գ.
13	26	մերոյ Յս.ի Բս.ի Լս, եւ Յն. Աւետում		19	140
		Ա.Ի.Ա.Գ. ՇԱԲԱԹ դձ. ճրագալոց Զատկի,			
		նաւակաթիփ յերեկոյին			
14	27	✠ Կիր. աձ. ԶԱՏԻԿ կամ Յարութիւն		20	141
		Տեառն, եւս Լատինաց, ուսիփ է մեզ մին.			
		չեւ ցՀամբարձումն			
15	28	✠ ԲԵ. աղ. Բ. or Զատկի, յիշատակ մե.		21	142
		ռելոց			
16	29	✠ ԳԵ. բձ. Գ. or Զատկի		22	143
Ⲅ Վերջին ֆառորդ լուսնի					
17	30	ԳԵ. բղ. Գ. or Զատկի		23	144
18	31	ԵԵ. գձ. Ե. » »		24	145
					
Ա. Պ Բ Ի Լ					
Նիսան					
19	1	Ուր. գղ. 2. or Զատկի		25	146

Յ.Տ.	Բ.Տ.	23	Ձիւրհիմնէ	Լ.	Գ.
20	2	ՇԲ. դձ. Ե. » » յիշատակ զլիւս-		26	147
		ման Յովնանու Մկրտչին			
21	3	✠ Կիր. դղ. Ը. or Զատկի, Նոր Կի-		27	148
		րակէ կամ կրկնապատիկ			
22	4	ԲԵ. աձ. Թ. or Յիմանց		28	149
23	5	ԳԵ. աղ. Ժ. » »		29	150
24	6	ԳԵ. բձ. ԺԱ. » »		30	151
25	7	✠ ԵԵ. բղ. ԺԲ. » Աւետումն Ս. Աս-		1	152
		տածածնի, Արաք. Ձիւրհիմնէ [or 30] Հր.			
		Նիսան [or 30] եւ Տարեգլուխ ըստ Ս.			
		Գրոց			
Ⲅ Ծնունդ լուսնի					
26	8	Ուր. գձ. ԺԳ. or Յիմանց		2	153
27	9	ՇԲ. գղ. ԺԴ. » »		3	154
28	10	✠ Կիր. դձ. Գ. Աւարհամասրան [կա-		4	155
		նաչ կիրակէ]			
29	11	ԲԵ. դղ. ԺԶ. or Յիմանց		5	156
30	12	ԳԵ. աձ, ԺԷ. » » Տոմ. Անեկան		6	157
		[or 30]			
31	13	ԳԵ. աղ. ԺԸ. » »		7	158
Ⲅ Առաջին ֆառորդ լուսնի					
1	14	ԵԵ. բձ. ԺԹ. or Յիմանց Յլ. Ապրիլ [or 30]		8	159
2	15	Ուր. բղ. Ի. or Յիմանց		9	160
3	16	ՇԲ. գձ. ԻԱ. » » Արաք. Գուրպան		10	161
		պայրամբ			

Յ.Տ.		24	Ապրիլ	Լ.Ա.	Գ.
4	17	✱	Կիր. գկ. Չորրորդ կիրակի, կարմիր կիրակի	11	162
5	18	Բե.	դձ. ԻԳ. or Յինանց	12	163
6	19	Գե.	դկ. ԻԴ. " "	13	164
7	20	Դե.	աձ. ԻԵ. " "	14	165
Ի Յուլն Արաբ. Պուրնի Սեփր					
8	21	Եե.	ակ. ԻԶ. or Յինանց, Հր. Պատեփ, Խամուրսրդ պայրամր 9 or	15	166
⊕ Լուսն լուսնի					
9	22	Ար.	բձ. ԻԶ. or Յինանց	16	167
10	23	Շբ.	բկ. ԻԸ. " " Յայսմ. Ահեկան [or 30]	17	168
11	24	✱	Կիր. գձ. Հինգերորդ կիրակի, son Երևման թաշի	18	169
12	25	Բե.	գկ. Լ. or Յինանց	19	170
13	26	Դե.	դձ. ԼԱ. " "	20	171
14	27	Դե.	դկ. ԼԲ. " "	21	172
15	28	Եե.	աձ. ԼԴ. " "	22	173
⊙ Վերջին փառորդ լուսնի					
16	29	Ար.	ակ. ԼԴ. or Յինանց	23	174
17	30	Շբ.	բձ. ԼԵ. " "	24	175

Յ.Տ.		25	Լ.Ա.	Գ.
				
ՄՍ.ՅԻՍ (or 31)				
Մայրս				
18	1	✱	Կիր. բկ. ԼԶ. " Վեցերորդ կիրակի, Յն. Զաշիկ	25 176
19	2	Բե.	գձ. ԼԵ. or Յինանց, Հր. ծոմ վասն մահուան Յեսուայ	26 177
20	3	Դե.	գձ. ԼԸ. or Յինանց	27 178
21	4	Դե.	դձ. ԼԹ. " "	28 179
22	5	✱	Եե. դկ. Խ. " " ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ԲՐԻՍՏՈՍԻ, վիճակ	29 180
23	6	Ար.	աձ. ԽԱ. or Յինանց Արաբ. Խրսէ-լէգ, ամառնամոս օդերեւութաբանական or ՏԵԼԷ 188 or	30 1
24	7	Շբ.	ակ. ԽԲ. or Յինանց, Արաբ. Մու-	1 2

26		Մայիս		
Յ.Տ.	Յ.Տ.		Լ.Ս.	Խ.
		հարւեմ [or 30] Հր. Եառ [or 29]		
25	8	✠ Կիր. բձ. ԽԳ. or Յիմանց, Եօքներորդ կիրակէ, երկրորդ Ծաղկազարդ	2	3
26	9	ԲԵ. բկ. ԽԳ. or Յիմանց	3	4
27	10	ԳԵ. գձ. ԽԵ. » »	4	5
28	11	ԳԵ. գկ. ԽԶ. » «	5	6
29	12	ԵԵ. դձ. ԽԵ. » » Երկնային վիմակի յիշատակ վիմակաւ ընտրութեան Մասարիա առաքելոյն, Տօմ. Մարտի [or 30]	6	7
30	13	Ուր. դկ. ԽԸ. or Յիմանց	7	8
		© Առաջին Բառորդ լուսնի		
1	14	Շք. աձ. ԽԸ. or Յիմանց, Ելասեդ, Յլ. Մայիս [or 31]	8	9
2	15	✠ Կիր. ակ. Ծ. or Յիմանց, ՀՈԳԵԳՍ. ԼՈՒՍՏ [Պենէկոստէ] յիսներորդ or ի Զատիկէն, բարեկէնդան Եղիական պահոց	9	10
3	16	ԲԵ. բձ. Բ. or Հոգե. Առաք. Աշուրէ կիւնիւ, Հր. ծոմ վառն մահուան Յետուայ եւ գերութեան տապանակին	10	11
4	17	ԳԵ. բկ. Գ. or Հոգեգալս.	11	12
5	18	ԳԵ. գձ. Դ. » »	12	13
6	19	ԵԵ. գկ. Ե. » »	13	14
7	20	Ուր. դձ. Զ. » » Հր. երկրորդ Խա-մուսթղ	14	15
8	21	Շք. դկ. Ե. » » Յն. Կոստանդիա. նոսի եւ Ժօր նորա Հեղինեայ	15	16

Մուհարրէմ		27		
Յ.Տ.	Յ.Տ.		Լ.Ս.	Խ.
		● Լուսն լուսնի		
9	22	✠ Կիր. աձ. Ա. կիրակէ Յարութեան, յիշատակ Եղիայի մարգարէին, Առաջին պահի, Լս. տօն Ամենատուրք Երրորդութեան, Յայտ. Մարտի [or 30]	16	17
10	23	ԲԵ. ակ. Սրբոց Կուսանաց Հռիփսիմեանց	17	18
		յերկաւորն, Առաք. Պուրնի Հէվզա		
11	24	ԳԵ. բձ. Սրբոց Կուսանաց Գայեանեանց	18	19
12	25	ԳԵ. բկ. պահք	19	20
13	26	ԵԵ. գձ. Սրբոցն Յովնաննու Կորապետին եւ Աքանագինեայ Եպիսկոպոսին, Լս. տօն Խորհրդոյ Ս. Հաղորդութեան	20	21
14	27	Ուր. գկ. պահք	21	22
15	28	✠ Շք. դձ. ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱ. ԽՈՐԶԻՆ ՄԵՐՈՅ ԵԼՆ Ի ՎԻՐԱՊԵ	22	23
		● Վերջին Բառորդ լուսնի		
16	29	✠ Կիր. դկ. Բ. գկնի Հոգե. Տօն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էյսիածնի	23	24
17	30	ԲԵ. աձ. Սրբոց մանկանց Բեթղէնէմի եւ Ակակիոսի վկային եւ Մովկիմայ Բանաւային եւ Կոստասիոսի զինուորին	24	25
18	31	ԳԵ. ակ. Սրբոց Կուսանացն Նունեայ եւ Մանեայ:	25	26

ՅՏ.	ՆՏ.	28	ԼՏ.	Խ.
				
		Յ Ո Ւ Ն Ի Ս (or 30)		
		Հազիրան		
19	1	Դ. Բ. Բ. պահ	26	27
20	2	Ե. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	27	28
21	3	Ուր. գ. Բ. պահ, Լ. Տ. Տ. սրբին Յիսուսի	28	29
22	4	Շ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	29	30
23	5	Լ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	30	31
24	6	Բ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	1	32

ՅՏ.	ՆՏ.	Յունիս	29	Լ, Ս.	Խ.
		Շահերաց նորին, Արաբ. Սէֆէր [or 29]			
		Յունուդ լուսնի			
25	7	Դ. Բ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	2	33	
26	8	Դ. Բ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	3	34	
27	9	Ե. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	4	35	
28	10	Ուր. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	5	36	
29	11	Շ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	6	37	
30	12	Շ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	7	38	
31	13	Դ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	8	39	
	14	Դ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	9	40	
2	15	Դ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	10	41	
3	16	Ե. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	11	42	
4	17	Ուր. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	12	43	
5	18	Շ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	13	44	
6	19	Լ. Բ. Ս. Ս. իսկանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի	14	45	

ՅՏ.	ԴՏ.	34	Յուլիս	Լ.Ա.	Բ.
11	24	✠ Լիբ. դի, Գ, գկնի Վարդավառին	20	80	
12	25	Ք. ան. Սրբոյն Անտոնի նգնաւորին	21	81	
13	26	Պ. ան. Սրբոյն Թեոդոսի քաղաւորին Եւ մանկանցն եփեսոսի	22	82	
Յ Վերջին Բաւորդ լուսնի					
14	27	Պ. քն, պանք	23	83	
15	28	Ե. քն, Սրբոյն Կիրակոսի Եւ Յուդիղայի Եւ Գորգիոսի, Պողիկոսի Եւ Գրիգորիսի	24	84	
16	29	Աւ, գն, պանք	25	85	
17	30	Շ. քն. սրբոյն Գրիգորի աստուածաբա- նին, Առաք. Էվվէլի լյեամ իւլ պահուր, սկիզբն Շնիկ (Սիրիոս) ասեղ, սամ եէլի որ տեւէ եօքն օր.	26	86	
18	31	✠ Լիբ. դն. Ե, գկնի Վարդավառին	27	87	

Յ.Տ.	Դ.Տ.	35	Լ.Ա.	Գ.
				
Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս (or 31)				
Ազուսսու				
19	1	Ք. դի, Սրբոյն Վահանայ Գորքնացւոյն, Եւզինեայ լուսին, Տօրն Փիլիպպոսի Եւ Տօրն Կողոզեայ Եւ Երկուց ներքինեացն Սերգեայ Եւ Ապիստոնի, Յն. սկիզբն պա- նոց Ս. Աստուածածնի	28	88
20	2	Պ. քն. ան. Սրբոյն Տիմոնի, Պարամայ Եւ Ոնոփրիոսի նգնաւորացն	28	89
21	3	Պ. քն. ան. պանք	29	90
22	4	Ե. քն. Սրբոյն Եւզինեայ, Մակարիոսի, Վաղերիոսի, Կանսիսոսի Եւ Ակիւլասայ, Առաք. Բէպիւլ Ախր [or 29], Ախրը Էյ-	30	91

Յ.Տ.	Յ.	36	Բեպիւ Ախր	Լ.Ա.	Գ.
		Եամ իւ պահուր, վերջ անուրց ճնիկ ասեղ, Հր. Աբ. [or 30]			
23	5	Աւր.	բկ. պահ. Տոմ. Աւելեաց [or 5]	2	92
24	6	Շր.	Գձ. Եփեսոսի Ս. ժողովոյն երկեր- իւր հայրապետաց. Յն. Ալլակերպու- թեան Տեառն, Վարդապաւ:	3	93
25	7	✠	Կիր. Գկ. Զ. գկնի Վարդապաւին. Բարեկենդան Ս. Աստուածամայ պահոց,	4	94
26	8	Բե.	Գձ. Զ. or պահոց Աստուածամայ:	5	95
27	9	Գե.	Գկ. Բ. » » »	6	96
28	10	Գե.	աձ. Գ. » » » Տոմ.	7	97
		Նաւասարկ [or 31] եւ հարեմոս 4435 սարոյ բուականին հայոց			
		3 Առաջին քառորդ լուսնի			
29	11	Եե.	ալ. Գ. or պահոց Աստուածամայ Հր. ծոմ. վասն գերութեան եւ երկորդ աւեման Երուսաղէմի Ս. Տաճարին ի Տիսնուէ, զարա պայրամբ [2 or]	8	98
30	12	Աւր.	բձ. Ե. or պահոց Աստուածամայ,	9	99
31	13	Շր.	բկ. Տոմ. Շողակարի Ս. Էջմիածնի լոս տայեան Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի	10	100
	14	✠	Կիր. գձ. ՎԵՐԱՓՈՒՄՆԻ Ս. ԱՍՏ. ՈՒԱԾԱԾՆՈՅՑ, Յլ. Օգոստ. [or 31]	11	101
	15	✠	Բե. գկ. Բ. or վերափոխման, յիշա- տակ մեռելոց, Լ.ս. եւ Յն. Վերափո- խումն Ս. Աստուածամայ	12	102

Յ.Տ.	Յ.	Օգոստոս	37	Լ.Ա.	Գ.
3	16	Գե.	դձ. Գ. » » »	13	103
4	17	Գե.	դկ. Գ. » » » պահ	14	104
5	18	Եե.	աձ. Ե. » » »	15	105
		● Լուսնի լուսնի			
6	19	Աւր.	ալ. Զ. » » » պահ	16	106
7	20	Շր.	բձ. Ե. » » »	17	107
8	21	✠	Կիր. բկ. Բ. » » »	18	108
9	22	Բե.	գձ. Թ. » » »	19	109
10	23	Գե.	գկ. Սրբոցն Յովակիմայ եւ Աննայի ծնողացն Ս. Աստուածամնի եւ կանանցն Խղաբերից, Յն. Իննօրէ վերափոխման	20	110
11	24	Գե.	դձ. պահ	21	111
12	25	Եե.	դկ. Սրբոցն Երեմեայ մարգարէին	22	112
		3 Վերջին քառորդ լուսնի			
13	26	Աւր.	աձ. պահ	23	113
14	27	Շր.	ալ. Սրբոց Առաքելոցն Թովմայի, Յակովբայ եւ Շմառնի	24	114
15	28	✠	Կիր. բձ. Գ. գկնի Վերափոխման, Գիւս Գոստայ Ս. Աստուածամնի	25	115
16	29	Բե.	բձ. Սրբոց Ստեփանոսի Ուլնեցոյն եւ վկայիցն Գոհարիեայ, Ծամիդոսի Տուփկոսի եւ Ռասիկոսի	26	116
17	30	Գե.	գձ. Սրբոց Մարգարէիցն Եզեկիէլի,	27	117

40		Սեպտեմբեր	Լ.Ա.	Գ.Յ.Տ.
3	21	Եւ Շուշանայ, դստեր Մեծին Վարդանայ, յայսմ. Հոսի (or 30]	17	30
8	21	Դ.Ե. բձ. պահ	20	139
9	22	Ե.Ե. բկ. Սրբոց Հայրապետացն Բարադամու, Անքիմոսի եւ Երանոսի, Աւետիս եւ զուգորեայ, այս է իսկ հաւասար գիշերոյ. Արաք. Կիւլ Ֆասլը, որ են աւետանային ամիսք եւ սկիզբն նուազութեան ջուրցն Նեղոսի	21	140
10	23	Ա.Ե. գձ. պահ	22	141
		Յ Վերջին քառորդ լուսնի		
		Ի Կեիւն, արաք. Պուրնի Միգան		
11	24	Ե.Ե. բկ. Սրբոցն Գեորգայ զօրավարին, Ադոկոսոսի, Ռոմանոսի երգեցողին	23	142
12	25	* Կ.Ե. դկ. Գ. զկնի խաչի, Տօն Վարազայ Ս, խաչի. Ա. Կիւրակէ Եօքն շաբաթուց	24	143
13	26	Բ.Ե. դկ. Սրբոցն Գաւրի Գվնեցոյն եւ վկայիցն Ղամբէոսի եւ Ղամբէունուոյն	25	144
14	27	Դ.Ե. աձ. Սրբոցն Եւսաքեոսի եւ Կնոչն նորա Թեոփիսեայ եւ Երկուց որդւոցն եւ Սրբոց Կուսանացն Երմոնեայ եւ Նեֆարիմեայ	26	145
15	28	Դ.Ե. ալ պահ	27	146
16	29	Ե.Ե. բձ. Սրբոց Իսխանացն Սահակայ եւ Համազասպայ	28	147

Յ.Տ.	Լ.Ա.	41	Լ.Ա.	Խ
17	30	Ուր. բկ. պահ, Յն. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ	29	148
				
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ (or 31)				
Թրքերին Էվվէլ				
18	1	Շր. զկ. Սրբոց Եօքանասուն Երկու աւակետացն Քրիստոսի, Հր. Թերի [or 30] եւ արեգոյն խ 5693 քաղաքային քուսկանին, տօն 2 or	30	149
19	2	* Կիր. գձ. Դ. զկնի խաչի, Բ. Կիւրակէ Եօքն շաբաթուց, արաք. Ճէմաղիւ Ախր [or 29]	1	150
Յ Ծնունդ լուսնի				

32	32	44	ՀԱՄԱԳԻՒԼ Ա.ԽԵՐ	11.	32	45	11	Գ.
8	21	9	22	20	17	28	27	176
9	22	26	29	21	1	29	28	177
10	23	27	30	22	1	31	29	178
11	24	28	1	23	1		1	179
12	25	29	2	24	17		2	180
13	26	30	3	25	17		3	181
14	27	31	4	26	17			

կանանցն Կալինիկեայ եւ Ակիւլինեայ

Ուր. աճ. պահի

Շք. ալ. Սրբոյն երկոսասան Վարդապետացն Ռեքէոսի, Դիոնեսիոսի, Սեդրեսոսի, Աթանասի, Կիրղի Երուսղէմացոյն, Եփրեմի թուրին Ասորոյ, Բարսեղի Կեսարացոյ, Գրիգորի Նիսացոյ, Գրիգորի Ասուածաբանին, Եպիփանու Կիպրացոյն, Յովնանու Ոսկեբերանին եւ Կիրղի Աղեփանդրացոյն, Յայսմ. Սահմի [or 30]

✠ Կիր. բժ. Ե. զկնի Խաչին, Գիւս Խաչ, Ե. Կիրակէ եօքն շաղաքոց

Յ Վերջին Բառորդ լուսնի

Բժ. իկ. Սրբոյն Անաստասայ Բանանային եւ Վարդապետացն, Թէոդորիսեայ եւ որդւոցնորա եւ ուրբ ընդ նմա կասարեցան, ի Կարինն, արաք. Պաւրնի Ագրէպ

Գժ. գժ. Սրբոց Հիպերիֆեանցն ուրբ ի Սահմանա կասարեցան. Սեւերիանոսի Սեբասացոյն, Բաբելայ ծերոյն եւ ուրբան եւ չորս առակեացն նորին, Յայսմ. Սահմի [or 30]

Գժ. զկ. պահի

Սժ. զժ. Սրբոյն Յովնանու Ոսկեբերան Հայրապետին

Ուր. զկ. պահի

Շք. աճ.

✠ Կիր. ալ. Ը. զկնի Խաչի, 2. Կիրակէ եօքն շաղաքոց

Բժ. բժ. Սրբոյն Սեփանոսի Հոովմայ Հայրապետին եւ Բանանայից Սարգաւազաց եւ ժողովրդոց, Արաք. Բենէպ [or 30] իւլ ալլար. Հր. Խեռուան [or 30]

ՆՈՅՆՄՈՇՆ (or 30)

ԹՅԵՐԻՆԻ ՅԱՆԻ

Գժ. բկ. Սրբոյն Ակիփսիմեայ Եպիփանոսին, Յովսէփայ Բանանային, Այիքալայ սարկաւազին եւ Պղատոնի վկային, Լս. Տօն Ամենայն սրբոց.

Գժ. գժ. պահի, Լս. տօն ամենայն նրն-ջեգելոց

28	27	176
29	28	177
30	29	178
31	1	179
17	2	180
18	3	181

46		Քենկայ	47		Նոյեմբեր
ՅՅ.	ՅՏ.	Լ.Ս.	ՅՅ.	ՅՏ.	Լ.Ս.
21	3	ՍԵ. գկ. Սրբոց Հայրապետացն Մեսրո- փանոսի, Աղեգանդոսի եւ Պօղոսի խոսովանողին եւ նոսարացն Մարկիա- նոսի եւ Մարտիրոսի	4	30 12	ՇԲ. դձ. Սրբոց Առաքելոցն Անսրէի եւ Փիլիպպոսի
			31	13	✠ ԿԻՐ. դկ. ժ. զկնի Խաչի, Տօմ. Տրէ [or 30]
22	4	Ուր. դձ. պանք	5	14	ՔԵ. ամ. Անդրէի գորավարին եւ բանակի նորին եւ վկայիցն Կալինկ կոսի եւ Դո- մէնայ, Յլ. 1 Նոյ. [or 30]
23	5	ՇԲ. դկ. Սրբոց հրեշտակապետացն, Գաւ- րիէլի եւ Միխայէլի եւ ամենայն երկնա- յին գորաց	6		
24	6	✠ ԿԻՐ. ամ. Թ. զկնի Խաչին, է Կիւ- րակէ եօթն շաբաթուց	7		Թ Լուսն Լուսնի
		Յ Առաջին Բառորդ լուսնի	2	15	ՔԵ. ակ. Ագրիանոսի եւ կնոջն Անա- սոյայ եւ վկայիցն Թէոդորոսի եւ Ելե- քիւրոսի
			3	16	ՔԵ. բձ. պանք
25	7	ՔԵ. ակ. Սրբոյն Մելիսոնի Անսիոնայ հայ- րապետին եւ Մինասայ Եգիպտացուն եւ միւս Մելիսոսի Եպիսկոպոսին եւ Բու- րայ Բաճանային եւ Շինու Սարկաւագին.	4	17	ՍԵ. բկ. Սրբոյն Աբրահամու եւ Խորե- նայ եւ անաճաք բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի եւ Աստուածատոյ վկային
			5	18	Ուր. գձ. պանք
26	8	ՔԵ. բձ. Սրբոյն Գեմեսրէայ վկային եւ Բասիլիկոսի Բաճանային, վերջ 188 ա- ւուրց Խրիստէլէզի.	6	19	ՇԲ. գկ. Տօն Ամենայն սրբոց, հնոց եւ նորոց, յայտից եւ անյայտից
			7	20	✠ ԿԻՐ. դձ. ԺԱ. զկնի Խաչին, Բարե- կենդան Յիսնակաց պանոց
27	9	ՔԵ. բկ. պանք, Արաք. Գաւսք, այս է սկիզբն օգրեւուրաբանական ձմեռան որ սեւեւ 45 օր մինչեւ Զիմբերի	8	21	✠ ՔԵ. դկ. Ա. օր պանոց Յիսնակաց Տօն Ընծայման Ս. Աստուածամնի
28	0	ՍԵ. գձ. Սրբոցն Գուրիասայ, Սամուա- սայ եւ Աբիբայ սարկաւագին, Ռոմանո- սի միայնակեցին, մանկանն Խոսովա- նոցի եւ Հիսսիֆոսի զինուորին	9	22	Թ Վերջին Բառորդ լուսնի
			9	22	ՔԵ. ամ. Բ. օր պանոց Յիսնակաց, Յայսմ Տրէ [or 30]
29	11	Ուր. գկ. պանք	12		

ՅՏ.	ՏՏ.	48	ԲԷՆԼԱՅ	ԼՏ.	ՏՏ.
		յԱղեղաւորն, արաբ. Պուրնի Գալիս			
10	23	ԳԵ.	ակ. պանֆ	24	
11	24	ՍԵ.	բձ. Գ. or պահոց Յիսնակաց	25	
12	25	ՈՒՐ.	բկ. պանֆ, լմբոնաղ	26	
13	26	ՇՔ.	գձ. Սրբոյն Գրիգորի Սֆանշեղազոր- ծին, Նիկողայոսի Հայրապետին եւ Միւ- ռոնայ Եպիսկ ին	72	
14	27	✕	ԿԻՐ. գկ. Ա. Յիսնակաց, Լ. Ա. Կիւ- րակէ գալսեան	28	
15	28	ԲԵ.	դձ. Յուլիանեայ եւ Վասիլունոյ	29	
16	29	ԳԵ.	դկ. Սրբոյն Դունկիանոսի Բահա- նային, Տարագրոսի, Պրոքոսի, Անսրո- նիկոսի, Ոնեսիմայ եւ սյլոց աշակերտացն Պօղոսի	30	
17	30	ԳԵ.	աձ. պանֆ, արաբ Շապան [or 30]	1	

ՅՏ.	ՏՏ.	49	ԲԷՆԼԱՅ	ԼՏ.	ՏՏ.
					
		ԴԵՆՏԵՄԵՐ (or 31)			
		Գեանունի Էվփէլ			
1	23	ԵԵ.	ակ. Սրբոյն Կղեմայ Հայրապետին եւ Բագարատայ Տառմենայ Եպիսկոպո- սին	2	23
2	24	ՈՒՐ.	բձ. պանֆ	3	24
3	25	ՇՔ.	բկ. Սրբոյն Առաքելոյ եւ առաքին Լուսաւորչացն Թադէոսի եւ Բարդուղի- մէոսի	4	25
4	26	✕	ԿԻՐ. գձ. Բ. Յիսնակաց	5	26
5	27	ԲԵ.	գկ. Սրբոյն Գեանարիոսի Եպիսկ. ին եւ Մեղկերիոսի զինաւորին, Յակովկայ եւ Իրաւաբառայ	6	27

Յ.Տ.	Բ.Տ.	50	Երանի	Լ.Ս.
23	6	Դ. Ե. դձ. Սբգարու բազարոսին		7
		Յ Առաջին փառորդ լուսնի		
24	7	Դ. Ե. դկ. պանի		8
25	8	Ե. Ե. ան. Սրբոց Հարցն եղիպտոց Պո- ղոսի, Պողայ, Մակարայ. Եւագրի, Յով- հաննու Գրեկտայն, Յովհաննու Կարնա- հատակին, Նեղոսի, Արսէնի, Սրսիանու, Դանիէլի. Մրապիանի, Մակարիոսի, Պի- մէնի եւ այլոց սրբոց հարց		9
26	9	Ք. Ուր. ակ. Յղութիւն Ս. Կուսին ի յլննայէ		10
27	10	Ե. Ե. բձ. Ս. Նիկողայոսի Զմիւռնիոյ ըս- խանչելագործ Հայրապետին		11
28	11	Ք. Կիր. բկ. Գ. Յիսնակաց, Բարեկին- դան Ս. Յակոբայ պանոց		12
29	12	Դ. Ե. գձ. պանի, Սրբոյն Մինասայ, եւ մոգինայ, Գրաբոսի եւ կամաւոր աղա- սայ, Յովհաննու եւ Ալեքսիանոսի, Տօմ. Քաղոց [or 30]		13
30	13	Դ. Ե. բկ Սրբոցն Կուռնէլիոսի հարիւ- րապետին, Շմաւոնի ազգականին Քրիս- տոսի, Պողիկարպոսի հայրապետին Զմիւռ- նիոյ, եւ վկայիցն որ յԱրեւելս կաթա- րեցան		14
1	14	Դ. Ե. գձ. պանի, Յլ. Գեկս. [or 31]		15
		● Լուսնն լուսնի		

Յ.Տ.	Բ.Տ.	Գեկսեմբր	51	Լ.Ս.	Գ.
2	15	Ե. Ե. գկ. Սրբոցն Եւստատիոսի, Օգոսեն- սիոսի Եւգինէոսի, Ուրեստի եւ Մար- գարիոսի		16	37
3	16	Ուր. դձ. պանի		17	38
4	17	Ե. Ե. դկ. Սրբոցն Յակովբայ Մծբնայ Հայրապետին, Մարուէի ճգնաւորին, Մեխիսոսի Եպիս. ին		18	39
5	18	Ք. Կիր. ակ. Գ. Յիսնակաց		19	40
6	19	Դ. Ե. ակ. Սրբոց Հայրապետացն Իգնա- տիոսի եւ Աղդէի եւ Մարութայի Եպիս. ին		20	41
7	20	Դ. Ե. բձ. Սրբոցն Թէոպոմպայ Եպիս. ին եւ Թէոմկայ վկային եւ չորից զինուո- րացն Բաստոսի, Եւսիքի եւ Բասիլիդէայ		21	42
8	21	Դ. Ե. բկ. պանի		22	43
		● Վերջին փառորդ լուսնի			
9	22	Ե. Ե. գձ. Սրբոց Կուսանացն Ինդոսի եւ Գոմնայի եւ Գիդրիկոսի Բանանային եւ Երկուց բիրուցն որք այրեցան յեկեղեցին Նիկոմիդացոց, Յայսմ. Քաղոց [or. 50]		23	44
		յԱյծեղչիւրն արաբ. Պուրնի ձէտիս			
10	23	Ուր. գկ. պանի, Զմեռնամոս եւ ա. ե- ւ աղաւթն այծեղչեւ, գերեկն սկսան ի ե- կարել եւ գիծերն կարճանայ. աւաբ Զէմէրիւր, որ է Ելվէլի արապիցն, որ է առաջին or խ. օրեայ ձմեռան		24	45

ԳԼՈՒԹ	ԳԼՈՒԹ	Ծառակ	ԼՏ.
11	24	Եր. դձ. Գալիի Մարգարէին եւ Յակոբայ Առաքելոյն, Հր. խնուկայ, Գանձիլ պայրամբ, նաւակաժիք սանաւին, 3 or	25
12	25	✠ Կիր. դի. Ե. Յիւնակաց, ԼՏ. եւ Յն. Ծնունդ	26
13	26	ԲԵ. աձ. Սրբոյն Սեփանոսի նախաւկային	72
14	27	ԳԵ. ալ. Սրբոց Առաքելոց Պետրոսի եւ Պողոսի	28
15	28	ԳԵ. բձ. պանք	29
16	29	ԵԵ. բի. Ողորդ Ռոսման Յակովբայ Առաքելոյն եւ Յովհաննու Աւետարանչին. Բարեկենդան պահոց Ծննդեան	30
17	30	Ուր. գձ. պանք, արար. Բամագան [or 30] Հր. Թէփէք [or 36]	1
18	31	Եր. գի. Բ. or պանք Ծննդեանն եւ սրբոյն Բարսեղի հայրապետին եւ Եղորնորա Գրիգորի Նիսացոյն, Սեղբեսրոսի Հոռմայ հայրապետին եւ սրբոյ Եփրեմի Սուրին Ասորոյ:	2

ՄԻ ՔԱՆԻ ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[Քաղուծաբար ներկայացուած]

ԾՆՈՒՆԴ. — Թէպէտ Աւետարանի մէջ որոշ կերպով նշանակուած չէ Քրիստոսի ծննդեան քուականը, ապայն առնչութիւն ունենալուն Յովհաննէս Մկրտչի ծննդեան քուականին հետ, որ անցողակի յիշատակուած է Աւետարանի մէջ, կրնանք անկէ հաշուել եւ Յիսուսի ծնունդը: Հրէից Բանահանները Քաւութեան եւ Տաղաւարահարաց տօներուն, որոնք կը տեսնեն 12 or 1 սկսելով Թերի ամսուն 10ին եւ վերջանալով 22ին] Լսուածոյ տաւարը կը մնային պաշտօնավարելու: Այդ տօնական տօներուն առաջին օրն էր [Ղուկաս Ա. 5—25] րը Զափաիա Սրբոսին Սրբոց մտնելով խնկարելու պահուն Գաբրիէլ հրեշտակապետը երեւցաւ իրեն, ի աւետեց թէ իր կինը Եղիսաբէթ որդի մը պիտի ունենայ Յովհաննէս Մկրտչի. «Եւ եղեւ իրեւ լցան ուրիշ պաշտաման նորա, զնաց ի տուն իւր, եւ յետ ուրցն այնոցիկ յղացաւ Եղիսաբէթ կին նորա», Ղուկաս Ա. 23] եւ Բանի որ Զափաիա Թերի ամս.

սուն 22ր անցընելէն առաջ տուն չէր կրնար երթալ, բնականաբար եւ 23էն առաջ յղացում հնար չէր: Ուստի Յովհաննէս Մկրտչի յղացումը Թեքի ամսուն 23ր կ'ընդունինք որ կը համապատասխանէ մեր հռովմէական տարին 2016ին:

Գիտենք նաեւ Սւեսարանէն քէ Յովհաննէս Մկրտչի յղութենէն վեց ամիս ետքը Գաբրիէլ հրեւեակապետն աւետեց Մարիամ Աստուածածինն քէ Յիսուս պիտի ծնի իրմէ, ու երբ կոյսը կը զարմանայ, Աստուծոյ հրեւեակը կ'ըսէ. «Եւ անա եղիսաբէք ազգական եմ, եւ նա յղի է ի ծերութեան իւրում, եւ այս վեցերորդ ամիս է նորա որ ամուլն կոչեցեալն էր», [Ղուկաս Ա. 36]: Ասկէ կ'ընանք հետեւցնել Ս Կուսի աւետման կամ Յիսուսի յղացման քուականը, Հոկտ. 10էն երթայական 6 ամիս ետք՝ այսինքն Ապրիլ 7. ուրկէ 9 ամիս յղութեան ժամանակամիջոցը հաշուելով կը հասնինք Յունուար 6ին, որ է որ եւ քուական Քրիստոսի ծննդեան:

Աւետարանէն կը տեղեկանանք նաեւ քէ Յիսուս իր ծննդեան 30րդ տարւոյն սկիզբը մկրտեցաւ, այսինքն կրկին Յունուար 6ին, ուստի Հայ Եկեղեցին ծնունդն ու Մկրտութիւնը միեւնոյն օրը, Յունուար 6ին կը տօնէ:

Ամէն բխտանեայ ազգեր ի սկզբան մեզի պէս կը տօնէին ծնունդը ու Մկրտութիւնը, ինչպէս որ նախնիք կը վկայեն, «կարգեցին Առաքեալն եւ եղին հասարակութեամբ քէ՝ եղիցի»-սոն ծննդեան եւ Յայտնութեան

Փրկչին մերոյ, որ օր վեց է Յունուարի ամսոյ, ըստ յունարէն բոյոյ» **Առաքելական Կանոնք:**

Դ. դարու կիսուն Երուսաղէմի Յարեապ Եպիսկոպոսը տեսնելով որ ծննդեան տօնը Բեթղէհէմի մէջ եւ Մկրտութիւնը միեւնոյն օրում մէջ Յորդանան կատարելը մեծ դժուարութիւններ յառաջ կը բերէ, երկու տօները բաժնել որոշեց, որուն հաւանած կը թուի Հռովմայ Յուլիոս Պապն, ուստի եւ ծնունդը 25 Դեկտեմբերին տօնելու կ'որոշուի Բեթղէհէմի մէջ եւ Մկրտութիւնը Յունուար 6ին Յորդանանում մէջ:

— Ի՞նչ հաշուով Յոյները, Լատինները եւ Բողոքականները մեզմէ 12 օր առաջ կը հաշուեն Քրիստոսի ծնունդը: — Անոնք Զամարիայի աւետման վայրկեանէն կ'ընդունին Եղիսաբէթի յղութիւնը՝ եւ ոչ անոր 12 օր ետք տուն դառնալու քուականէն, առարկելով քի հրեւեակի աւետման վայրկեանին տեղի ունեցաւ յղութիւնը:

ԶՍՏԻԿ.— Զատիկը Յիսուսի Յարութեան յիշատակն է. այս բառը թարգմանութիւնն է երթայեցերէն Պատեք բառին, որ կը նշանակէ զատիկ, այսինքն բաժանում եզրափակումներէն: Քրիստոնեաներուն համար առիկա ալլադաւաններէ զատուելու զլիաւոր տօնը կը նշանակէ: Զատիկն օրը կը հանդիպի զարնան գիշերահաւատարին կամ գիշերահաւատարէն ետք լուսնի լրման յաջորդող կիրակիին, ըստ այս հաշուի Մարտ 21ը գիշերահաւատար կը նկատուի, ինչպէս էր Նիկիոյ ժողովին գումարման տարին: Այսպէս Զատիկը կրնայ պատահիլ Մարտ 22էն մինչեւ Ապրիլ 25:

սուն 22ր անցրնելէն առաջ տուն չէր կրնար երթալ, քնականաբար եւ 23էն առաջ յղացում հնար չէր: Ուսի Յովհաննէս Մկրտչի յղացումը Թերի ամսուն 23ր կ'ընդունինք որ կը համապատասխանէ մեր հռովմէական տօմարին Հոկտ. 10ին:

Գիտենք նաեւ Աւետարանէն քէ Յովհաննէս Մկրտչի յղութենէն վեց ամիս ետքը Գաբրիէլ հրեշտակապետն աւետեց Մարիամ Աստուածածնին քէ Յիսուս պիտի ծնի իրմէ, ու երբ կոյսը կը զարմանայ, Աստուծոյ հրեշտակը կ'ըսէ. «Եւ անա եղիապաքս ազգական եմ, եւ նա յոյ է ի ծերութեան իւրում, եւ այս վեցերորդ ամիս է նորա որ ամուլն կոչեցեալն էր», [Դուկաս Ա. 36]: Ասկէ կրնանք հետեցնել Ս Կուսի աւետման կամ Յիսուսի յղացման քուականը, Հոկտ. 10էն երայական 6 ամիս ետք՝ այսինքն Ապրիլ 7. ուրկէ 9 ամիս յղութեան ժամանակամիջոցը հաշուելով կը հասնինք Յունուար 6ին, որ է օր եւ քուական Քրիստոսի ծննդեան:

Աւետարանէն կը տեղեկանանք նաեւ քէ Յիսուս իր ծննդեան 30րդ տարւոյն սկիզբը մկրտեցաւ, այսինքն կրկին Յունուար 6ին, ուսի Հայ Եկեղեցին ծնունդն ու Մկրտութիւնը միեւնոյն օրը, Յունուար 6ին կը տօնէ:

Ամէն ժրտանեայ ազգեր ի սկզբան մեզի պէս կը տօնէին ծնունդը ու Մկրտութիւնը, ինչպէս որ նախնիք կը վկայեն, «կարգեցին Առաքեալն եւ եղին հասարկութեամբ քէ՝ եղիցի» տօն ծննդեան եւ Յայտնութեան

Փրկչին մերոյ, որ օր վեց է Յունուարի ամսոյ, ըստ յունարէն բնոյ,» Առաքեալական կանոնք:

Գ. դարու կիսուն երեսուղեմի Յոքնայ Եպիսկոպոսը տեսնելով որ ծննդեան տօնը Բերդէնէմի մէջ եւ Մկրտութիւնը միեւնոյն օրուան մէջ Յորդանան կասարելը մեծ դժուարութիւններ յառաջ կը բերէ, երկու տօները բաժնել որոշեց, որուն հաւանած կը թուի Հռովմայ Յուլիոս Պապն, ուսի եւ ծնունդը 25 Դեկտ. տօնել կ'որոշուի Բերդէնէմի մէջ եւ Մկրտութիւնը Յունուար 6ին Յորդանանու մէջ:

— Ի՞նչ հաշուով Յոյները, Լատինները եւ Բողոքականները մեզմէ 12 օր առաջ կը հաշուեն Քրիստոսի ծնունդը: — Անոնք Զաւարթայի աւետման վայրկեանէն կ'ընդունին Եղիսապէթի յղութիւնը՝ եւ ոչ անոր 12 օր ետք տուն դառնալու քուականէն, առարկելով քի հրեշտակի աւետման վայրկեանին տեղի ունեցաւ յղութիւնը:

ԶԱՏԻԿ.— Զատիկը Յիսուսի Յարութեան յիշատակն է. այս բառը քարգմանութիւնն է երայեցեւէն Պատեք բառին, որ կը նշանակէ զատուիլ, այսինքն բաժանում եզրպացցնեւէն: Քրիստոնեաներուն համար ասիկա այլադասանքներէ զատուելու գլխաւոր տօնը կը նշանակէ: Զատիկն օրը կը հանդիպի զարնան գիշերահաւասարին կամ գիշերահաւասարէն ետքի լուսնի լրման յաջորդող կիրակիին, ըստ այս հաշուի Մարտ 21ը գիշերահաւասար կը նկատուի, ինչպէս էր Նիկիոյ ժողովին զումարման տարին: Այսպէս Զատիկը կրնայ պատահիլ Մարտ 22էն մինչեւ Ապրիլ 25:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ. — Ի յիշատակ այլակերպութեան Յիսուսի, մեր մէջ այս տօնը ուրիշ Բրիտանացի եկեղեցիներէ առաջ հաստատուած է:

Բրիտանացիներէ առաջ աստուածունիի մը տօնը կը կատարուէր վարդի առաւելութեան տօնէն, որուն արձանները կը զարդարէին վարդերով, յետոյ այդ տօնը **Վարդավառ**, վարդերով զարդարուած կը կոչուէր: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ այս կոապաւտեան տօնին տեղ սահմանեց Քրիստոսի Այլակերպութեան տօնը. քաջ տօնը փոխուեցաւ, բայց վարդավառ յորհորջանը անփոփոխ մնաց:

Հայերը Վարդավառին չորս կը սրկեն եւ աղօթքի կը բոցնեն ի յիշատակ ջրհեղեղի եւ Նոյի տապալնէն. յիշատակներ վարդավառեան տօնակատարութիւններու: Գրիգոր Լուսաւորիչ հրամայած է Այլակերպութեան տօնը հայ տօնարի տարեգրութեան տօնէն, այսինքն Նաւասարդի մէկին, որ կը հանդիպի Օգոստոսի 11 ին, եւ ապա Ներսէս Եղիվարդեցի կաթողիկոսը տօնարի նորոգութեան ստիպելով Հոգեգալստեան 7րդ կիրակէն տօնէն որոշեց, որով այս տօնը կապուած է մեզի համար Զատիկի հետ, եւ որ 28 Յունիսի եւ Օգոստոսի միջեւ կրնայ իյնալ: Յոյները եւ Լատինները Օգոստոսի 6ին կը տօնեն Այլակերպութիւնը:

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ. — Ի յիշատակ Աստուածածնայ մահուան եւ վերափոխման տօն մ'է: Աստուածածնայ մահը տեղի ունեցաւ Օգոստոսի 15ին: Առաջին անգամ

Հռովմայ եկեղեցին 2. դարուն հաստատեց այդ տօնը: Յունաց մէջ 583ին մօտէ գտաւ եւ ԺԲ. դարուն միայն ընդհանրացաւ: Մեր մէջ Ը. դարուն մօտ գտած է:

Ամեն Բրիտանացի ազգեր Օգոստոսի 15ին կը տօնեն այս յիշատակը, սակայն մեծ զայն աւելի վերահասարակութեամբ համար 15 Օգոստոսի մօտաւորագոյն կիրակին կը տօնեն, որ կրնայ տարբերի Օգոստոսի 12էն 18:

ԽՈՉՎԵՐԱՅ. — Քրիստոսի խաչը նախ Հռովմայի Կոնստանդնուպոլսի կին Պատրիարքի, որ ապա Կոստանդնուպոլսի մօտ Հեղինէի միջոցաւ Գողգոթայի գագաթը բարձրացած պատճառով առաւելաւ էր: Պատրիարք Խոսրով Արուստեան արեւմտեան խաչարարին ձեռքով առաւ Երուսաղէմը 614ին որ գերեց խաչափայտը ի Պատրիարքի, Բրիտանացիներուն անարգանք մը ընելու համար: Հերակլ կայսեր ձեռքով խաչափայտը գերութեան ազատեցաւ որ Երուսաղէմի պատրիարք Զաւարիս մեծ ժողով կանգնեց զայն Գողգոթայի գագաթը 631ին: Այս պատճառով ի յիշատակ հաստատեցին այս տօնը. զոր ամեն եկեղեցի կը տօնէ Սեպտեմբերի 14ին, իսկ մեծ զայն աւելի փառաւոր տօնէն համար Սեպտեմբերի 14ին մօտաւորագոյն կիրակին [Սեպտեմբեր, 11—17] կը կատարեն:

ԽՈՉՎԵՐԱՅ ՄԻԻՍ ՏՕՆԵՐԸ. — Ս. Խաչն ունի եւ երեք ուրիշ տօներ:

1. **ԳԻՍ ԽԱՅ** — Հռովմայի Կողոզիոս կայսեր [41—54] կինը Պատրիարքի տղանոցի մէջէ գտնել տա-

լով խաչափայտ, Յակոբոս Տեառնեղբոր ձեռքով կանգնել կուտայ զայն Գողգոթայի գագաթը: Քրիստոսն էր Բ. դարուն Ադրիանոս կայսրը Երուսաղէմը աւերելէ ետք Սասղիկին պատկեր կանգնեց Գողգոթայի վրայ, Արամազդի պատկերը Քրիստոսի գերեզմանին տեղը, եւ Ադոնիսայ անտառը տեղը: Բերքէ հեղին մէջ, իսկ Հրեաները խաչափայտը աղբիւսի մէջ կանգնեցին: Կոստանդիանոսի մայրը՝ Զեղինէն բազում երեսուն հազար խաչափայտ էր կանգնեց Գողգոթայի գագաթը: Այս գիտին ի յիշատակ կը կոտորէին քրիստոնէականները այս տօնը: Լատինները Մայիս 3ին լն. Տ. կը տօնեն խաչի գիտը: Յոյները այս տօնը չունին եւ զայն խաչվեացի հետ կը տօնեն, իսկ մենք խաչվեացի 7րդ. կիրակին [42 or ետ]:

2. Երեւման խաչ.— Մինչդեռ Արիստականոս քիւրը կրկին սկսած էր արժարծիլ 351ին տեսնենք մեծ հրաւժ մը տեղի ունեցաւ Երուսաղէմի մէջ, լուսեղէն խաչ մը տեսնուեցաւ երկինքի վրայ. որ Գողգոթայէն Զիքենաց լեռը կը ձգուէր: 100,000 անձն հաւատացին Քրիստոնէութեան: Երուսաղէմի կիրճը եպիսկոպոսը այս հրաւժը գրեց Կոստանդին կայսրէ եւ ի յիշատակ այս հրաւժին, տօն հաստատուեցաւ:

Երեւման խաչը մենք կը տօնենք Չափէն 4 շաբաթ ետք, այսինքն Տրդ. կիրակէն, Յոյները՝ Օգոստոս 1ին: Լատինները չունին այս տօնը եւ զայն կը տօնեն Գիւս խաչին հետ:

3. Վարազայ խաչ.— Հովիտի մէջ կայսր որ Պատրիարքի բազմահին ունեցած կենաց փայտի մէջ մասը ժողովուած էր, իրեն հետ Հայերուն մէջ բերաւ զայն ու Վարազայ լեռն իր նգնաւանին մէջ կը պահէր: Իր մահուանէն ետք նգնաւանը անայտ մնալով, կենաց փայտը կորսուած կը համարուէր: 653ին Թողիկ նգնաւանը եւ լեռները Յովել կ'աղօթէին Աստուծոյ զօրէն խաչափայտի այդ մասը, եւ անոն գիտէր մը լոյս մը կը տեսնուէր փայտի մը վրայ, որուն տակը պահուած էր խաչը, շրջապատուած 12 սիւներով, ու խաչափայտը, այդ վեմէն բարձրանալով կ'երթայ կը մտնէ եկեղեցիին մէջ եւ կը կենայ Ս. Սեղանին վրայ: Այդ եկեղեցին վերանորոգելով կ'անուանեն **Մայրավանք** եւ 12 լուսեղէն սիւներու տեղ կը շինեն 12 եկեղեցիներ: Ահա այս հրաւժին ի յիշատակ Երեսէն Շինող կաթողիկոսը կը հաստատէ այս տօնը Մահեկի 20ին եւ զոր կը տօնենք հիմա խաչվեացին 15 or ետք: Ունի մէկ շաբաթ պահք,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՐ ՏՈՒՄԱՐԻ ԿԱՐԳԱՊՐՈՂ.— Անցեալ տարւոյ տարեցոյցիս մէջ նշում մը նշանակած էի [էջ 9] տօմարի կարգադրիչին համար, Հանդէս Ամսօրեայէն փառելով: Նոյնը կը հաստատէ Մասիս կոմսաթերթի [1896 էջ 308-309] մէջ հրատարակուած ժողովան ուսումնասիրութիւն մը, որուն մէջ Գալեփանցի նորոգման վարդապետ մը, Աղան Վ. փաստացի կը հաստատէ թէ ոչ թէ Մովսէս Եղիվարդեցի եղած է կարգադրողը, ինչպէս ցարդ ըստ աղ-

գային աւանդութեան ընդունուած եր, այլ եղած
Ներսէս Աւետարակեցի:

Յառաջ կը բերենք այն գրութեան միայն մ
հասուածը, որ այս քիւր ըմբռնումը ուղղելու
ժառայէ:

«Պատմողաց մեծագոյն մասին վկայութեան վր
հիմնուելով կարծուած է թէ հայկական տօմարի առ
ջին կարգադրութիւնը լրացած է Մովսէս Եղիպարեց
կաթողիկոսը: Բայց ընդհակառակը, երբ անոնց մ
մանակագրութիւնը հեղինակ, այն աւետիկ կը տեսնենք
Մովսէս Տօմարի առաջին կարգադրութենէն շատ
բնիւր յետոյ կաթողիկոսացած է: Այս կարգադրութիւ
յիցատակելով պատմիչներն են Յովնան Մամիկոնեան
Յովնան կաթողիկոս եւ Վարդան: Իսկ Ստեփանն
Ասողիկ Տառնեցի, որ Ժ. դարու մէջ կ'ապրէր, կ
եղի անոնց ուղղութենէն եւ որոշ ժամանակագր
քեամբ մը կ'ընծայէ այդ գործը Ներսէս Բ. Բագր
ւանդացիին, որ դարուն մէջ նշանաւոր տեղ մը կ
վայելէ Ասորոց հետ ունեցած յարաբերութիւններով
եւ եկեղեցական բարեկարգական կանոններով: Այս
պիսի պարագայի մը մէջ աւելի ծանրակշռութիւ
տալ հարկ կը լինի պատմողին, որ լոյս կարելոյն դէպ
քերն որոշ եւ ժամանակագրութիւնները հիշող ներկա
յացնելու հետամուտ եղած է:

«Ասողիկ բաւական հմտութեամբ եւ կարգաբ
նութեամբ կը պատմէ իւր ժամանակի եւ դարեր առաջ

տեղի ունեցած դէպքերը, ուստի կրնանք անոր ժամա
նակագրութեան վասնիկ, Տօմարի կարգադրութեան
համար կը գրէ պատմիչը. «Եկաց կաթողիկոս Տէր
Ներսէս ի գաւառէն Բագրեւանդայ ի գեղէն Աւետ
արակաց՝ ամս Թ: Նա ի չորեորդ ամի հայրապետութեան
կիրոյ արար ժողով ի Բագրեւանդայ Դուին: Եւ էին գլխա
ւորէ ժողովոյն Պետրոս Եպիսկոպոս Բերթոյ Սիւնեաց
եւ Ներսայուն ի Տառնոյ եւ կարգեցին գրութեանն
Հայոց ի ԺԳն. Յուսիսանոսի կայսեր եւ ի ԻԳն. Խոս
րովայ՝ որդւոյ Կաւասայ արքայի Պարսից [էջ 82—83
Ճայ ի Ս. Պետր 1835]: Այս կտրին մէջ Յուսիսանոսի
[*] ԺԳ. պիտի լինի ԻԳ. պէտք է կարդալ ԻԳ. ԺԳ. :
Չեռագրաց մէջ այս տեսակ սխալներ եւ գրեթէ շփո
թութիւններ ասէպ կը տեսնուին: Խոսրովու ԻԳ. [24]
տարին Ներսէսի մահուան քուսական կարելի է համա
րել, որովհետեւ եղբորուց վկային մահուանէն վերջ
[553] հազիւ 2 տարի եւս ապրած է նա: Իսկ Յուս
իսանոսի 24ր համապատասխան է 551—552ին, յորում
ժողովը գումարուած է Ներսէսի նախագահութեամբ:

[*] Յուսիսանոսի գահակալելուն քուսականն է
524ր. իսկ Խոսրովինը 530:

ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԻ Ս. Տ. ՍԱՀԱԿ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Ե Ի

ԱԹՈՌԱԿԻՑ Ս. Տ. ԲԱԲԳԵՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Վ Ե Շ Ա Շ Ն Ո Ր Հ

Տ. Տ. ԲԱԲԳԵՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ո Յ

ՕԾՈՒԱԾ ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

Հ Ա Լ Է Պ Ի

Ս. ԲԱՌԱՍՅԵՆ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՄԷՁ

Խանարի ուղերձ

Վասպուրի ափերէն

Մոռցիր, հայ սոխակ, բու սիրական վարդիկ երգը, օ՛ն, յառաջ անցիր, շուրջդ բոլորէ հոյլ հոյլ թրջնիկներ եւ անոնց հետ համերգ մը սարէէ Հայ. եկեղեցւոյ հարսնիքին՝ սուրիական հողին վրայ կասարուած: Անոր հանդիսադիրն է ծերունի հայրապետ մը, ՍԱՀԱԿ Բ. հեռաւետ եւ խոհական՝ որ իր զուակներուն բարօրութեան հոգեւով մշածկոս՝ իր հօտին անդորրութեան պահանջէն կը սարսույլ ամեն ժամ եւ իր ժողովրդեան բախսը չյանձնելով դիպումովն, կը կտնիսէ ամեն բանաւոր կարգադրութիւն, իմաստութեամբ ընտրելով իրեն արուակիլը: [*]

[*] Անբուսակցութեան դուրսիւնը ինչ դարերէն հուրագործուած է, ինչպէս կը յիշէ հաւա Վաչնակ, անցեալ տարւոյ Մայիս 16ի

Խորի՛ն մեծարանք անոր շնաբանիսկ թղիկն:

Ուրեմն յուրքին Աստուծոյ եւ Սիոնի բարձունքերէն արձակուած մահուան աղիողորմ ողբերուն. եւ միածնի շիրմասանին եւ Երուսաղէմի Ո. Փրկիչ եկեղեցւոյն մէջ հանգչող վե՛ն հոգիներ իրենց հանգստանին մէջ խայտան ի սես այդ խաղաղ երեւոյթի երբ աստուածային ձեռք մը ամփոփելով սուգի տեղաբեներ՝ նոր ծիրանիներ կը սփռէ Հայ եկեղեցիին վրայ:

Բացուեցէք, հայ արեւ, ընդունելու կենսաստեղծութիւնդ եւ նոր ոգեւորութիւն: Դուք շատ սեռաւ խիւձմեռներ, արդ ողբունեցէք զարնան հմայք: Եւ դու յոռէտեսներ. մի՛ խորհի՛ք արտաքին հանդիսատեսներ ըլլալ Հայ եկեղեցւոյ աւերման, երեսկայելով միւր աւեր եւ դիակ, տեղէ. անոս հօգոր ձեռքեր կը մաքրուին աւերակները, կը կանգնեն հասանիմն սիւներ, որ պէտքի պայծառանայ պատկառման հայութեան մը ընթանիքին: Հոս անոս հալք մըն է որ ընթանիքին ա

րումով քէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ իր Արքեպիսկոպոսիտի անձամբ իրեն յաջորդ կարգեց Իսկ ժ. Գարուն Գրիգոր Գ. Պատրիարք իրեն արքեպիսկոպոսիտի օձեց իր եղբայր Երանգեղոսին: Սահակ կարապետի աչա պատմական քաղաք վաւերացուած է Հալեպի մէջ գտնուած ժողովն:

Դամսկոսով քաղաքացուած, իր ժառանգութեան իրեն վրաստանուած սուրբաւանդին յանձանձիշքի՛ ըլլալ անյոյժացիներով. չի տեսանք, չի յետաձգեւ, իր գոյութեան տեսակետութեան վրայ անպահով, վասնզի գիտէ քէ մարդկային կեանքը ի յաւիտենից անմահութեամբ երաշխաւորուած չէ. ուստի յառաջ քան իր պապը դ:պի յաւիտենականութիւն կ'ուզէ աննախանձաբար իր կենդանի ակազմները խոցացնել հայ ժողովրդեան կուրծէն բարձրացած հիացողական աղաղակներու արձագանգներով քէ՝ ԿԵՅՅԷ ԲԱԳԳԷՆ:

Ո՞վ է Բագբէն:

Սա երէկ Արմաշու մենաստանին խոհարար միանձն, Այնթապէն եկած վիշտ պատանեակ մը պանդուխտ, ուսման սիրով վառ, որ կը գլէ կ'անցնի իր ընկերակիցները: Օրմանեանի եւ Գուրեանի հովիտ իմացականութիւններէն սրբազործուած մաքուր հոգի, կը սիրէ միշտ զիրք եւ գրականութիւն, կը փայլեցնէ տաղանդ, կը խնայէ մամուլին՝ բարձր խորհուրդներ, ընկիր տեսութիւններ: Ուրեմն ժամ է որ այժմ ընթանայ լուսագոյն հաւաքարհներով դէպի իր բարձր նպատակը, աշակից ունենալով անձնուէր ոգգասերներ, քեղադրուած՝ իմաստութեան աներեւոյթ ոգիէն, որ մասնաճիւղ պիտի ընէ իւր ուղղութիւնը — շիրմութիւն հայ տան, պայծառութիւն հայ եկեղեցւոյ, յառաջդիմութիւն հայ դպրոցի:

Ընենամուր մաղթանքն է որ նորապաշտակ հովիւները՝ որ լաւ ուսումնասիրած եւ Ծնորհալիներ, Լամ-

բռնացիներ, որոնց սպրամ աշխարհին անուցով
 ստանալ այժմ իր Լկեղեցական առաջ ժողովուրդ, ներք
 չուի յաւէս անոնց օրինակով, փայլի գիտակցոր
 ստանձնած պաշտօնին պայծառութեամբ, գրաւեցեալ
 մէջ ժողովրեան միահամուռ սերս եւ ապագային
 Ազգ. պատմութեան մէջ լայն էջեր:

Ի՞նչ շեղ փառք առիւտ առիւտ հայ կղերին համա
 երբ կ'ըլլայ պահապան հրեշտակի հայ գաւակներե
 կամ իբր հարստ ուղղափառ՝ կը գործադրէ այնպի
 օրակարգ մը՝ որ մեր բարոյական գոյութեան սպառն
 ցոք ներքին ու արտաքին թեմաքներն ահաբեկէ յաւ
 ժողով, ոչ ոք հերձուցիչ կազմէ սփռելով, այլ ծառ
 լեւով լոյս եւ խաղաղութիւն:

[Նոր Լուր՝ 1 Նոյ 1931]

ԿԵՆՍՍ.ԳՐԱԿԱՆ.— Տ Բարզէն Ս. ծն
 է Այնթապ 1868ին, երիցագոյն աշակերտ Ս. Գառաւուն
 մառու Գաբրիէլեանին Ս. Գառաւունին եւ վա
 դապետ ձեռնադրուած 1896 Մայիս 26
 Առաջնորդական պաշտօններ վարած է Ա
 տոն եւ Մուս: Երկար տեւեմ քաղաքի Գա
 րիպի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցոյն: Ուսու
 ցեցողականի եւ այլ վարժարաններու
 եւ վարած Լոյս կրօնաբերի խմբագրութի
 (1895—96): Գուրեան Ս. Ի Բզմիր երբ
 վերջ 1904ին պահ մը վերադառնալ կարգ

ու Արմառու Գաբրիէլեանին: Յետոյ Գաղա
 ոյ Առաջնորդ ընտրուելով՝ նոյն թեմին վրայ
 իրականացուցաւ ձեռնադրութեան Բզմիրեան կա
 ղիկաւէն: Պատերազմէն առաջ Ամերիկա
 ւոյ, եկեղեցական գիտութեանց ուսումնա
 րութեան: Այն տեւեմ եղաւ հոգեւոր հովիւ
 քաղաքի այլ եւ այլ եկեղեցի: Հասարակեց
 լուս պարբերաբերք: Զինադադարէն Լս
 ցաւ Մուսաղէմ, ուր ողբացեալ Պատրիկ
 Կալէնկեանի առաջնորդութեամբ եւ Գուր
 Կալէնկեանի խմբագրութեամբ վերա
 ցուած ժառանգաւորաց Բնծայարանին
 քաղաքի կարգաւեցաւ, վարելով միեւնոյն տեւե
 մին խմբագրութեան: Անցեալ տարի
 Տ. Սահակ Բ. կարգաւեցաւ իր ծանօթ Կաթի
 օստախանները տեւեմի Լսք Տ. Բարզէն
 արքայական նշանակեց: Բարզէն Նախկ.
 Ս. Գառաւունին թեմին, եւ այլ գրչի մարդ է. ունի ըն
 Գառաւունի գրական գործունէութիւն. եկեղեցական
 Գառաւունի գործունէութիւն:

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԻ

Տ. ԹՈՐԳՈՄ Ս. ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ԳՈՒՇԱԿԵՆ

ԳԱՅԱԿԱԼ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅՆ

Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ

Տ. ԹՈՐԳՈՄ Ս. ԱՐՔԵՊԻՍԿ.

Պ ա տ ի ա Ր Բ

Հայոց Ս. ՆՐԱՍԱՊԵՏԻ

Եւանգ Միաբանութեան, ի մասնաւորի ներքին իր օգտակար ծրագիրներն ի նպատակ մայրաքաղաքի Տ. Մեսրոպ Ս. Մալիարականին:

Նշանականի խոսակցութեան, որուն հայեց

երջին գահակալն եղաւ մեքի իշխան մը՝ կրօնաւորի
մեմով պարտաւորւած՝ որ իմաստութեան լոյսը շողա-
ւոյց իրմով խայտաղակ ստուապակոծ աւետ, վաղան-
իկ երեսոյք, որ շուտով փարատեցաւ եւ ընկղմեց խոր
աւառի մէջ Գլխաղիւրին օրեանը:

Բայց ահա աստուածային ժպիսք արձակուեցաւ

Գահը՝ ուրկը բերսին Սիոնի բարձունքին վրայ ցրուեցան սպառ-
անայ այժմ Թորգոմի ամպրոպներ, տեղի տուաւ մոռալը, սպառեցաւ
Սրբազան Ս. Յակոբաւորալը, եւ ժպտուն լոյսեր քափանցեցին մերին
բեանց մայրավանդեմասանը: Ահա անոր սեմին վրայ կը կանգնի Թոր-
Միաբանական Ընդուն Սրբազան իշխանութեան մականը ձեռքը: Բիւր
Ժողովին Յունիստիանոս Գրեգորի կամին, որ ան-
հոգի [*], առաջին կարծուած աւազանիսկներով, խիստով զիսէ
լական օրերէ մնալու արձագանքէ մեծութեան կորոզներ ինչպէս ահա Պար-
սիսի մէջ բողոքած խոնարհ ծիլ մը դարձնել հո-
անփութ փայտէ, իւրեան ծաղկի՝ որ իր բոյրերով անուշահոտէ փար-
մէնէն քանկ ժողովին Ընդուն Սրբազանի՝ որ ներկայիս կը հմայէ
գոյրիսն է. որ իր արձագանքէ պերճապատեման հրապոյրներով, ինչպէս
փառքին մեծութեան իշխանութեան անհոգի ծաղկի Սահակ կաթողիկոսն,
մեմախի աշխարհի իշխանութեան Ընդուն Սրբազանի՝ որ ներկայիս կը հմայէ
գոյրիսն է. որ իր արձագանքէ պերճապատեման հրապոյրներով, ինչպէս
փառքին մեծութեան իշխանութեան անհոգի ծաղկի Սահակ կաթողիկոսն,

մեմախի աշխարհի իշխանութեան Ընդուն Սրբազանի՝ որ ներկայիս կը հմայէ
գոյրիսն է. որ իր արձագանքէ պերճապատեման հրապոյրներով, ինչպէս
փառքին մեծութեան իշխանութեան անհոգի ծաղկի Սահակ կաթողիկոսն,

(*) Այս բերան իշխան եղած է միշտ վանքին շահը միայն եւ
պահապանուած է իր անձնութեամբ: Տ.
Թորգոմ Պատրիարք աշխարհի տարրերով շր-
բերէ Ս. Յակոբաւորալը ըլլալով պիտի յաջողի գործադ-
րել իր օգտակար ծրագիրներն ի նպատակ մայրաքաղաքի Տ. Մեսրոպ Ս. Մալիարականին:

հի ահաւոր փորձորիկներուն մէջ, ուրեմն այն պատէ երկնային մեր ազգին ընծայուած: Ահա իբր բո խեցեղեն ջախջախուելու դասապարտուած կեանք եզակեան փայլով մը երեսն կուգայ: Այդ շնորհու կեանքն այսուհետեւ պէտք է ըլլայ արգադիր նուէր Յակովբեմոց մենաստանին, որուն վրայ պէտք է լաւ ճի համարային զորքորւանք եւ ամեն ոք գոն ա խորհրդածէ քէ վանքին պարիսպներէն ներս կը ուրուաեստի՛ խաղաղութեան հեռեակ մը, ինչ հոգեղոյս Դուրեան Սրբազանի օրերուն:

Բիւր երանի Թորգոմ Սրբազանի՝ որ կոչուած կենդանացնել իր եսամեծ ուսուցիչը բարձրագոյն ժանիքներով եւ ես յանձնուս յուզուած՝ քաց աչքէ համբուրեցի իր գիրն՝ որով պատուած էր զիս եւ մը խաբկանք ունեցայ հաւատարմով քէ Դուրեան Սրբազան անդրժիրիմեան հաղորդակցութիւն կը կատարէ՝ իր յետին սանիքն հետ:

ՆԱԽԱԳՐՈՒՄԻՆ. — [*] Ծնած է Թորգոմ Սրբազան 1874 Սեպտեմբերին Պարսիկայ: Մկրտութեանունն եղած է Մկրտիչ: Նախակրթութիւնն ստացած է զիւրիկն վարժարանը՝ որուն տեսուչն էր հոգեւոր Դուրեան Ս. [1880—1891]: 1890 Հոկտեմբ.ին իբր աշակերտ կ'ընդունուի Արմաշու Դպրեվանքին մէջ, որտես տեսուչն էր Օրմանեան Ս. եւ նոր փոխ-տեսուչիւ էր Վ. Դուրեան: Դպրեվանք ուսանողութեան

վեցամսեայ շրջանը աւարտելէ ետք, Թորգոմ Ս. որ արդէն հետզհետէ ստացած էր Դպրութեան եւ սարկաւագութեան աստիճանները, 1896 Սեպտ. 15ին կը ստանայ Բաղնաշուքեան աստիճան եւ արեւելայութեան վեղար ձեռնադրութեամբ Օրմանեան Ս.ի եւ խաւարակութեամբ Դուրեան Ս. Եղիշէ Ծ. Վ.ի, որոնց երկուքն ալ եղած են իր տեսական եւ բուն ուսուցիչները: 1897ին Դպրեվանքուց Ուսումնարանին մէջ ուսուցիչ կը կարգուի հայերէնի եւ ժամանակագր. եւ նոյն տարուայ Դեկտ.ին Վեպիկ Փաշայի եկեղեցուց մէջ Օրմանեան Ս.է կը ստանայ վարդապետութեան մասնաւոր իշխանութեան չորս աստիճանները: 1898 Օգոստոսին կը կարգուի փոխ տեսուչ Դպրեվանքուց Ուսումնարանին: 1902ին Արմաշու տաճարին մէջ Ս. Եղիշէ Ս. Դուրեանէ կը ստանայ վարդապետական իշխանութեան տարւած ծայրագոյն աստիճանները: 1903 Մարտի 2ին Վեպ. Հայրապետէն արժանութիւն կը ստանայ վարդապետական ակադեմիայի լաւագոյնի: 1904 Հոկտեմբ.ին կը կարգուի վանահայրական փոխաւոր եւ վերատեսուչ եւ 1906 Սեպտ.ին լիազօր փոխ-վանահայր Արմաշու Դպրեվանքուց, յաջորդելով Դուրեան Ս. Եղիշէ Ս.ի որ առաջնորդ ընտրուած էր Զմիւռնիոյ: 1907 Օգոստոսին կ'ընտրուի Առաջնորդ Սեբասթիոյ եւ 1908 Հոկտեմբ.ին իբրեւ հոգեւորական պատգամաւոր նոյն տեղին՝ կը մասնակցի Էջմիածնի մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան: 1910 Սեպտ. 19ին Էջմիածնի մէջ Իգմիլեան Տ. Մասթուս Բ Ս. Կաթողիկոսէ

[*] Համառօտուած «Միւրն»:

Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի: 1911 Գեկսին դարձեալ
 կ'երթայ Էջմիածին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս
 րնճուրբեան: 1913 Գոսոստին կը հրաժակի Սեբաս-
 տիոյ Առաջնորդութենէն եւ կուգայ Պոլիս, ուր մէ-
 քանի ամիս քարոզիչ կ'ըլլայ Պապրզիւղի Եկեղեցւոյն:
 Այդ միջոցին կ'ընտրուի Առաջնորդ Եղիշտէ եւ Տիար-
 պէֆրէ եւ Տեղապահ՝ Վանէ եւ Եգիպտոս: Պատրիար-
 քաւանի հաւանութեամբ կ'ընդունի Եգիպտոսի տեղա-
 պանօրփոխը եւ Գանիէ կը հասնի 1914 Մայիս 1ի
 եւ Յունիս 28ին միաձայնութեամբ Առաջնորդ կ'ըն-
 ճուի Եգիպտոսի: 1916 Սեպտեմբ. 8. Գէորգ Ե. Կաթո-
 ղիկոսէն պատուիրակ կը կարգուի Ամերիկայի Հայու-
 րեան, բայց տակաւին այդ պաշտօնին չձեռնարկած
 նուիրակ կ'որոշուի Հնդկաստանի, Պիրմանիոյ, Ճա-
 վայի, Եթովպիոյ եւ Սուսանի, եւ 13 ամիս հոգեւոր-
 այցելութեամբ կը շրջի Անգլ. Հնդկաստանի, Պիրմա-
 նիոյ, Մալայեան ցամաքի զոյգի, Չէլէպեան շրջան-
 ի զոյգիներու, եւ Սումատրայի հայաբնակ հողաւներ
 ուր կը կատարէ հանգանակութիւն ի նպատակ ազգի
 եւ կը կազմակերպէ Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնա-
 ճիւղեր: 1908 Մարտին վերադառնալով Եգիպտոս, կը
 հրաւիրուի Երուսաղէմ Զատիկի ժամին ներկայ գտնու-
 լու համար, եւ այդ միջոցին ոգի ի բռնի կ'աշխատ-
 անակառակ Յունաց ջանքերուն, անվար պահպանելով
 Ս. Տեղեաց մէջ ազգ. իրաւունքները: 1921ին կրկին
 Երուսաղէմ կ'երթայ, իբրեւ պատգամաւոր Ազգ. Պատ-
 րիարքաւանին, ներկայ գտնուելու Գիւրեան Տ. Եղիշ

Ս. պատրիարքական զահակալութեան: 1929 Օգոս-
 տոսին Վեն. Հայրապետէն կը նշանակուի լիազօր ներ-
 կայացուցիչ Երուսաղիմ Հայոց թեմին եւ ամբողջ ուր-
 ամիս կը շրջի Երուսաղիմ զանազան հայաբնակ հա-
 ղաւներ, կ'ուսումնասիրէ Երուսաղիմ թեմի կազմա-
 կերպութեան գործը եւ ընդարձակ տեղեկագրով մը իր
 տեսութիւնները կը ներկայացնէ Էջմիածին: 1930 Ապ-
 րիլի վերջեր կը դառնայ Եգիպտոս, ուր կը մնայ,
 պահելով իր վրայ հայրապետական պատուիրակի պաշ-
 տօնը, երբ 1931 Յունիս 16ին ընտրուեցաւ Պատրիարք
 Երուսաղէմի:

Տ. Թորգոմ Ս. իր բազմակողմանի հմտութեան եւ
 անհատական զանազան գիտելիքներով, ուր ուր եղած է,
 շատ շուտով իր գիտելիքները կը օգտագործէ իր
 ծառայութիւնին: Ունեցած է գրական բեղուն գործու-
 ցութիւն: Լատագոյն գործերու քաղաքականութիւններէն
 զատ, լիւրջ իր գլխաւոր գործերը, ուսումնասիրու-
 չիւն Երիւնան Հայիցի, Զարեկի աշխարհաբար-
 քաղաքականութիւնը, Յորայ զիրք աշխարհիկ լեզուով
 աշխատած, Գիւրեան Եղիշ Սրբազանի
 վրայ կենսագրական ընդարձակ ուսումնասիրութիւն,
 Հնդկաստանի մասին ընդարձակ գրութիւն մը, Երու-
 սաղէմի մասին յօդուածաւոր մը, քաղաքական է
 Յոսեփիկի Հոգեւորութիւն, Հանրի Մարտինի
 Մանկավարժական Հոգեբանութիւն, Յրապետի
 Հեռուգիւն, Պաւլոյի Արուեստ Բերրոյական,
 Եւ. Աշխատակցած է Սիւնի եւ այլ գրական հան-

դէսնգրու: Ոճը խնամուած եւ փափուկ, որդեգրած
իր հոգեւոր ծնողին Դուրեան Սի գրական ուղղա-
քիւնը եւ հանդիսացած է արժանի աշակերտ իր ժ-
ռւտուցչին:

Ահա անբասիր եկեղեցական՝ որուն կեանքը
բեղբ մը եղած է քնդվիճէ փառքի կասարները, ամ
առքիւ գնահատուած բլլալով իբր զարգացած պո-
սոնեայ կրօնի եւ բնօր բեմբախօս:

ԳՐԱԿԱՆ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Թ Ե Թ Ե Ի Ա Կ Ն Ա Ր Կ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ

Կ Ե Ա Ն Ք Ի Մ Ա Ս Ի Ն

(ԺԶ - ԺԸ դար)

Կ. Պոլսոյ Հայերը՝ որոնք այսօր հիւր եւրոպական
կարգ աւ սարք եւ նիւս աւ կաց ունին, մինչեւ այս վի-
ճակին հասնելու համար ասիականաբար մի քանի շր-
ջաններէ անցած են, իրենց գաղթականութեան առա-
ջին օրերէն:

Տարեցոյցիս անձուկ էջերը չեն քոյաւտեր մեզ, եր-
կարօրէն գրելու՝ Պոլսոյ հայ գաղութին հետզհետէ կրած
ընկերային ձեւափոխումներու մասին: Հետեւաբար
պիտի ջանանք միայն անոնց ցայտուն կողմերը ուրու-
գծել:

Նախ եւ առաջ ըսենք քէ՛ ԺԶ եւ ԺԷ դարերու
շրջանին եւ անկէ յետոյ ալ բաւական ժամանակ Պոլ-

— Աղօթքն հաշիւի մի է, որուն մէջ հո-
գին կը տեսնուի իր բոլոր բիծերն:

սահայերը շատ չարաւ եւ սակաւապէս կեանք մը վարած են:

Հայ եկեղեցիին պարտադրած պահեցողութիւններուն - որոնք առողջապահական տեսակետով սնորհունւոյն են անուշ - նշոյն հնազանդելով՝ քաջառօն սերունդներ հասցոյցած են:

Այսպէս՝ 1577 ին, Ապրիլ ամսոյ մէջ « Խոսք Էլէզի» օր մը, այն ատենուան պատրիարքը [Յովհաննէս Եպս. Տիարալէկիցի 1573 - 1581] պատարագէն վերցնէ եւ շատ պարզ կերակուրներով պահուած է իր երեք գերմանացի հրաւիրեալները:

— Բրինձ, կանաչեղենով եփած:

— Խաւած միս

— Երօիկ

— Պախիմաս, պանիր եւ

— Գինի հողէ ամանով, զոր նախ ինքը խմեր է վրան խաչակնիւղով յետոյ շուրջը գնուողներուն հրամայուցեր է: Մեր մէջ արդէն սակաւապէտութիւնը սովորական բան մ'էր մինչեւ 19րդ դարուն սկիզբները: Տարւոյն մի մեծ մասը պահեցողութիւններու յակացուած էր: Բայց ասոր հետ մէկտեղ ուսիք օրերուն՝ մեծ պոլսահայ պապերը [խօսեցինք խոնարհ եւ միջանկախ

— *Ողորդ փառասիրութիւնն է, սխալ փառաւորութիւնը:*
(ՕՐՄԱՆԵԱՆ)

դասակարգին մասին է միշտ] խորհիկներ եւ համադամներ ունեւոյ պահեցողութեան զրկանքին չէին փոխարիներ:

Հարսնիքներու, կնուսներու եւայլնի ատեն սակայն՝ բացառաբար, պատշաճութեան պահմանին մէջ կերութեամբ կը սահմանէին: Սակայն հիմաւորաւ պէս ինքզինքնին արեւելոյսեան տուած Հայերու շատ չենք պատահիր հայ գաղութի պատմութեան մէջ:

«Սարխօ» Յակոբի մը եւ կամ «Սարխօ Սերգիս»ի մը դուն ուրեք կը հանդիպինք տեղեկագրներու եւ այլ պատշաճական արձանագրութիւններու մէջ: Արդէն այդ դարաւերջաններուն ոգելից ըմպելիի գործածումը պարբերաբար կ'արգիլուէր եւ անսասողները նոյն իսկ մահուամբ կը պատժուէին: Այսու հանդերձ՝ այս արգելքը շատ անգամ երկար չէր տևէր եւ ընդհանրապէս Ղալաթիոյ՝ եւ Պոլսոյ ուրիշ արուարձաններու գինեւորները ըստ առաջնոյն կը բանէին մեծ ոգեւորութեամբ:

Համեստ դասակարգի ընտանիք մը շաբաթը հագիւ անգամ մը մտեղէն կերակուր կ'ուէր: Կ. Պոլիս այցելող օտար նահապարհաւորներ կը գրեն քէ բնակչութեան ստուար մեծամասնութիւնը բրինձով կը սնանէր:

— *Մօրս դաստիարակութիւնը արուեստ չէր, սիր էր:*
(ԼԱՄԱՐԳԻՆ)

Երջանիկ էր այն օրը օրին ապրող մարդը, որ իրիկ առնէր Զարուհիին և Զայե չըլլային, այս ուան իւրոս «փիլաժ» մը կամ լաւ ապուր մը կը պաշտօնէր իւր բուական եւ սնտսական կարեւորութեան իւր հաշտեղանին վրան: Արդէն հինգէն ի վերջիւնը շատեց կարեւորացած կ'ըլլար:

Մեր մէջ առած մը կայ. «փիլաժ, պապայիդ տուն» Ասոր պատճառները հետեւեալներն են: Նախ՝ այն փիլաժ աշխատող յարգի կերակուր մ'էր ա'ն համեստեան սովորութեան համեմատ աղջիկները 12—13 փակներու համար: Հարուստ անձնաւորութիւններու տարին քեանկոյնուն, եւ նոյնիսկ աւելի կանուխ, «Զօրպանի» այսինքն «ապուր բաւաղ» մակդիրը կ'ուս մը կը կարգէին:

Տուրէ: Հակիրթն գինը երբ բարձրանար, ամէն մարդ St. Von Gerlach գերմանացին (մատնապէս իրար կ'անցնէր «հուկիք» փառա մըն է, առ ի'նչերմ. դեսպանատն էլ ի խանին մէջ «Զեմպերի սղորիւն» ըսելով: Մէկ փարայով մարդ կը կ'եսանայ «Զա»-ին դիմացը իւր օրագրութեան մէջ կը գրէ թէ եւ երկու ստակ ալ կ'աւելնար այն ժամանակները սովորութիւն էր աղջիկները նոյնիսկ 9 տարեկան հասակէն ստանալարհորդ մ'ալ իւր Կ. Պոլս աշխարհեան իւրիկ հարսնացներ: Աղջկան մը մինչեւ 13—14 տարեկան կը տեսնէր թէ՛ ժողովուրդը կանկառի երեւեկան հասակին չի կարգուիր եւ ամուլ մնալը տու կու տեսակ կերակուր եփել գիտէր զոր շատ համարուս է ըսելով մեղք կը համարեն եղեր:

Գետն է ինքն: Երկրորդ պատճառ Պոլսահայերու normal կերպով Ա. — Կանկառը 4 կտորի բաժնելով եւ ձեթի մէջ խառնելով, դայեակներու աւելորդապատէս սովորութիւններուն, անմաքութեան եւ սփռութեան քաթիւնով կտակարայի վրայ խորովել:

Բ. — Կանկառը երկու կտոր ընելով պարզապէս կ'էր վերագրէ: Մարդ կը զարմանայ տապաւնափութի մէջ եփել եւ յետոյ վրան ալ պղպեղ ցանելով: Մարդը շատ սովորական «վախճանած տղաքերէ» ըսելով: Իսկայ կրկնուող արձանագրութիւնները կարդալով:

Հակառակ այս չարաւա ապրելակերպին Պոլսահայերը չեն բազմացած ինչպէս որ պէտք է: Եթէ գտնուի զայեակ դասակարգը ի պատուի էր, նոյնիսկ դեսպանական «բարգման»-ի մը մայրը դայեակ եղած է, ինչ-

— Հաւատքը անհրաժեշտ պէտք մըն է միջին դասակարգը լրացնելու: (ՕՐԱՄԱՆԵՆ)

— Տունները իշխանութեանը կը զարգանան մարդիկ դաստիարակութեանը:

պէս կը կարգանք ճին շիմաբարի մը վրան: Երբ ժամանակիս եւ յետոյ Գօլերայի համաճարակներուն Պոլսոյ մէջ տարիներ տեղոյ ներկայութիւնը աննիստ բովանդակ բնակչութիւնը, թէեւ ըստ հանապարհա-
ներու գրաւոր վկայութեան Հայերը իրենց մահաբեր
ճարհիս ամենէն քիչ տուժողներէն եղած են համեմ-
աբար: Պէտք է նաեւ աւելցնել թէ խաներու անկի-
ները եւ «օսալար» կոչուած խնոզուած բնակարան-
քան մէջ ապրող պանդուխտ Հայերը սոսկալի առ-
տուքեան մէջ կը լողային եւ մահուան նարակ
դռնային առաջին առիթով: «Քէլէրմէնի» անո-
նակոյն մը սովորական էր պանդուխտ Հայերու
սին, որոնք այն ասեմուան Հրեաներուն պէս ձեր-
«ժողովան եղող» այսինքն շուքմայի իւր կը գոր-
ծէին իրենց կերակուրներուն:

Բարեբախտաբար այս աղետ կենցաղը ասի-
նաբար բարելաւուած է, այնպէս որ Հայերու
ութիւնը առածի կարգ անցած է յետոյ տարի-
ներացիին, եւ մինչեւ այսօր ալ կը տեսնուի: Բայց ինչ
յաւակապէս մասնաճեղ կ'ուզենք, այդ դարաւերջա-
նաւ Պոլսահայերուն անհասական եւ ընտանեկան
բոլորական յատկանիւն է:

— Իւրաքանչիւր օրն ենթադրե՞թէ վեր-
եւ միշտ:

Մարդասպանութեան, զոհութեան եւ ճնոթեան
դէպքերու գրեթէ բնաւ չենք հանդիպիր տարեգրու-
թիւններուն մէջ: Զոր օրինակ, St. Von Gerlach իւր
օրագրութեան մէջ (1578 Մայիս) այլադասան կնոջ
մը հետ ճնոթեան յանցանքով բռնուած հրեայ երի-
տասարդ մը կը յիշէ որ մահուամբ պատժուած է «Պա-
լլի Բազար»-ի մէջ իսկ կիճն ալ ծովը նետած են իւր
գործած անբարոյականութեանը համար:

Միեւնոյն հեղինակը կը յիշէ նաեւ իւր գրին մէջ
[1577 Փետրուար] անբարոյական կիներէ աւելի վա-
տաստեւած կարգ մը մահչեր՝ որոնք լաւ հազուած եւ
ճշուած, հարուստներու բնակարաններու առջեւէն
կ'անցնին կը դառնան եղեր ո՛չ բարի նպատակով: Ա-
ստեց իբր գին 20—40 տուգաք եւ ձեռք մը գեղեցիկ
հագուստ պահանջելնին կը նշանակէ օրագրողը:

Հարկաւ ցանցաւ թիւով Հայեր ալ այդ դարերու
օրջանին զանազան յանցանքներով դատապարտուած են,
բայց ընդհանուր առմամբ Պոլսահայ գաղութը լաւ
բարոյականի տէր եղած է եւ պարկեւորէր ապրած՝
ապագայ սերունդներուն բարի օրինակ ծառայելու
աստիճան:

Գ.

— Յարգած եւն երկու կարեւոր պայման-
ներ, որք եւն չգայրակողեցնեղ եւ չվնասեղ:
(ՕՐՄԱՆԵԱՆ)

ԳԱՆՏԻԼԼԻԻ ՃԳՆԱԻՈՐԸ

Նոնիանասակ. երկայն ուղիսակ մօտմով, ալի
խառն մազերով ու յօնեերով, արծուեռուցն, ուրսուե

հինգամեայ պատկանել
ծերունի մըն է Գան
սիլլիի նգնաւոր:

Քառասունըչորս տ
րիէ ի վեր կը բնակ
երկնամօտիկ բլրագագա
թի մը վրայ. իբր ն
ունն սուրբ Անտոն նրգ
նաւոր, սա տարբեր
բեամբ միայն, որ ան
պէս չունի փոքր
բանասիրուներ, եւ ո
ւալ անոր նշանաւոր խ

զը: Միայնակ է իր ա
ռոյժ սենեակին մէջ, չո
նի եւ ո՛չ սպասաւոր մ

ՕՅԱՆՆԷՍ Ծ. Վ. ԱԲԻԿԵԱՆ Նախախնամութիւնը
հոգայ իր ամեն պիս
եք, նոյնիակ կերակուրը, ինչպէս երբեմն հին նգն

— Սնահաւորութիւնը բաժին է միջակ մի
փերու:

ւարներ, որոնց կերակուր կը բերէին հրեշտակներ,
բոս աւանդութեան Վարժ Հարանցի:

Եթէ ունի, գիշեր ցորեկ իրմէն անբաժան, միակ
ընկեր մը սա իր պահապան հրեշտակն է, որուն հա
մար՝ սուրբ Գրիգոր Նարեկացիին հետ՝ այսպէս կ'ա
ղօթէ նա Յիսուսին. «Ինձ մեղաւորիս հողելիին մար
դասիրեցես ողորմել, Յիսուս, աղաչանոք իմոյն
հրեշտակի, դարձուցանելով զիս, Տէր, ի բարիդ եո
նեսս լուսոյ զի ջաւանդ հոգւոյս իմ պաշտպանու
թեան, զոր հաւատացեալ նմին տեսչութեան, զընկալ
եալն 'ի քէն' 'ի կենցաղ աստեպցս՝ ուրախութեամբ
սրտի յիս բերկրեալ, անմեղադրելի առ 'ի քէն օրհ
նեալ՝ խնդալից դիմաց գուարնութեամբ քեզ, արեւայ
բարձրութեան փառաց անհասից, 'ի խախնացն կեն
դանախումբս բերկրեցելոցն պարուց մատուցեալ ըն
ծայեցուցէ, զովեա՛լ սղորմած»: [1]

Իւ նգնաւանին կցուած է աղօթարանը, ու այս
երկուքին մէջ կ'անցընէ նա ամբողջ օրը՝ աղօթելով,
կարդալով ու գրելով:

Վաղայարոյց է, արեւոյտիսն՝ պուրակներու մէջ
ու ծառերու կատարին վրայ նոռուղող բոշուններուն

(1) Ողբերգութիւնք — բան ԶԱ. Դ.

— Հանքաւը մարդու երկրորդ կեանքն է:
(ՊՕՍԻԻԷ)

հետ կ'ողջունէ արեւուն ելքը, ու կը փառաբանէ
զԱստուած:

Կը փնթայ աղօթարանը, կը պատահասուի երկազոր
արժանապէս մասուցանելու համար իր հանապազօր
եայ սուրբ պատարագը, որուն կը մասշի այնպիսի
մտամտութիւն, երկիրդած, կենդանի հաւատքով, ու կ'ա
տասանէ աղօթքները հասիկ հասիկ, որ պատկառա
կ'ազդէ ներկաներուն վրայ:

Աղօթարանը, կամ լաւ եւս ըսել եկեղեցեակը,
իր անխոնջ արդիւնեով ընդարձակուած է ու ար
ձեւը առած, չափազանց սիրելի է իրեն, կը գո
գուրայ անոր վրայ, ինչպէս արուեստագէտը իր ձեռ
կերտին, կը քանալ միշտ մաքուր եւ աղօթասունի
ժամովայն վիճակին մէջ պահել զայն, դժբախտա
ներկայիս տեղույս մէջ գրեթէ մնացած չէ հայ կա
ղիկէ հասարակութիւնը, ու մասնաւոր կը յանգ
միայն սակաւաթիւ լաւին ժողովուրդ:

Օրուն մնացորդ մասը կ'անցընէ նա ընթերց
մով նշանաւոր հեղինակներու, որոնք իր ամենա
բելի բարեկամներն են, բնաւ չի ձանձրանար անոնց
կը բարձրէ անոնց էջերը անդադար, ու ռսկի իմ
ները կը սպաւորէ իր սուր յիշողութեան մէջ, երբ
ալ կ'ընդօրինակէ զանոնք քրքիկներու վրայ:

— Ներեղի ազահութիւնն միայն ժամ
նակինն է:

Առածը կ'ըսէ թէ «նմանը կը սիրէ իր նմանը»,
զս այսմ' նգնաւորս ալ սիրահար մըն է սուրբ Գրի
գոր Նարեկացիին որուն **Ողբերգութիւն**ը երբեք
ձեռնէն վար չի ձգեր, երբեմն ալ կը փաղէ անոր գե
ղեցիկ ըսուածքը. իր գիրով' քրքիկի մը վրայ ընդօ
րինակուած տեսայ յիշելի հետագայ չորս տղերք.

«Խաբմունք յիմարութեան եւ խաղաղիք տղայականք,
Աւխասութիւն ընդունայնք եւ վայելմունք

Երազականք

Համբարձ ոչնչից եւ պահեստք հողմոց
Նամանութիւնք ստուերաց եւ կերպարանք

Ժիծաղելիք [1]

Գանձիլիի նգնաւոր' միայնակեացի կեանք մը
նցընելով հանդերձ՝ շատ մարդամօտիկ է, զուարթա
ւորայ եւ հանելի ընկերական: Ու առանց չափա
նուղելու կրնայ ըսուիլ, թէ աւանաստեւ, աւանջայուր
ու սուղաբան կենդանի պատմիչ մըն է իր ապրած
էրօւնընդհանր սարիներու դէպքերուն, ու մասնաւոր
ապէս հայ կարողիկէ հասարակութեան վերաբերեալ
զգային ու եկեղեցական գործերուն ու անցողիւր
երուն, զորս այնքան հմտութեամբ, մանրամասնու

(1) Նարեկ բան ԾԵ. Գ.

— Ծերութիւնն, ինչպիսի նշան մայրու
իւնն տեսակ մը փահանայութիւն են:

քիւններով, մանրավէպերով ու ախորժեյի ոնով կը պատէ ժամերով, ու չես ձանձրանար, մանաւանդ քէ կը հետաքրքրուիս ու փափաք մը կը զգաս՝ ձեռքդ գրիչ մը առնելու եւ արձանագրելու լսածներդ մի առ մի, անօնցմէ լոյս հանելու համար ուրսունըհինգումեայ եկեղեցական ու ազգային վաւերական պատմութիւն մը:

Ճգնաւորն միանգամայն քաջ տեսնալէս մըն է, ու մայրենի լեզուին հաւասար կը խօսի ու կը գրէ ժրտներէնր, հմուտ է նաեւ քարտէրէն, յունարէն, լատինարէն, իտալերէն, անգլիերէն ու գերմաներէն լեզուներու:

Ճգնաւորիս յիշեալ յաւկուրիւններուն հետ կը զուգընթանան անոր բաւոյական, կենցաղագիտական, ազգասիրական ու ազնուութեան անգնահատելի ձիրքերը:

Ամէն բանէ առաջ՝ սիրող է նշմարախօսութեան, որուն պատշաճութեան համար, հարկը պահանջելուն, մինչեւ իսկ կը զոհէ իր անձը, // արհամարհելով ամէն կեղծ մարդկային նկատողութիւն կամ երեսպաշտութիւն, եւ մարգարէին հետ կրնայ ըսել համարձակ քէ «խօսէի զկայութիւնս քո եւ ոչ ամաչէի»: Նախանձախնդիր է ստուածային ու եկեղեցական օրէնքներու եւ կանոններու պահպանութեան, ինչպէս նաեւ

— Ծոյրութիւնն մուտ կուտայ արեւն տեսակ մոյրութիւններու:

ազգային ծէսերու եւ արարողութիւններու հաւասարիմ գործադրութեան:

Յնութիւնը ազնիւ է լոյծ, արտաբոս է քիչ մը խիստ երեսցած դէմքը, խօսակցութեան ատեն կը փայլի ժպիտով մը անուշիկ: Փարկանկաս է, հանդիպասար ու խոնարհ: Որեան փառքը կը մօտենայ իրեն. նոյնքան կը հեռանայ ինքը անկէ, այս պատճառաւ ալ ահա քառասունըջորս տարիէ ի վեր առանձնացած կ'ապրի բլրագագաթի մը վրայ, առանց երբեք հետամուտ ըլլալու պատուաւոր պաշտօններու, որոնց զուցէ շատերէն աւելի արժանաւոր էր իր ունեցած ձիրքերովը, բայց սիրած է նա միշտ խօնարհութիւնը, ազգուած Քրիստոսի սա խօսքերէն, քէ «Ես յո՞հ հանգեայց, երբ ոչ ի հեգս եւ ի խոնարհս, եւ ոյ՞ դոպան ի բանից իմոց»: Նոյնիսկ երիտասարդական հասակին՝ մինչ ամէն արժանաւորութեամբ ու ձեռնհասութեամբ կը կատարէր նա իրեն յանձնուած եկեղեցական ու ազգային կարեւոր պատշօնները, անոր խոնարհ սիրքը կը քելադրէր իր շրթունքներուն, որոնք միշտ կը մննչէին. «Մի՛ ինձի, Տէր, մի՛ ինձի, այլ քու անուանդ երթայ ամէն փառք»:

Չափազանց չվիրաւորելու համար նշեալուրիս համարձակութիւնը, կ'ընդհատեմ այ՛լ եւս լիքաւեան իր

— Դիմ առաքինութեան ուսիկան գրիկ աշխատութիւնը:

առաքինութիւններուն, ու կը թողում որ անոնք ինչ
հինգ զովեն գինը:

1931 Օգոստոս ամսոյ 14ին լրացած է արդէ
ուրսունդինգամեակը ճննդեան հզնաւորիս, բայց կը
նայ լաւ, որ նա զորաւոր է դեռ մարմնով, բայց
ներէն այնպէս քայտաւոր կ'իջնէ՝ կ'ելլէ, իբր թէ ինչ
քչ չըլլայ ուտելուն վրայ կողք ուրսունդինգ սարի
ներս բեր, եւ այս անուոս ճնոնիս առողջարար է
կենսաւսն օդին Գանսիլիի:

Ասորագոյն կը մաղթեմ, որ հզնաւորս ապր
լաւէ քայտաւոր, գինը քչապաւոր նոնիներուն պէս,
իւր կենսի տունին սաղարքները մնան մեզադալար
ու այսպէս տոնալմբէ իւր հարիւրամեակը: Իցի՛ւր
լսէր Աստուած արեւոյն ու անկեղծ այս իմ մաղ
թանքս:

Ընթերցողները գուցէկեցին անուոս, որ Գանսիլի
հզնաւորն է նոյնինքն **բազակիր Յովսէփ Ծ. Վ.
Արքիեան**, մեծաւոր եւ ժողովրդապէս կաթողիկէ
Հայոց ի Գանսիլի:

Գանսիլի

Հ. ԵՓՐԵՄ Ծ. Վ. ԱՊՐՈՅԵԱՆ

— Առեկն ծաղիկ պտուղ չի տար:

Եւ Եւ

ԿԱԿԱԶՆԵՐ

*յոյր իմ, ցանկին մէջ կախաչներ կան, քաղի՛.—
նա սիրող արեւուն պէս կ'արիւնին,
իսկ իրենց բաժակներէն քիւրեղի
լսենք ալիքն արեւին:*

*Անոնք այնչափ բռնակներ են՝ որ կարծես
չորդենն իրենց կ'այրէ դաշտերը անհուն,
իսկ իրենց բաժակներէն հրապակ
լսենք կայծերն աստղերուն:*

*յոյր իմ, քաղի՛, յորի մը պէս ծածկըւած
նորեններուն մէջ՝ որ մեղմիկ կը նազին,
իսկ իրենց բաժակներէն բոսորած
լսենք արիւնն ալօսին:*

— Նախ արժանիք, յետոյ փութաւ:

Անոնք ծըռած արսոյսներուն բոյնին վրայ
Լալ շողերով ողկոյզ ողկոյզ կը ծըփան,
Պիտի իրենց բաժակներէն յակընթեայ
Խըմենք խոսուով Գարնան:

Քաղէ՛, քոյր իմ, կակաջ չէ, բո՛ց փողէ պար
Հրդեհէն իրենց լեցուր զոգնոցդ կոյսի.
Պիտի իրենց բաժակներէն փայկիսուն
Խըմենք կրակներն յունիսի:

Ծաղկե՛ր, ծաղկե՛ր եւ քերնիդ պէս քըմօ՛ւ
Կը խօսակցին ցորեանին հետ օրօրուն,
Պիտի իրենց բաժակներէն ծիրանի
Խըմենք գաղտնիքն հասկերուն:

Քաղէ՛, քոյր իմ, պիտի պսակուիք անոնց
Վաղուան զուարթ զօնին հաւար գիւղակին
Եւ պիտի այդ բաժակներէն, պարտդով,
Խըմենք գինին Տարփանքին:
Հացին երբք

Վ.Ս.Ն.Ի.Է.Լ. Վ.Ս.Բ.ՈՒ.Ժ.Ս.

— Շողոփորքը գերի մըն է որ ո՛չ ոք
Տիրոջ կրնայ ծառայել:

ՊՍՏԱՌ-ԻԿ. — Նարայէյ Սրբազան իր կեան-
ք արեւոյնսին. — Վարդի նման բնայօ եւ չնայ՝
ողջունէ շնորհալի մանուկն ձիվան՝ Ս. Ղազարու
հասանք: Դեռ շատ մասալ՝ ծաղկի նման լոյսին
այծառութիւնը կ'ըմպէ: Այդ առաջին օրերէն քա-
նսքին մէջ քաջամ սոխակին պէս քապ կուտայ քե-
րական քոխներու, նկատելով կեանքը սաղերգու-
ն մը, որովհետեւ մինչեւ հոսկ շունչը սիրեց բնա-
ւ, որուն լարերուն վրայ հնչեցուց իր կարապի երգը,
լուեց յաւերժապէս, այս աղերսն ուղղելով քոչնիկին.

«Թռչնիկ իմ սիրուն,
Երբ գաս ի գարուն,
Մարդիկ գիտ տունան,
Յիւշէ՛ր զիմ դամբան»:

Վեցնէիկ անոր միտքը բեղազարդեց եւ Հայ եկե-
ղեցին իւրացուց անոր սիրքը իբր գանձ աննիւթական,
նորեկար դրդեցան մեր արքայալերը Նարայէյի պե-
տախտութեան փաղաւաղումներով, իր մուսան ող-
երգեց հայ պանդխտին հետ, քափառեցաւ հայկական
տուններու մէջ, օրօրուեցաւ Լամարդիկի դաշնակ-
երով: Եթանահան սերունդէ իջած հուշակուեցաւ եւ

— Բարեգործութիւն մը իր հնայքը կը
որունցնէ, երբ շատ անգամ յեղեղեղուի:

իրաւամբ վեն դիրմով իբր եկեղեցւոյ իշխան
փողոսեցաւ: Իրաւ որ եղաւ քիչ մ'ալ փառաւոր
ցուցամոյ, ինչպէս Ս. Փափագեանի Պատգամաւոր
օրագիրը կ'որակէ զանի [Անահիտ 1901]: Աւարելու, իսկ կատարեալ փայտ
իր զարմիկին մասնութեամբ քաւազուր ինկաւ
փառքի պատանդանէն եւ անէացաւ 1892 թ.
բերի սկիզբներ:

Քայց ես կը սիրեմ պահ մը վեր առնուլ
անոր մանկութեան տարիներուն մտնել Ս. Ղազար
ակադեմիան. առաւօս է: Ճիշդան շատ կանուխէն
հանքի եւ զարդարանքի սիրահար, ինչպէս որ
այնպէս ցվերք, հայլիին առջեւ կանգուն՝ ոսկի
գերը կը յարդարէ, այդ խաղաղ մեղաստանին բնա
ները վայրիկ մի հրաժարած իրենց ուսումնական
նուրբներէն եւ զմայլած անոր անձին հրապոյ
րով՝ չեն հաւատար իրենց աչքերուն եւ կը բացա
չեն. «Սա աղիքի մըն է արդեօք»:

ԱՆԱՆԴԱՊԱՏՈՒՄ. — **Կատար.** Կայծակը
վրդովէ կատարները, ասոնք այս գիտեն եւ անա
նամար է որ կը մլաւեն փոքորիկի ասեն:

— Փառք չի կայ հոն, ուր առաքիկ
թիւնը կը պակսի:

Շունը մարդկան կը յարի եւ կատարե՛ տան: Եւ
իրենց տէրը մեռնելէն յետոյ, պատարասուած ըլ
ցուցամոյ, ինչպէս Ս. Փափագեանի Պատգամաւոր
օրագիրը կ'որակէ զանի [Անահիտ 1901]: Աւարելու, իսկ կատարեալ փայտ
իր զարմիկին մասնութեամբ քաւազուր ինկաւ
փառքի պատանդանէն եւ անէացաւ 1892 թ.
բերի սկիզբներ:

Թուշուր. — Հայր բարեպաշտական գործ քաւ
կը կարծէ երբ քաւնուրէն քաւնուներ կը գնէ, զանոնք
այն արձակելու համար: Թուշուրը իր աչ ձեռքին մէջ
բռնէ, իր գլխուն շուրջ երեք անգամ կը դարձնէ
յետոյ ազատ կը քողու բերելով. «Ազատ եղի եւ հե
տաւոր ինձմէ ցաւ եւ հոգս»:

Բարեպաշտակ է հան մէջ պահել հաւ, շուն եւ
կատար, քայց մեր վրայ բնութեան հրաւիրած կ'ըլ
նք, երբ պահենք ողջ ողջ ձուկեր, աղանիւներ եւ
յիլ քաւնուներ:

Մարդ մը զէե սովորութիւն ունէր. բռնել թրու
նքները, անոնց լեզուն կտրէ եւ յետոյ ազատ քողու
անոնք: Իր ամուսնութենէն ետք այս մարդը միայն
ամբ կատարներ ունեցաւ:

(l'Orient inédit)

ՄԻՆԱՍ ԶԵՐԱԶ

— Թիթեոնիկը քոչոյ ծաղիկն ըլնէ եւ ծա
ղիկը՝ հաստատուած քիթեոնիկ մը:

ԲԱԲԱԽՈՒՆ ՍՐՏԵՐ

ՀՅՅԲԵՆԻ ՍՐՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Ո՛վ ընտանի աստուածներ, դուք պաշտելի եք ազնիւ հոգիներու, որչափ որ անոնք հազարաւոր սախներով հեռացած ըլլան ձեռնէ, երբեք չեն մոզնեգ: Այսպէս անա հայ զաւակներ, ապերջումն դեւորներ կեանքի նամբուն, հեռացած իրենց հարունիկէն, ետեւ թողած սրբութիւններ. կը քալէ կը քալէ իրենց առջեւ գծուած անձայր ուղիէն. բախտութիւն մըն է այս, որուն դասապարտած էրենք ժամանակին խուժողով պայմաններ: Սակայն այնպիսիներ, որ այս դառն վիճակը կը քաղցրանմեռ յիշատակներով իրենց սիրելիներուն: Ո՛րք մեզին մէջ անցինք նկարուած է պատկերը իրենց բնի ճան. հայր մը, մայր մը, եղբայր մը, քույր մը անոնց երեւակայութեան մէջ միշտ են, հաղորդակից իրենց եւ սիրակաթ համբոյրներն, յանձնեն չորս հովերուն, որ ճանին զանոնք իրենց բնիներուն, պարապտութեան մէջ կը կարկառեն բազուկները գրկելու, ողջագուրելու իրենց սիրոյ

— Յարը դար մըն է, հանգիստը՝ վիճակն մը:

բիւնները եւ կը սարսուռան կարծելով լսել անոնց լոյսը, իբր արձագանգ հրեշտակներու: Ո՛վ քափաւկան հոգիներ օտար աստիքու ճակ, թող այդ ձայնը ձեռն ձայներէ աւելի քաղցր հնչէ ձեր լսելիներուն, դուք մի՛ քաղէ՛ք ձեր ներքին դամբաններուն մէջ ի պաշտելի էակներ կամ իբր յարդի մղեղներ տալով նոնք մոռացութեան քամիներուն: Աւա՛ղ, երբ զնեղող, սնուցանող հայրենիքի ձեզ համար դիպկանայ, մի՛ չպիտի զսնէ՛ք ձեր աչքերուն մէջ արցունքի շիթ մը որ յիշատակին համար երանի՛ անոնց՝ որոնք քեզ օտարութեան գիւղը նետուած, բայց իրենց հոգիներուն մէջ կը կրեն իրենց հոգեհաստներուն ճապարկը: Առասպելները կը սորվեցնեն քեզ Լուստի (*), ուղը հաւակողը կը մոռնայ կարօք եւ հայրենիքը: Մերոս կը պատմէ իր Ողիսականին մէջ [Տես Հոմերոս Թ. 54] քեզ Ողիսես եւ իր ընկերները մեծ փորո-

(*) Լուստ, լուստանի. Ժր. lotus, ճիւղակ յունացեան, քերես արմաւենի. ինչ որ ալ ալ, լուստը մեծ դեր խաղացած է հնդկական, եգիպտական եւ յունական դիցաբանութեան մէջ: Հնդկիկ կրօնի մէջ բազմաթիւ դիւրած էին Լուստէն կամ զայն կ'անձնաւոր-

— Խօսքը եւ քարը, անկախ մը որ ներքին, ալ չեն վերադառնար:

րիկի հանդիպելով Յունաստանի կղզիներէն կը
նան ու Ափրիկէի ծովեզերքը կ'իյնան. տեղաւոր
կիչները զանոնք կ'ընդունին եւ իրենց լուսաւոր
կերցնեն անոնց. եւ ծովհետեւ այս լուսաւոր աշխարհ
գորութիւն ունի եղբ, որ ուսողը կը մոռնայ իր
բերնիքը, ուստի Ողիսեսի ընկերները ուսելով չեն
դառնալ հայրենիք եւ Ողիսես զանոնք բռնի
բազարահէ իրենց երկիրը:

Ով սիրելի եղբայրակիցներ, յաւէ մերժեց
վաստելը պատուը ձեր շքանքէն, ձերիցներուն
միայն ըլլայ հարակ ձեր հոգիներուն եւ անմահ
սնունդ քաղցրիկ յուշերը հայրենի սաղաւարին:

Դարձու մեծ գիտնիկն՝ Ալպէո Այնքընթալը
բեր, իր հեշայ ազգին համար բռնաւ, բոս ամառ

բէին: Լուստօի ծովիկը սերունդին խորհրդով
նշանն էր: Նոյնպէս դեր կը խաղայ Նեպոլէոն
սի կրօնական արարողութեանց մէջ եւ իր
հերքողներ յանախ անոր մասին խօսած
Քայց այս նիւթին վերաբերմամբ շփոթ
նորութիւններ միայն կան. հոմերոս բռն
բաժն է լուստասկերներուն առաջապիւր
պէս վերը բռնաւ ենք:

— Ամենքս ալ եղբայր ենք, բայց գրեթէ
ներք քոյր չեն:

կը պատահինք մեզ եւ ես հանդիպով յառաջ կը բերեմ
զանոնք իբրեւ պատգամ առողջ մտի:

«Մեր ժողովուրդին գոյութիւնը եւ նախաւոր
կախում չունի այնքան արտաքին ազդակներէ, որ քան
այն մեծ սկզբունքէն, որ հաւատարիմ ըլլանք մեր բա-
րոյական աւանդութիւններուն, որոնք դարեւոր ընթաց-
քին մէջ պահպանած են մեզ, հակառակ այն ծանր
փոփոխութեան, որոնք ծագած են մեր վրայ»:

Այս առթիւ քաղցր է յիշել շատերու հետ ինձ վա-
ղածանօթ զոյգ մը ազնիւ հոգիներ. որոնք քէն տարի-
ներով հեռացած իրենց սիրելիներէն. բայց անվերջ
միացած կը մնան անոնց հետ եւ մինչ քաղաքական
աշխարհը իր անդհադային որկորով կը կլլէ շատեր, անոնք
միայն իրենց սիրելիներու գոյութեամբ կը խանդա-
վառուին, յիշողութիւնս հաւատարմօրէն կ'որոշանալով
զոյգ անուններ, մին Բորքլանտէն հնարաւորէն Պ. Ար-
տաշէն Վարդանէան, իր համարեղ գիտեով ծանո-
թացած, եւ միւսը Փիցպարկէն Պ. Յարութիւն Ներ-
սէսեան: Ասոնք կը շնչեն իրենց փոքրեւոր երջանկո-
ւեան համար:

Շատ ապրին ասոնք եւ օրինակ ըլլան շատ շատ
անգգաժ հոգիներու, ցուած ամէնէն հեռաւոր ան-
կիւններն հողազոյն:

Ս. Գ.

— Երկրագործին մեկ ձեռքը զաւկին եր-
կու ձեռքը կ'արժէ, զաւկին մեկ ձեռքը վարձ-
կանին երկու ձեռքը կ'արժէ:

ԳԱՂԱՓԱՐԻ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

Արձանագրութիւն Քանքի շիրմին վրայ
«Աստեղագարդ երկինքը իմ վրայ եւ բարոյական օրէնք իմ մէջս»:

— Ես հակումով հետապնդող մըն եմ, կ'ըսէր Քանք [ծնած Փոնիկսպերկ 1724 եւ մեռած 1804 թ. 80 տարեկան]։ — Եւ կ'զգամ ծառաւոր ծանօթութիւններ եւ կը սիրեմ ամէն ջանք ընել յառաջդիմութեան համար: Ես գոհ կ'ըլլամ, երբ կ'արձանագրեմ որ ես յառաջդիմութիւնն որ եւ է ճիշդի մէջ, Կար ասեմ որ երբ կը խորհէի թէ այս բոլորը բաւական էր մարդկութեան փառքը կազմելու համար եւ կերպով կ'արհամարհէի այն մարդը, որ բան մը չէր գիտէր: Բայց Ռուսոյ գիտ առաջնորդեց ուղիղ տեսակէտին, Եւ այնորիկ ստիպեցայ մարդիկը **հանգնալ** եւ ես ինքզինքս աւելի անօգուտ պիտի նկատէի քան ամենաանօգուտ սարակ բանուորը եւ երբ իմ մտածումս դեռ արեւմտեան մէջն էր չհաղորդէր իմ բոլոր նիւթերուս, ընդհանուր մարդկութեան իրաւունքները հաստատելու համար:

«Հարուստ մարդիկ ինկած ազգի մը մէջ իրաւունք ունենալ»:

— Աղէկ խորհիլը աղէկ գործելու կ'ըսէր Նիկոլայ Միլերը:

ճարտարական նմանեցուցեր են, կ'ըսէ Նիկոլայ Միլերը [Տիսես. տեղեկութիւնք 1849 Վ. Պոլիս, այ. Միլերին տպագրութեան]. քանի անգոյս քիւր շատ քիչ, այնքան աւելի ազգը շուտով կը յաւատարմի եւ ծաղկելու համարուն վրայ ապահով կը քալէ:»

Նոյն զբոյն մէջ Միլերը յառաջ կը բերէ **Հաստատութեան** լրագրին 167երորդ բաժնին մէջ հետեւեալը: «Պ. Լամարտին սակի ներդրութիւնն ունենալով իր երկիրներէն մէկ քանիսն ծախելու կամք բերէ է. իսկ Քարիքի ուսումնական քող չեն տուեր որ առանկ երեւելի գիտնական եւ միանգամայն ազգասէր անձ մը իր ունեցածն զրկուի, ուստի իրենք ընկերացրութիւն մը ընելով՝ իսկոյն Պ. Լամարտինին ծախելիք երկրին արժողութեան հաւասար սակ հաւաքելու ու իրեն ընծայ բերն են»:

Գարնալ Միլերին զրկէն. «Երկու հարիւր յիսուս տարի չափ առաջ ալ Վենետիկցիք որ վաճառականութեամբ խիտ ծաղկեալ երեւելի ժողովուրդներէն մէկն էին. Սահմանայ բանաստեղծին Վենետիկի վրայ գրած վեց տող տառաւորին 6000 տուգաք տուին [որ երբ ոսկի էր 45,000 դրամ կ'ընէր], որովհետեւ շատ աղուոր շինէր էր»:

— Յոյսերով անվերջ տարութեամբ յաւաստանք կը տեսնուի:

ՊԱՏՈՒԿԻ. Հայ ուսուցիչը անցեալին մէջ Գրիգոր Փէօսրմալեան [*] [1773—1837] իր ժամանակին հոյակապ ուսուցիչն էր մեքսիկայի ուսուցչութեան հեղահամարը բնաւորութեամբ. մարգում է անուանուած Կէրեմ, ինչպէս Աւետիս Պերպերեանը, որ յոյ պատմութիւնը գրած է Չամչեանէ վերջ պատմագրային դէպքերը իբր ժամանակակից աւանդելովն շատեր:

Հետեւեալ դրուագը, որ իրական է, կը բնութագրէ իր ժամանակին բնութեամբ հայ ուսուցչութեան մասը: Բարեկենդանի գիշեր մը. ամիւրներ տալով Գուրգապի, Պատարարարանի մօտիկ, Մարտի տունը, ընկեր համագումարով եւ անուանուած կը տեսնեն բարեկենդանը եւ վերջապէս յայտնուած իրենց այս գուրգապին պահերուն յանկարծ խորհին եւ կ'ուզեն զիսկով թէ երբ, եղիս, որ մտնեն:

(*) Տես Մ. Գ. ԻՍԿԱՆ. Գրիգոր Փէօսրմալեան, ժողովրդական պատմագիր, որ մասնաւորապէս նուիրուած է մօտիկ անցեալին այս արդիւնատու ուսուցչին կեանքի պատմութեան: Գաւառ, 1912:

— Ամէն անհասի հանրական գրադարաններուն հ, անգրադ անհասը ընկերակցութեան զաւանթն է: (ՕՐԱՆՆԵԱՆ)

նով երկինք վերացած են, ի՞նչ կ'ուզեն: Ուսի նոյն պահուն իրենց ամէնէն հմուտ ուսուցիչը կը յիշեն, Փէօսրմալեան պատմութիւն: Օ՛ն, շուտ մարդ խրկուի անոր, որպէս զի պատմութիւն իր հմտութեամբ այս խնդրոյն լուծումը տալ: Անմիջապէս ամիւրներուն կողմէ պատգամաւոր մը նամբայ կ'ելլէ նոյն գիշեր յայտնելու ի ձեռքին: Պատմութիւն իր տեսլէն երբ կը տեսնէ մտքին մէջ յայտնելին վայել, կը գուցէ թէ ամիւրները զինք յիշած են եւ իրենց վայելած անուանելէն ետեւ թափն համար իրեն: Մարդը կը հասնի եւ կը հաղորդէ ամիւրներուն հարցումը, ըսելով. «Պատմութիւն, ամիւրները կը բարեւեն եւ կը հարցնեն թէ «Երբ, եղիս ի՞նչ կ'ուզեն երկինքի մէջ»: Պատմութիւն զայրոյթով կը վրձնէ մարդը, ըսելով. «Բարեւ ըրէ ամիւրներուդ, որ փոխանակ երկինքի երկինք, եղիս հոգալու, իրենց էրին սակ զտեսած պատմութիւն հոգան, որ ասանկ գիշերով անօրի է»:

Ամիւրները երբ կ'իմանան այս, կը խռովին եւ կը հրամայեն պէտք եղածը լոյս պատմութիւն:

Թող փայլի հայ ուսուցչին նախապաշարը գերմանական միջին ամպերէ, վարձատրուի այն՝ ազնիւ հոգիներու սիրոյ տուրբերով՝ իր ակամայ անկումներուն եւ ծերութեան օրերուն:

— Ընկերային անբարեկամին հաստատութեան հիմը բնական է, աստղը բնական է, բայց զանազան անբարեկամ շարժարարութեան է: (ՕՐԱՆՆԵԱՆ)

ՀԱՅՈՒՆ ՍԻՐԵԼԻ ԹՈՂՈՒՆՆԵՐԸ

Ս Ո Ւ Ա Կ

Տգեղ բուշուն՝ գեղջուկի մը համեստ տառապանքն
Գեղեցկազոյն ձայն եւ այդ պատճառով հպարտ:
Տուն կանուխ՝ արեւածագէն առաջ, գիշերը՝ լուսնով
եւ երեկոյին՝ մայրամուսէն ետք, հեզաւոր
առուներուն եզերք, ուռիներու մետաքսափայլ տերեւ
ներու մէջ ամփոփուած եւ զեփիւռին մեղմ
զգուաններուն տակ, կը սկսի սիրերգել, երբ արեւ
լուծ եւ ուրիշ բուշուներ եւ բնութիւնը քաղուած
բանի մէջ: Սիրաբանական տաղերգուն՝ նման «Արաբի
Սոխակին» Դուրեանի, շնորհալի երգիչ՝ Սեդրակ
Երզնգի սիրաբանութեան ոգիով եւ արտաբանութեամբ
«Աւարայի Բլբուլին» նման:

Վարդին սիրահար եւ անոր տառապանքն
Կ'ըսեն թէ՛ վարդենիի վրայ եւ աչքեր վարդին
նոսր՝ կ'երգէ անդադար՝ զինովի մը խօսկանութեամբ
եւ վերջ ի վերջոյ իր աչքեր վարդենիի վառ
գարնելով կը կուրցնէ եւ դիտապաշտ կ'իյնայ իր
տառապան վարդին ոտներուն տակ: Արդարեւ վարդ
սոխակ միտք անբաժան եղած են իրարմէ:

— Դործի մը վեհութիւնը կը չափուի
զայն ծնող ներշնչումի:

Տեղը չէ՞ յիշելու Բաղիւսեցիին կարապետի սա ջուխտ
մը տողերը.

Պղպուլն ի յոսէն է հագեր կօշիկ
Սիրով կը փնտռէ զՎարդն անուշիկ:
Որքան հայ նոյնքան օտար գուսաններ երգած են
մին եւ միւսը եւ շատ անգամ երկուքը միասին:
Նկել է գարուն տխրակը սիրուն
Վարդի քրքի տակ, Հայրիկնան
Երգէ Հայրենիք:

Ռափայէլ Պատկանեանի հետեւեալ տողերն ալ
բունդ բունդ կը հանեն մեր սիրերը:

Գարունն անցաւ, ա՛խ տխրակ, խօտուն
լեզուիդ կապ դրաւ,

Ու խեղճ վարդի քերթիկիդ շարականդ էլ
տառաւ,

Ե՛րանամ դուր Վանդակիդ, ազատութիւն
հեզ կուտամ,

Բայց աղաչում եմ հեզի, քո՛ր դէպի Հա-
յաստան,

Վարդ եւ ուզում այնտեղ է, անամայ երկինք
մեղմ հովեր,

Հանձնադրաւ արեգակ, վարկաչառակ
առուններ:

— Անխեղճ անգամ խեղաքիի կարգ կ'անց-
նի, երբ գիտնայ ժամանակին շուրջ:

Պատկանեան հայրենիք կը դրկէ բլրուր, իսկ
բիշ հայ երգիչ մը՝ տառապանքի սեւ դառնութեան
հոգեմա՛ւ հայրենիքէն կը ճամբէ զանիկա:
Գընա բլրուր, մեր աշխարհից
էլ զու էտեղ մի՛ երգիր.
Մեր օրը սեւ, մեր կեանքը ցաւ.
էլ էս երկում մի՛ երգիր:

Յատկանշական են Ադ. Ծառուեանի սաւ տողը
Մի՛ լար, բլրո՛ւլ, քեզ մի տանչեր,
Որ փոքորիկն անիրաւ
Վարդը սիրուն, վարդը կարմիր
Թփից պոկեց ու տարաւ...
Ե՛րանցին օրեր... կրգայ կրկին
Մի՛ նոր զարուն վարդաբեր,
Եւ մտռացած քո վիշաք հին
Նորից կ'երգես վարդին սէր:

Աւ. Խառակեան ալ՝ իր տարբեր ծաղիկներու քան
ժպիտներուն մէջ կը քամէ եւ կը հրամցնէ զայն բլր
բուրի:

Գարդս լացէ՛ք, սարի սմբուլ
Սլաւան-սլաւան, ծաղիկներ,
Գարդս լացէ՛ք բաղի բլուլ
Ամպշուր երկնից զով-հովեր:

Այս սղերգութիւններու շարքին, հանելի է լսել
եւ հետեւեալ սիրերգութիւնները:

Սայեաք - Նովա կը սագերգէ:

Քրքուրի հետ լաց եւ էլի,
Վարդի նման բաց եւ էլի
Վարդաջրած լաց եւ էլի:

Իսկ սիրահար կիկօն կը սպերգէ:

Քրքուլ քաւա քաւօ՛ր բեարին,
Նուլայ դարդեր իւր ջիկերին.
Շա լէ խուրպան կ'եղնեմ ետին
Ծիկ մօտ տալէ՛ք Սիփնա սարին:

Գամառ - Քարիպան՝ իր «Օրորոցի երգիկն մէջ, իր
ուրիշ օրրանէն կը հեռացնէ շատախօս սոխակը:

Սրի իմ սոխակ քող պարտէ՛ք, մերին,
Տաղերով քուն բեր քրքիս աչերին,
Քայց նա լալիս է, զու, սոխակ մի գալ
Իմ օրին չուզէ՛ք սիրացու դառնալ:

Հմայիչ են նաեւ հետեւեալ տողերը:

Հնչեցուր անվախ ա՛յ սիրուն պլպուլ
Անուշ պալլալիկ
Յայգիներուն մէջ աշխատին անդուլ
Ազատ հայրդի:

— Շատ զիջողը քիչ քանի կը զարմա-
նայ, քան ինչ չզիջողը՝ անեկն քանի:

— Արծաթը ոսկիէն նուազ կ'արժէ, ու-
ն ալ՝ առաքիւնութիւնէն նուազ:

Պատկանեան հայրենիք կը որդէ բլբուլը, իսկ
րիշ հայ երգիչ մը՝ տառապանքի սեւ դառնութեան հետեւեալ սիրերգութիւնները:
Տակ հոգեմառ՝ հայրենիքէն կը ճամբէ զանկիւ:

Գընա բլբուլ, մեր աշխարհից
էլ զու էսեղ մի՛ երգիր.

Մեր օրը սեւ, մեր կեանքը ցաւ.

էլ էս երկրում մի՛ երգիր:

Յատկանշական են Աղ. Ծատուրեանի սա տողերը

Մի՛ լաւ, բլբուլ, հեզ մի խոսէր,

Որ փոքորիկն անքաւ

Վարդը սիրուն, վարդը կարմիր

Թփից պոկեց ու տարու...

Ե՛անցնին օրեր .. կըգալ կրկին

Մի՛ նոր զարուն վարդաբեր,

Եւ մոռացած բո՛ւ վիշաք իկն

Նորից կ'երգես վարդին սէր:

Աւ. Խառնակեան ալ՝ իր տարբեր ծաղիկներու բաժաններուն մէջ կը քաշէ եւ կը հրամայէ՝ զայն բլբուլին:

Պարզա լացէ՛ք, սարի սմբուլ

Ալան-ալան, ծաղիկներ,

Պարզա լացէ՛ք բաղի բլբուլ

Ամպշուր երկնից գով-հովեր:

— Շատ զիջողը քիչ բանի կը զարմանա՛ն ալ՝ առաքինութեան նուագ:

Այս տղերգութիւններու շարքին, հաճելի է լսել

Սայեաթ - Նօվա կը սագերգէ:

Բլբուլի հետ լաց եւ էլի,

Վարդի նման բաց եւ էլի

Վարդաջրով բաց եւ էլի:

Իսկ սիրամար կիկոն կը տաղերգէ:

Բլբուլ քաւա բարձր բնարին,

Կուլայ դարդեր իւր ջիկերին.

Ես լէ խուրպան կ'երգեմ ետին

Ծիկ մօտ տարէ՛ք Սիրեմ տարին:

Գամառ - Քաթիպան՝ իր «Օրորոցի երգին մէջ, իր
նկիւն օրանէն կը հեռացնէ շատախօս սոխակը:

Ս. իմ սոխակ քոյ պարտէ՛ք, մերին,

Տաղերով բուն քեր զղիւս աչերին,

Ռայց նա լալիս է, զու, սոխակ մի գալ

Իմ որդին չուգէ՛ տխրացու դառնալ:

Հմայիչ են նաեւ հետեւեալ տղերգը:

Հնչեցուր անվախ ա՛յ սիրուն պլպուլ

Անուշ դալլալիկ

Յայգիներուն մէջ աշխատին անդուլ

Ազատ հայտնիք:

Հայրենասէնչ գուսան մըն ալ կ'երգէ ոգեւորում՝
Կասակիս գէր մի մասը կասարուէր,
Ետալի բլրով իմ.

Հայրենիքիս ազատութիւնը տեսնեմ
ու մեռնիմ,

Ետ արի, դուռն արի, շուտ արի բլրով.
Ստաւերի գիւղն եմ:

Քիչ մըն ալ գիտական ակնոցով կենեմք սա սի-
րերգակ թռչունը: Սոխակը կը պատկանի ասամա-
կոյց ննդազգիներու դասակարգին եւ ունի երկու
տեսակ: Հասարակ սոխակը կամ երգող սոխակը եւ
խոռո սոխակը կամ Պրոցնէ (Progné): Այս վերջինը
խոռորակազմ է, աւելի մութ պատմութեամբ եւ աւելի
հարաւային երկիրներու բնակիչ, քան առաջինը: Հա-
սարակ սոխակը 18 սանդիմէք երկայնութիւն ունի.
Բոքք՝ բարակ, քունք՝ միջին երկայնակ եւ կլորացած
է: Ունի բաւական աղօս պատմութեան մը, տակը գոր-
շուկայէն եւ վրան գորշ դեղնորակ: Եզը, դէպի Ապ-
րիլի վերջերը, կապոյտ կանաչնորակ գորշ գոյնով
5—6 հաւկիթներ կ'ածէ, ցածիկ մացառներու մէջ
կամ հողի մակերեսին վրայ շինուած բոյնի մը մէջ:
Արուն, որ անբաղդատելի քաջ երաժշտագէտ մըն է
[virtuose] սիրոյ եղանակին՝ զարման, երեկոյին, գի-

— Արեւին յուսաւորած տեղը յուսինը
գործ չունի:

շերք եւ առտուն, ինչպէս նաեւ էգին թխման ամ-
բողջ տեղութեանը կ'երգէ: Անասուններու սիրաբա-
նութեան մէջ դափնեպսակը կը պատկանի թռչուննե-
րուն: Այս վերջիններուն մէջ ալ առաջին տեղը կը
գրաւ սոխակին սիրաբանութիւնը: Երգով է որ կ'ա-
տայայտեն իրենց սէրը: Եւ ընդհանրապէս, մէկ երկու
բացառութեամբ, արու թռչուններուն կը վիճակի սի-
րային երգատաղութիւնը: Անգլիացի բնագէտ Փրօժ.
Արքր Թօմսըն հետեւեալ տղերք կը նուիրէ սիրաբան
սոխակին.

«Այսպէս գուարք սոխակը, որ տեսական դալլալ-
ներով կը փոքարէ, կ'ողողէ եւ կը վայրասուզէ իր
հետեւի երգանիւշերը, այնպէս կը թուի թէ՝ ինքն ինք
ունենար որ Ապրիլեան գիշեր մը շատ կարճ պիտի
ըլլար իրեն համար արտասանելու իր սիրերգը եւ բա-
նալու իր երաժշտական հոգիին ամբողջական ծալքերը:»

Սոխակը միջատակեր շատ օգտակար թռչուն մըն
է: Աւանդ կը գողթէ Հիւսիսային Ապրիլէ եւ Արեւ-
մտեան Ասիա եւ կը վերադառնայ Ապրիլի սկիզբնե-
րը: Արուն եւ էգը պարբերաբար կը թխտեն հաւկիթ-
ներու վրայ: Սոխակը երբ ձագիկներ ունենայ, այլեւս
չ'երգեր: Իր գիշերային երգը շատ բանաստեղծական
շնորհ մը ունի: Անգլիացիները սոխակը կը կոչեն

— Տաղանդաւոր եւ ան որ կը յաջողի,
այսուշ՝ ան որ կը ձախողի:

Նայրիներէլ, որ կը նշանակէ գիշերը երգող: Ֆրանսերէնի մէջ «պարետու սոխակ» կը կոչուի կարմրասունկ [Rouge - queue] քուշունը: Մահուր եւ շատ դիրաբել ձայն մը «սոխակաձայն» կը կոչուի: «Արմատեան սոխակ» է՝ կը նշանակէ: Կանանչ փայտի կտորով տոգոց շինած կեղեւտարիներ «սոխակ» կը կոչուի: Շոգեմաւային սպասարկութեան մէջ, հրահանգները հաղորդող սուրիշը «սոխակ» կը կոչուի: Երամենութեան մէջ սոխակին երգը նմանցնող երգեհոնի խազը «սոխակ» կը կոչուի: Սոխակերը rossignolade եւ սոխակիկը rossignolet կը կոչուին: Rossignoler կը նշանակէ սոխակել, այսինքն սոխակին ձայնին նմանցնել: Ազուաուկը [բալետան բիլիսի], ինչպէս նաեւ չեռած պարանկներն ալ rossignol կը կոչուին: Վերջացնենք «ի խորոց արտի» մաղթանքով մը: Թող վարդերու եւ պալաւներու հայրենիքէն՝ սահմանակից Պարսկաստանէն՝ Օմար խայեամներու, Հաքոբներու եւ Սաասիներու բանաստեղծ բողոքները հրնչեցնեն Արիական սիրոյ բաները եւ պատգամաւոր պալաւներով՝ իրենց հոգիին հուրքը սփռեն Հայաստանի վարդակարմիր դաշտերուն վրայ:

ՍԵՊՏԻՄԵՐ ԱՍԵՓԱՆԵԱՆ

Ծառօք. — Վարդ եւ սոխակ աղաբանութիւն մըն ալ կայ, որ երկուր ժամանակ կար-

— *Խուլեղէ վերջ տալիս ինչ կոնակ կը դարձնենք:*

ԿԱՂԱՆԴԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԵՏ ԿԱՊՈՒԱԾ ԸՆԾԱՅԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՍՈՎՐՈՅԹՆԵՐ

Կաղանդը բառը մեր մէջ մտած է Հռովմայեցոց տօմարէն: Հռովմայեցիք իրենց ամէն ամաց առջի օրերն ալ կաղանդ կ'անուանեն, յունական **ֆալէօ** [փալէմ] ձայնէն առած, որովհետեւ սովորութիւն ունէին որ ամէն ամսամսի օրը, բուն մը ժողովուրդը կը կանչէր կուսուր եւ կ'իմացներ թէ այն ամսուն

ծուած էր Երեւանցի Զաֆարիա Մարգարեսի նկարչի հեղինակութիւն, հրատարակուած Ս. Ռէքէրսպուրի մէջ, ինչպէս կը կարդանք Ա. Զօպանեանի «Անանիս»-ին մէջ (1900, Բ. տարի Հոկտ. քիւ 12): Լրվոյեան տը Յօրիվալ գայն Քրանսերէնի քարգմանելով իբր հայկական բնասիւղ գործ մը համարած է: Վեցնիսի Միխրաբեաններ իտալական քարգմանութիւն մը հրատարակած են, ներկայացնելով դարձեալ գայն հայ մօքի ծնուող: Բայց Սրբակ Զօպանեան պատահաւոր վարածած է յայտնելով թէ այս ծաղիկը օտար հողի վրայ բուսած

— Կեանքի սահուն ըլլալու է, գի հոստոյ ջուրը կ'ապակակի:

մէջ ի՛նչ *սօներ*, ինչ հանդէսներ պիտի կատարուին: Ասկէ մնաց որ մինչեւ հիմա Եւրոպացիք իրենց *օմար* կամ *օրացոյցը* կաղանդացոյց կ'անուանեն (*Calendarium*):

Ընծայադրութեան սովորութիւնն ալ՝ Եւրոպացիք Հռոմայեցիներէն առած են, կ'ընեն, եւ կ'աւանդեն թէ Տաթառոս եւ Հռոմուլոս իրենց առաջին քաղաւորները, *սարոյն* առաջին օրերը Սերինուս (*գորութիւն*) դիցուհւոյն անհառին մէջ պսրկելու ասէն, գլուզակամ անոնց ընծայ տուած ըլլան անհառին հիւղերէն ու պատուներէն, անոնք ալ դիցուհւոյն ընծայած, ասկէ սովորութիւն եղած ըլլայ ամէն *սարի* նոյնպիսի պսղեղէն ընծաներ նուիրել Յանոս չաստւածոյն, որուն նը-

ւի *օսար* ձեռներով ոռոգուած ծաղիկ մըն է եղեր: Վարդն եւ սոխակը նմանութիւն մըն է *օսար* երկի մը, մեծին Սիւլէյմանի ժամանակակից, Ֆազլը բուրք բանասեղծին (ժ.Ձ. դարէն) նոյն *սիսզոսով* մէկ *հերքուածին*: Զայս կ'ապացուցանէ, կը գրէ Զօպանեան, Պ. Շառլ ժառէի մէկ գիրքը Վարդը նախնեաց մէջ եւ միջին դարուն, ուր ընդարձակ տեղեկութիւններ կան Վարդ եւ Սոխակի բնատապարին մասին:

— *Բրտաթիւնը* *սխարութեան* *մէկ* *նոսրան* *է*:

փրուեցաւ *սարոյն* առջի ամիսը, այսինքն Յունուար: Եւ այնուհետեւ փոխանակ դից նուիրելու, սովորութիւն եղաւ մէկմէկու ալ *սալ*:

Ահելեայք կ'երեւի թէ վաղուց սովորութիւն ունէին՝ *սարոյն* սկիզբը իբրեւ *նոր* կենաց կամ *նոր* ժամանակի մը սկիզբ՝ շնորհաւորելու մէկմէկու եւ հաւկիթ մը ընծայելու, որ բոս իմաստասիրաց՝ սկզբնաւորութեան նշանակ կը համարուի: Եւ որովհետեւ իրենց *սարին* ընդհանրապէս զարման հասարակածէն կը սկսէր, կը կարծուի որ *հիստոնեայք* ալ այս սովորութիւնը հին ասէն կապեցին *Ջասկի* *սօնին*, որ նոյն ասեաները կուգար: Անկէ ելան զատկական կարմիր հաւկիթները:

Մեր աւանդութիւնը եւ սովորութիւնը շատ ազգերէն հին եւ գեղեցիկ է եւ մինչեւ նահապետաց օրերը կ'ելնէ: Կրտուի մեր հիներուն մէջ թէ Բարեղունի խառնակութեան ասէն շատ խռովութիւններէ վերջ, երբոր զանազան լեզու եւ ցեղ բաժնուած՝ ամէն մէկ ցեղ մէկ մէկ կողմ կը բաշտէին, ուխտեցին որ երբ հասնին իրենց տեղը, նոյն օրը մեծ հանդէս կատարեն եւ *սար* ուէ *սարի* նոյն յիշատակը նորոգեն: Այնպէս ալ ըրինք՝ իրենք եւ թէ իրենց որդիք:

Եւ երբ տօնար դնելով ամենքն ալ մէկ օրէ մը

Յանուածը չէ որ արդիւնաւոր կ'ըլլայ. այլ ինքնուրածը:

սկսան իրենց արեւմուտքը, հաւանական է որ նոյն օրուան փոխադրեցին այն յիշատակն ալ եւ մէկմէկու փոխադարձ ընծաներով՝ իրենց լեզուին խառնակութենէն ազատելուն ուրախութիւնն կը նորոգէին:

Մեր տօմարին առաջին հիմնադիրը կը կառնուի Հայկ, օրուն յաջորդները աւանդեցին ուրախութեան հանդէսներ երկար ատեն, մինչեւ Արաբէն Բ.: Ասոր օրով աւելի ծառայեցան այդ տօմարին հանդիսութիւններ եւ նոր տարւոյ օրն աւելի պայծառացուցին, ամէն տարի տեսակ տեսակ տօներ, խաղեր, երգեր կատարել կուտային:

Պայազիտու գաւառին մէջ Տիարիմու եւ Թօփրաւ Գալէի մօտ տարածուած են Ալասաղ լեռները [հին ատեն Ծաղկեայ կամ Ծաղկանց լեռնէ կ'ըսուէին] գեղեցիկ տեսարաններով, ամենաբեր բոյսերով, անուշահոտ եւ փայփայուն ծաղիկներով եւ յսակ տոռակներով: Եւկրոդ բիրակնայք կրնան ըսուիլ. այս գեղեցիկ լեռնաց մէջ գեղեցկագոյն մը կայ, Շահապիւ վան, մեր քաղաքներուն ձմեռօքը, իրենց հանդէսներուն եւ որսի տեղը: Նաւասարդի օրերը կ'իյնային մեր Օգոստոսի սկիզբները, երբ գոհեր կ'ըլլային, երգեր կ'արձագանգէին ի պատիւ դից, դիւցազանց եւ

— Հունձֆը ցօղի, մարդն ալ արշուճիսի պէտք ունի արքայու եւ զգալու համար:

քաղաւորաց, ջրախաղութիւններ կ'ըլլային ի յիշատակ ջրհեղեղէն ազատելուն եւ կ'արձակուէին աղանիներ որպէսզի յաճարիւն ատենն: Մաժմանայ գերեզմանին եով մեծ հիւրանոց մը կար, Վանասուր տաճոյն նուիրուած, հոն կրնձայէին տարւոյն առաջին պատգանբեր եւ օտարականաց կը բաժնէին: Այս ամառօքներ օրը շատ նախանձաւորութեամբ կը նորոգուէին ամէն տարի եւ ազգը յարած էր անոնց, նոյն իսկ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ չնչեց զանոնք, այլ հաստատեց ոչ ի պատիւ Ամառնայ տաճարներուն, այլ ի փառս եւ ի պատիւ Ս. Յովհաննու Կարապետի եւ Արաւադիկեայ վրկային, մանաւանդ Քրիստոսի հրաշագործող Ալլակերպութեան, որ է Վարդապետի օրը, այս անունն ալ հին սովորութիւններէ առնուած է, վասնզի այն հանդէսներուն մեծ զարդարանքն էին հայաստանի աննման բախոր վարդերը եւ զանազան սմանչելի ծաղիկները: Այս վարդերն յիշատակին հետ մինչեւ հիմա մնացած է մեր մէջ ջրախաղութիւն եւ աղանի բոցներու սովորութիւնը՝ Ալլակերպութեան օրը:

Հ. Դ. Ալիւանի մէկ տետրէնէն համառօտուած [Բագմալեյ 1884 Ձ. Տարի]

ՊԱՏՄԱԿԱՆ. — Աւակ Ա. ճիշակ մը ուներ օձերու արիւնով ջրած, զոր երկար ատեն պոնտացիք պաշտեցին, երբ այդ միտեցաւ ի յիշատակ անոր բաշտեան Սեւ ծովու մօտ կանգնուած Բաւարձանին, Խորենացոյն ըսածին համեմատ տաճարներու արարք կարծեցին այդ գործը:

— Ամեն ինչ կը ներուի անոր, որ իր անձին ընաւ չի ներեր:

ԿՈՆՓԻԼԻՈՍ

ՏՕՔԲ. Վ. ԲՈՐԳՈՍԵԱՆ

Ա.Ռ. ՏԻՍՐ Վ. ՄԱԼԵՋԵԱՆ

Բարիք. 18 Գեկս 1928

34 Rue de Moscou

.... 1870 թուականին էր, կը յաճախէի Սիիսար, Ս. Խաչի բաղային վարժարանը. նախակրթարանէն Ոստմնարան նոր ելած էի, զիս գրաբար սորվողներու կարգը դրին:

... Այսօրուան պէս կը յիշեմ. որ օրին մէկը վարժարանին Հոգաբարձու Աղաները հանդիսաւոր կերպով բերին մեզի ներկայացուցին Մալեգեան Յովսէփ Պատեյին, եւ ըսին թէ «Նա ամենաբազ հայկաբան մ'էր թէ այսօրեւեակ հայերէն-գրաբար անկէ դառ պիտի առնէինք եւ թէ աշխատելու էինք պատուելիին էրեւր ներմակ հանել !!!

Երբ այս տղերս կը գրեմ. ինձ կը բռնի թէ այդ պահերը կ'ապրիմ հիմա, թէ դեռ ողջ կը տեսնամ Մալեգեան պատեյին. ա՛նչափ խոր հպարտուած է մըս: Ինչ մէջ իւր դէմքն ու նիւսուկացը եւ կարելի չէ զինքը մոռնալ:

Միջանառակ անձ մ'էր, խիստ մաքուր, սեւ հագուած, այսինքն այն ասեցուած սովորական երկայն օտմանը սէրին, որուն հողանցքը մինչեւ գուները համբուրելով կը սօղեին լայն բանբալօն մը: Կուրծ-

— Ողորմութիւն տալը չաղբասացներ:

ինքն վերեր մէկ կոնակով զոց, հագուստին դէպի վար եռանկիւնի կամ բրգածեւ բացուածէն կը տեսնուէր թէ ունէր ձիւնի պէս ներմակ բանկոն, որուն ձախակողմը կիսաբոլոր կախուած էր ժամացոյցի ոսկեշղթայն:

Աւելորդ չըլլայ գուցէ յարել թէ կօշիկները լաբնիք կաշուածն էր, անկրունկ տեսակէն, որոնք քալօց ունէին: Բայց պատուելին զանոնք վարը տեսնաւ աղբոր նով թողած էր, բւս վաղեմի աւանդական կանոնադրութեան: Պատուելին, վարսունի մօտ, ունէր սպիտակ փոքրիկ պէխեր, խոճոճ՝ հայտնածովը, արծաւեռունգն կարմրորակ այտերով եւ նոր նոր ածիլում, դժնեայ էր դէմքը, բոլորովին անմպիտ, բայց տգնիւ գիծերով ակօսուած:

Գլուխը կը կրէր Գազեզ Արքիեան մեծկակ ճէս մը, որ կը փայփայէր մինչեւ ակահնչներուն պարօյրը, աչերը թուխ էին կարծեմ. վառ, քափանցող, որոնք ռսկի շրջանակով ակնոցի մը ետեւէն կը փալկալէին, չորս դիմ դիտելով շարունակ:

Կը բնակէր Ս. Խաչի մօտերը եւ շաբաթը երեք անգամ վարժարան կուգար: Թաւ ձայն մը ունէր, կ'աւանդէր Խորհրդարանութիւն տնտեսով դասեր մը, որոնք ուրիշ բան չէին, բայց եթէ աշխարհաբարէ, կամ լաւ եւս, Ռամկօրէնէ գրաբար քարգմանութեան վարժութիւններ:

— Բարեշաջողութիւնը մշտապէս չէ:

Ամէն անգամ ծոցէն կը հանէր *սեռակ* մը, որ լակոնիկ, կարճ պարբերութիւններ կը պարունակէր եւ մէջէն ընտրանով կը կարդար բարձրաձայն կամ խալտակին վրայ կախնով կը գրէր, մեծ ալ կ'ընդօրինակէինք, պարտաւորութեամբ լլլալով զանոնք իսկոյն գրաբարացունէր:

Անա անոնցմէ [մին. **խրդխանութենէն** կը **գայիճնայ** կոր, զոր ինքը թարգմանած էր՝ նիմարանայ առ նախանձուն: Միայն թէ՛ այդպիսի պարբերութիւններու գրաբար անվիշապէս զգնալ մեր դերաբուսիկ կարողութենէն շա՛ս ու շա՛ս վեր էր. ինքն ալ տեղեակ էր ասոր, բայց կը փորձէր մէկ վարձեցնել եւ յետոյ խալտակին առջեւ անցնելով, մանրամասն բացատրեամբ կը գրէր իր հասիկ հասիկ գրովը, յարմար գրաբար, զոր ինքը շարադրած պատհաս ունէր *սեռակ*ին մէջ:

Շա՛ս խոսադասանց էր. կը բարկանար եթէ դասերնիս չգիտնայինք, չէր խնայէր ծանր խօսքեր, [ալ] մասնիկով սկսած ու [նակ] ով վերջացած բառը բերէնք պակաս չէր. երբեմն ալ ապսակ ցոյց կուտար, բայց երբե՛ք էւ երբեք չէր զարներ, հակառակ որ **ձեծը** սովորական էր վարժաւաններուն մէջ:

Դասարանէն դուրս ելած ժամանակնիս՝ պար-

— *Բուսակերութիւնը կուտայ ստողութիւն, երկայնակեցութիւն եւ բարօրութիւն:*

տաւոր էինք կարգաւ ձեռքը համբուրել եւ ամենուս առանձին առանձին «պարիս» մը չըսած չէր բաժնուեր:

Այս իւրազիր խրքնաբանութենէն զատ, *Քերականութիւն* նաեւ կ'աւանդէր եւ Աւետարանէն որոշ հատուածներ աշխարհաբար թարգմանել կուտար մեզի. ուրիշ գրքի կարեւորութիւն չէր տար. Աւետարանը, քիչ մ'ալ Նարեկը իւր բովանդակ մասեմագրութեան բովմը կը կազմէին եւ այնպէս կ'ընդունէր թէ միայն այս երկու գիրքերով ամէն մարդ կարող էր լուսագոյն հայկաբանութիւնը ուսանիլ:

Օր մը անխոհեմութիւնը ունեցայ դասի ժամանակ հարցրնելու թէ Նարեկը կը թարգմանուէ՞ր. աչքերը պիտի պիտի վրաս յառելով սկսաւ **ընկալ քաղցրութեամբ**ը հիանալի կերպով աշխարհաբար արտասանել եւ երբ վերջացուց, «Նարեկը կը թարգմանուի եղեր, Վահրամ, տեսա՞ր, ծօ՛, այդ ի՛նչ լորջուկ հարցում էր քրածդ, չամչցա՞ր» բառ, եւ եւ իմ 10—15 ընկերներուս մէջ անուրդողով կարմրիլ սկսայ. բարեբախտաբար այդ տեսակ անեղաստասութիւններէ վերջ, գիտէր անուշ խօսքով մ'ալ մեր սիրքը հանդարտեցնելու գաղտնիք:

Հազիւ տար ամիս տեւեց Մարկեանի դասախո-

— *Առողջութիւն չունեցողը բան մը չունի, ունեցողը առեւն ինչ ունի:*

սուրիւնք, անոր հրաժարումը մեծ ցաւ պատճառեց մեզի:

Այսօր երբ կ'անդրադառնամ այդ հին օրերուն, մեր կեանքի այդ խնձղայից տարիներուն, յորում մեր միտքերը վարժարանին ու եկեղեցիին շրջանակէն դուրս բան չէին գիտեր ու սովեր, չեմ կրնար զսպել խոր յայզումս, չեմ կրնար չվերապրիլ 1870 թուականը, յայտնելու համար անկեղծութամբ եւ կատարեալ գիտակցութեամբ, որ եթէ ներկայիս ունիմ կարողութիւն մը հայերէն ինչ ու շատ բան մը շարադրելու, այդ կարողութեան սերմը իմ մէջս ցանած է ժամանակին Մալեգեան Յովսէփ պատուելին: Անկէ վերջը ունեցայ եւ ունեցանք ուրիշ դասատուներ, ինչպէս՝ եղիազար Մուրաշեան, Մկրտիչ Մելիքեան, Յակոբ Չրաքեան, Սիմօն Ֆելէկեան, Սրայիսն Թղլեան եւ հոսիկ ապա Խաչատուր Պալէ Միսաքեանը, որուն կը պարտիմ գլխաւորապէս մասնագիտական ու գրագիտական ուսումն եւ զարգացումս, բայց Մալեգեան պատուելիին յիշատակը անչինջ կը մնայ սրտիս մէջ ու կը սիրեմ զինքը իբրեւ անդրանիկ դասատու հայերէնի:

Մալեգեան Յովսէփ քաջ հայերէնագէտի հոմաքս ունէր, ուրիշ վարժարաններու մէջ ալ կը դասախօսէր. մեծամուն Տերոյնեց Չամուռնեան պատուելիին

— Լաւագոյն բժշկութիւնը դեղերու պէտք չունենալն է:

նէս ամէնուն գովութեանը՝ ու գնահատութեանը առարկան էր այն:

Զգիտեմ թէ Մալեգեան պատուելին իր «Թոր» սխալելի երգէն ուրիշ գրական կարեւոր գործեր քաղած է: Բայց թողած է կարեւորագոյն բանկագին բան մը, բանաստեղծ ու գրագէտ թող մը, որ հայ գրական անդաստանին հոսեան ծաղիկներէն է, արդի հայ մտքին ու գրչին մեծ պատիւ եւ Մալեգեան պատուելիին իսկապէս անմահացուցիչը:

Յարգալիլ բարեկենդիւ Ձեզ անձնուէր

ՏՈՔԹ. Վ. ԹՈՐՈՍՄԵԱՆ

Ծանօթ.— Զարմանալի չքով թէ անձնական համակի մը տեղ տուած ենք Տարեցոյցիս սուղ էջերուն մէջ, եւ շատ իրաւամբ, որովհետեւ գրողը Տոք. Թորգոմեան այսու իբր պատմութեան մեր ժամանակակից պատմութեան կը նկատուէ ուրուագրելով շատ յարգուած վաղեմի ուսուցչի մը կեանքի գծերը, որուն թողքը համրածանօթ Տիար Վահան Մալեգեան տակէ առաջ հրապարակու խնդրած էր ինչ ինչ տեղի ուրիւններ հաւուն նկատմամբ, կարենալ պատշաճելու համար անոր լիակատար կենսագրութիւնը:

Տոք Վ. Թորգոմեան, Յ. Մալեգեանի առակներս պատասխանած է այդ կոչին, շահեկան մանրամասնութիւններով:

— Հիւանդութիւնները շուրջին մէջ կուգան արեւուն մէջ կը բուժուին:

Ամենակարող Ձեռք մը կայ երկինքը՝ որ տեղերի
երասանակը կը բռնէ. չի կայ եւ ոչինչ որ կարենայ
ստաբակիլ եւ ելլել Անոր ցուցուցած ուղղութեան եւ
կարգէն. խոսի շիղ մը եւ արեւը, ջուրի կաթիլ մը եւ
ռկկանոսը, օրհանի մահուի մը եւ գունցիս ամէնէն
մեծ քաղաւորը:

Ամէն մեղք ունի իր խայթը եւ ամէն յանցանք իր
քաւորքիւնը իր մէջը:

Կարօտութիւնը մայր է հարստութեան:

Իմաստունը աւելի օգուտ կը փաղէ իր գլուխն եկած
փորձանքներէն, քան թէ անմիտ առ ձեռն ունեցած
բախտէն:

Որ որ յամառութիւն տիրէ, համոզումը քնակա-
նապէս անկարելի կ'ըլլայ:

Փամանակը կ'ապրի. ով որ մեռնիլ չուզէր պէտք
է աճող հետ ապրի:

Ճշմարտութիւնը բանցի մէջ չի գալուիր, աստուծոյ
մէջ չի վնասիր, հողի տակ անգամ չի մեռնիր: Ճշ-
մարտութիւն՝ լոյս իրաւանց, որուն կանքեղը սիրեն է,
իւրը իմաստութիւն, եւ վառումը խիղճ մասց:

Սէր եւ Աստուած հոմանիւս են:

— Հանդիպի օրերը շուտ կը տարածուին:

Քաջալերութիւն՝ պատճառ է. յառաջդիմութիւն՝
արդիւնք. [ուր առաջինը չկայ, երկրորդը չի կրնար
ըլլալ:

Դաստիարակութեան սկզբունքներուն մէջ ազգային
համախոհութիւն է շինող եղբայրութիւն, անհամա-
ձայնութիւն է քանդող քեմաւութիւն:

Մարդու մը ազգը իւր անձնատօրութիւնն է. ով
որ օտարամոլութեամբ իւր ազգը կ'անպատէ, իւր
անձը կ'անպատէ, եւ համետ անձերէ ալլես պա-
սիս սպասելու իրաւունք չունի:

Երկիւղածութիւն կ'օրհնի պատախարհներուն, հպա-
տակութիւն երկրիս օրէնքներուն, եռանդն ուսման եւ
հարստութեան. այս են ահա օրինաւոր դաստիարա-
կութեան պայմանք:

Գործին անտեղեկ դաստիարակ մը ինքնակոչ
բժիշկէ մը աւելի վնասակար է. սա իւր շահուն հա-
մար մեր մարմնոյն կը վնասէ. մինչ ևա՝ կը վնասէ
մեր հոգւոյն, մեր սրտին, եւ մեր մտքին:

Ծերոց փորձառութիւնը արհամարհող երիտասար-
դութիւնը՝ կանխաւ կ'արհամարհէ իւր ծերութիւնը
ձանր տուգանով:

Փոքրէն լիովին օգտուիլ եւ ապա մեծի ձեռնարկել
խնայողութեան հիմնական սկզբունք է ամէն քանի

— Խօսիլը ցանկէ է, մտիկ ընելը՝ փաղէ:

մէջ. որմէ դուրս մեծ ծախսով բացուած որ եւ է մեծ հաստատութիւններ մեծ վնասով կրնան փակուիլ:

Դաստիարակներու ստորնութիւնը ազգի նուաստութիւն է:

Դաստիարակի երախտիքը ապերախք ընողն այնչափ սմարդի է՝ որչափ ծնողը արհամարհողը վաս:

Օտարի բարի հանգամաններէն ընտրանք է և ըստ պատշաճի օգտուիլը շատ գովելի իմաստութիւն է օտարամոլութիւնը՝ ծաղրելի քեքեւամտութիւն:

Ազգերու լաւ կամ թոռի վիճակը մանկութեան լաւ կամ թոռի դաստիարակութեան հետեւանքն է:

Հաստեց
ԽՈՒԻՒՆ ՀԱՅԿԱԶՆ

Երագը ըստ Հիփոկրատի.— Եթէ մարդ այնպիսի երագներ տեսնէ, որոնք ցորեկուան ըրածներուն հետ առնչութեան մասին եւ բնական տրամաբանական բաներ են, առողջութեան նշան է. բայց եթէ երագները ցորեկուան գործերու հետ չեն համապատասխաներ, գործարաններու մէջ անկարգութիւն կը տեսնուի եւ այդ երագներն որքան աւելի անբնական ու անհրեք ըլլան, տրամաբանականութիւնն ալ այնքան աւելի մեծ է: Եթէ երագներն որ սովորական կերակուրներ ախորժակով կ'ուտենք, բայց է քէ մարմիններս պարտաւոր է եւ աւելի սնունդի պէտք ունի. սոսկալի երագներ արեան օրհանդիսի տարրերն են յառաջ կուգան, զոր պէտք է դարմանել:

— Հնազանդիլ սովորողը կրնայ հրաւանդել:

ՊՍՏԱՌՈՒՆ. — Հին դրամները

Տարիներ առաջ ռուս գորավար մը որ շատ հակասամարտներու մասնակցած էր, իր յաղթական ընթացքին մէջ տիրացած էր շատ մը հին դրամներու եւ կ'ուզէր գիտնալ թէ անոնք ո՞ր ժամանակներու կը վերաբերէին, ո՞ր թագաւորներու օրով: Իր այս հետաքրքրութիւնը գոհացնելու համար իր բոլոր դիմումները ապարդիւն եղած էին: Վերջապէս կը հասնի Վիեննա. հոն կ'իմացնեն իրենք թէ այդտեղ արեւելեցի Հայերն ու մեծաւաստ մը կայ, ուր քեզիս կարենայ իր փափաքովը գտնալ: Զօրավարը կը դիմէ այդ վանքը Միխայիլեան հայրերու, երբ կ'ապրէր Հ. Կոնստանտինովն, դրամագէտը, նա մի առ մի կը բացատրէ այդ դրամներուն ե՛րբ ելած ըլլալը եւ ո՞ր յաղթանակներու առթիւ: Զօրավարը հիացած վարդապետին կարողութեան վրայ. կը հարցնէ.

— Դուք ո՞ր ազգէն էք:

— Սիպիլեան կը պատասխանէ, հայ եմ:

Զօրավարը կը գոչէ.

— Ի՞նչ զարմանալի ձիւք ունի ձեր ազգը, ո՞ր բարբ փեղեղեմ, տակէն Հայ մը կ'ելլէ:

— Թշնամիին պոստիկը չըլլար:

Մեր մէջ, նոր ժամանակներու մէջ մէկդի բողոքած են սասումածաւցական անուններ, ինչպէս եւ իգական սեռի համար եղած օտարոյթի անուններ, զոր օրինակ, էյմաս, Փրլանթի, Եուգուր, Քերուլ Էն. Էն.։ Ասոնց տեղի տաւ ինչպէս ալ յայտնուեալ համար ազգային պատմութեան յատուկ անուններ, իսկ իգական սեռին համար բնիկ անուններ, ինչպէս Արեալոյս, Չեփիւն, Պերնուի, Սեդա, Համասփիւն, Շաֆ Էն. Էն.։ Այս ամէնը շատ ախորժապուր է հայ ազգայնեան։ Անոնցմէ ալ աւելցնենք Բարբաղիսէն Եւ. Չամիչեան իր տեղապահութեան օրերուն դառնութեամբ կը զանգաւէր Արմաշական վարդապետներու անուանակոչութեան համար, առ ոչինչ համարելով ժամանակին զարթոնութիւնը։ Շատ յաճախուած անուն մըն է նոյնպէս Միհրան։ Ուսի մեր բոլոր սիրելի Միհրաններուն հանոյք մը պատճառելու համար այդ անունին ծագումը խորհեցաւ ծանօթացնել, Միհրասունոյն վրայ զիջաբանական տեղեկութիւններ տալով, հանրագիտական բնագործերու միջոցաւ։

ՄԻԻԶՐ (Mithra) Արեւելեան սասումածութեան մը անուն, որուն կրօնը դեռի մագդե-

— Թերեւս քանի որ հոգերով ծանրաբեռնուած կ'ըլլայ։

դի մէկ անունը կը համարուի։ Հաս Պարսից, այս սասումածը հրեշտակներու կալ իզգէրէնուն առաջինն է։ Ասի արեւուն իզգէրէն է եւ անոր նման շուտ սասումած։ Հաս այնիս խաւարի բշտակի եր եւ դեւերու. սասումն եր այն՝ որ կ'արգասաւորէր երկիրը եւ կը բռնակըսէր իր մէջ բնութեան բոլոր արտադրիչ գործիչները։ Կը նկատուէր այն նոյնպէս իբրեւ միջնորդ արարչութեան։ Բնիկ Պարսկաստանի՝ միհրական այս կրօնը տարածուեցաւ քաղաք Բաքու եւ փոքր Բաքու մէջ, վշտասպեան Դարեհի աշխարհակառքիներով եւ Աղեփսանդի մահուան յաջորդող խոռվորիներով։ Եզրիստի Հագոսեան քաղաքներուն օրով, վերջապէս մտաւ Իսպահ, Կիլիկիոյ եւ Պոնտոսի պատերազմներէն վերջ եւ անցի վերջը տարածուեցաւ միջին Կոլում եւ Դերմանիս. զայս կ'ապացուցանեն այս կրօնի վերաբերեալ զանազան յիշատակարանները.

— Հրաւցնողին անհեղինակ վերջը կը հրաւընի։

Հետեւեալ տաղիկը շատ յարգելի անձնատուութեան մը
ամուսնական փառասնամեակին առթիւ գրի առ-
նուած է զոր սիրով հիւրընկալեցինք մեր Տարե-
ցոյցին մէջ, նկատի առնելով նոյն անձնատու-
թեան ազգ. ծառայութիւնները, մեր կողմէ եւս
այսու յարգանք մը րնձայելու յիշեալին:

ԳՐԶԻ ԶԲՕՍԱՆՔ

ԱՌ. ԻՄՍ Կ. Թ...

Երագիս մէջ երէկ գիշեր՝
Տեսայ որ դէմս էիր կեցեր,
Զեռօդ ունէիր մէկ ետս ծաղիկ
Կը դիտէիր զայն՝ անխօսիկ.
Անգամ մը գէր չի նայեցար
Ինձի սակայն, ու՛ր անգրաբար
Թողուցիր, որ իմ բունէս
Արքննայի տեսութեանս. .:

[Ամուսնութեան մը փառասնամեակին
գիշերը գրուած 20 Հոկտ. 1930]
ԹՈՏԻԻՆ

— Աղփասիկ քարեկամը շուտ կը մոռցուի:

ՅԻՆԱԻՈՒՐՅ ԾԱՌԸ

Զօնուած Սկիւսարի Աղփասութեամբ
Յիսնամեակին (22 Մայիս 1931)

Ի՜նչ քաղցր է հանգչիլ սա ծառին ներքեւ.
Իր պրտուղներն են երկնային պարգեւ,
Կեանքի նամբուն վրայ սփռեց հովանի,
Բիր օրհնութիւններ քող պահեն զանի:

Անոր սերմն առնուած երկնի դրախտէ՛ն՝
Սուրբ ձեռքեր հողին յանձնեցին արդէն.
Անմահ յիշատակ անոնց՝ որ ալ չկան,
Բայց գործն է անոնց՝ գործ նրբիական:

Տարբերու կրուի, հովեր մոլեգին
Ոչ մէկ ծանր հարուած քրի՛ն իր կեանքին,
Հօր, յաղքական կանգնեց զայն Աստուած.
Զի ծակեր որդր իր պողպատ կերտուած:

Տեսէ՛ք, ի՜նչ պայծառ փայլի իր զազար
Իրեւ դիւցազնի շողշողուն նակաս,
Իր հաստ կոնդին մէջ սիրտ մը ըզզայուն
Քարախէ անվերջ. այդ սիրտն է Հայուն:

— Առաջ պղիկ. ետքը ճնիկ. ետքը կնիկ:
(Հայկական առած)

Եկէ՛ք, մըկըրտեմք մեր սիրական ծառ
Երգելով անոր փառքը մինչ ի սպառ,
Գուք աստուածային, անուն անկրման՝
Զօնեմք արդ իրեն՝ սիրով անսահման:

Երգէ՛, հայ սոխակ, իր ոստերուն մէջ
Թող արձագանգէ ձայնիդ ելեւէջ,
Երգէ՛ որ զրարք կայտենք մեմք հեշտին
Հինաւորց ծառին շուրջս արմատին:

Փառքի դրօշներ իր ճիւղերէն կախ՝
Ծալ ծալ ողջունեն մեզ խանդոտ ուրախ.
Մաղթենք իրեն կեանք սարկներով լի,
Այս իյձն է: անւէջ յաւէտ սխրալի:

Ս Գ.

Սկիսար եզական արուարձանն էր հին ասեն համ-
բաւեալ իր գրական, բանաստեղծական. կրթական ար-
դիւնքներով. իսկ իր Աղբասախնամի գոյութիւնը՝ տեղ-
ւոյն հայ բնակչութեան մարդասիրական զգացումնե-
րուն չափանիւթն է: Քաղցր է յիշատակել Աղբասա-
խնամի հիմնադիրներէն մին անդրանիկ Եղբայրս
Միհրան:

— Սքիկը եկաւ տուն փետայ, եւ ասանկ
բան չտեսայ:
(Հայկական առած)

ՓԱՓԱԻՆ ԴԵՐԲՈՂ՝ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՀՈՎ-
ՈՒՍԿԱՆ ՄՐԻՆԳԻՆ. — Հ. Վահան Յով
հաննէսեան, բանաստեղծ Մխիթարեանը
այսպէս կ'արտայայտուի այս կոմիստունչ
ֆերբուածներու փունջին համար Վերա
հրապոյր սրինգը կտրուած է Գեքսեմանիի
մէջ անբուական ժամանակներէն անող
մի օպիսակ վարդենիէ, որուն համար կ'ը-
սեն քէ վարդ ունի ամառ ձմեռ. ճիւղեր
ունի զմրուկաւի նման, տերեւներ ունի
խառտեալ վարդերէ կիսաւած, արեւուն
հակ սարի նման լոյս կը ծագէ, լուսինին
հակ մութի պէս կը դեղնի: Ու կ'ըսեն քէ
այդ վարդը պիտի ապրի մինչեւ աշխարհի
վերջը, որովհետեւ ծլած է Մազգադիկե-
ցիին արցունքներէն, երբ Զատիկի արեւա-
լոյսին յուսահատ կալար:

[Բազմավէպ հատոր 22. 1929 Նոյ. Գեկհ.]

— Յաղթողին եւ պարտուողին միջեւ տե-
ւական փոխանորթիւն չկայ:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԼԵՆՍՆԻ ԽՈՂՔ ԵՒ ՅՈՒՇՔԵՆ

Սարսառայի տեսիլն աչքիս դեմն է միտս,
Նայն մեծամեծայ ներմակ հանդերձն էր այն նիտս,
Որով անուշիկ մարմինն էին զարդարեւ,
Եւ գոր, բաբէ՛, պրծակին տակն հագած էր:
Հիմայ, շիւղի՛ն լուռ խօսեցեալ, կը պառկէր,
Մեղրամովի դալուկն իր դ՛մբ պատէր.
Դողդոջ շուրթիս տակ նակսին սառն զգացի,
Զայն չը կակկեց, հուրն արցունքիս գոր լացի:
Վա՛շ, խնդալը յիմարտիւն չէ՞ միթէ,
Հարսին կարածն իրեն պատա՞նք քէ զարդ է.
Ապագային ծոցն ի՛նչ պատրանք մեզ պահուին,
Առագաստը մահուան մահինն է վաղուին...:

Այսպէս անս վաղ քէ անագան վերջնայ կեանք
ամենայն զի պէտք է իրի հաւր եւ բոցն ալ շնչա-
պառ ըլլայ եւ երիքամած բօժնի ծաղիկն րոտ բա-
նասեղծին եւ մարդն որ վայրկեան մը կայծ կ'ըլլայ,
ապա մոխիր յալիտեան...:

Գ. Ս. ՕՏԵԱՆ

— Սշխատանք եւ անօրութիւն շատադոյն
հարեմներն են:
(ՍՈՒՐԱՏ)

ՀԵՂԻՆԱԿԱԻՈՐ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ ԿՈՒՍԱԿՐՈՆ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Նախ եւ առաջ բնութեան հակառակ չեմ կար-
ծեր բնութեան բերմունքները կանոնաւորել եւ զսպել,
ընդհակառակն անբնական կը կարծեմ մարմնոյ հա-
նոյններու եւ հեշտանքներու եւ բերմունքներու անպայ-
ման հետեւիլ եւ կերպով մը մարմինն գերի ըլլալ.
հոգւոյ գերազանցութիւնը անարգել, միտքի կանոնե-
րուն չհպատակիլ եւ լաւն ու օգտակարը պարզապէս
նիւթականութեամբ չափել: Ամէն կրօնք, ամէն օրէնք
իրենց համար գրկումի դրութիւն մը ունին եւ այդ
դրութեան վրայ կը հաստատեն իրենց վստմութիւնը...:
Այս սկզբունքով բնաւ անտեղի եւ անբնական չկրնար
ըսուիլ, որ ոմանք ինքզինքնին մարմնական հեշտանք-
ներէ զրկել ուզեն եւ կուսակրօն կենցաղի հետեւին.

Սակայն դիտել կը տեսնուի քէ զրկումի յանձնառու
պէտք է որ ինչէ՛ զրկուիլ լաւ գիտնայ, ինչ որ չար-
դարանար նորահաս պատանիներու եւ երիտասարդնե-
րու ուխտագրութեան մէջ: Այդ մասին փորձառութե-
նէ բազմապէս պատասխանս է քէ շատ անիւր դիւրին է
կիսովի տեղեկութեամբ կատարուած որոշումը բան քէ

— Սնունդը աշխատութեան մէջ հարեմա-
տակուն պէտք է ըլլայ:
(ՀԻՓՈԿՐԱՏ)

ամէն պարագաներու ծանօթութեամբ եւ գործադրական հմտութեամբ տուածը: Յայնի եւ վկայուած իրողութիւն մըն է թէ աւելի անժոյժ են այրիներ եւ ապօրէն կենակցութեանց հետեւողներ քան թէ սկիզբէն մարմնական գործերէ հեռու մնացածներ: Մարդը ունակական կենդանի ըստուած է եւ ամէն ճիւղի մէջ ունակութիւն ունեցողներ ունակութենէ հետանալու կը դժուարանան եւ մինչեւ որ ծանր վախ մը կամ վերահաս վտանգ մը գիրենէ չստիպէ՝ ունակութենէն չեն հրաժարիր: Այդ կէտը կը նշանակուի նոյնիսկ աւելորդ եւ պատահական ունակութեանց հետեւողներու վրայ, ինչպէս եւ ծխողներ եւ խմողներ, հարկաւ աւելի պիտի ծանրանայ բնական ունակութեանց վրայ, հետեւաբար ո՛չ միայն անտեղի չեմ նկատեր նորահասներու ուխտագրութիւնը, այլեւ իրենց դիրտը ընծայուած կը կարծեմ, երբոր պաշտօնական եւ օրինական դարձած կենցաղի մը պայմաններուն քերտութեան կը պատրաստուի: Ամուրի կեղեցկականութիւնը, ինչ որ ալ թիայն ամոր ծագումն ու զարգացումը, այլեւս օրինական պահանջի կարգ անցած է եւ կրօնական ընկերակազմութեան մէջ այդ ընթացքին հետեւողներու պէտք կայ, լաւագոյն է այսպիսիներուն յանձնառութիւնը դիւրացնել քան թէ դժուարացնել:

Խոսիք եւ Խօսք. — ՕՐՄԱՆՆԵԱՆ

— *Բիջ խօսեցող տուն ուրիշ կը զոյջանի, շատ խօսեցող՝ յաճախ:*
(ԼԱՊՐԻԵՅԼԵ)

ԳԵՏԱԿԱՆ - ԱՌՈՂՋԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՅՈՒՆԱԿՈՐՈՒՄ

ԵՒ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆ

Շատ են դեղաբանութեան գրքին պարունակած բոյները եւ անոնց դեղաբաւերը: Եւ պիտի խօսիմ միայն այն բուժանորմներուն վրայ՝ որոնք զօքսաբար շատ անգամ կը պատահին մեր տուններուն մէջ. պզտիկ անհնգութենէ մը կամ զանցառութենէ: Ասկից զատ, բոյն ըսելով պէտք չէ հասկնալ դեղագործին ոսկեգոծ եւ գեղեցիկ շիւտերուն ոմանց մէջ գտնուած մարմինները միայն, հապա ձուկը, միսը, կերակուրները եւ այլն՝ օդին ազդեցութեան տակ մնալով բուժանորիչ յատկութիւններ կը ստանան. նաեւ առանց անագի ամաններու մէջ եպիւած կերակուրները:

Թոյները կամ բուժանոր մարմինները ստամոքսիցած ասեմնին, բոյնին զօրութեան համեմատ շատ կամ ուշ կ'սկսին իրենց ազդեցութիւնը ի գործ դնել, բայց

— *Խօսիչ եւ լռել չգիտնալը դժբախտութիւն մըն է:*

կան Տեսակ մը բոյներ ալ որոնք երկար ժամանակ շարունակաբար իր դեղ գործածուելով օրինակ գաւառիկի [արտէնի] բաղադրութիւններու, նոյնպէս սրտիկնի եւ ասոնց նման բոյներու որոնք գործածուած ժամանակ անոնց մէկ մասը արեան մէջ կ'անցնի եւ մի փոքր մասն ալ փայծաղի մէջ էիլ էիլ կը հաւաքուի եւ մէկ օր յանկարծ արեան մէջ անցնելով բուժաւորում յառաջ կը բերեն, ասոր համար այդ Տեսակ դեղերը ասեմ մը կը գործածուին, յետոյ դադար պէտք է թալ:

Թունաւորում կարելի է համարել ամէն անգամ, երբոր մի առողջ մարդ բան մը ուտելէ եւ կամ խմելէ վերջ, յանկարծ փոքի մէջ կ'զգայ սաստիկ ցաւեր, սրտի խառնում կամ փսխում, յետոյ արեան շրջանի, շրջառութեան եւ ջղային դրութեան անկանոնութիւն եւայլն. այնպէս որ բոյներու ախտանիշները գրեթէ իրարմէ մեծ տարբերութիւն մը չունին, բայց ունանք կարգ մը հիւանդութեանց ախտանիշներուն նմանեցնուն համար, շատ անգամ հիւանդին տէր կը խաբուի, բայց տարբերութիւն մը կայ որ, հիւանդութիւնները տասնամեայէ կ'սկսին յառաջանալ [ի բաց առեալ ֆոլեան եւ ֆոլեիլը], իսկ բուժաւորումը, ինչպէս վերը

— Ինչ որ է ջուրը մորթին, նոյնն է օղլ մորթին:

լիւծուցաւ, շատ շուտ ի գործ կը դնէ իւր աւերումները որեւէն ասիկց դիւրաւ կրնայ զանազանուիլ հիւանդութիւնը եւ բուժաւորումը:

Թունաւորեալներու դարմանումի ժամանակ միշտ պէտք է, նախ անմիջապէս բոյնը մարմինէն դուրս վանել՝ փսխեցուցիչ եւ լուծողական դեղերով, երկրորդ, այդ բոյնի դեղքալիւն միջոցաւ մարմինն մէջ մնացած բոյները չեզոքացնել. ամենալաւ փսխեցուցիչ դեղերն են՝ իփէթայի [ipéca] փոշի, որուն մէկ կրամը մի գաւառք գաղջ ջրի հետ խառնելով էիլ էիլ հիւանդին տալու է, մինչեւ որ փսխէ, կամ՝ մէկ հաս փոփօրժիկի [apomorphine] ամփոլ սրսկել մարմինն մէջ: Երբ ասոնցմէ ո'չ մէկը պատշաճ չըլլայ, այն ատեն հիւանդին գաղջ ջուր խմցնելէ յետոյ, պէտք է անոր լեզուակը փետուրով կամ մատով խառնել, որ ամէն դեղերէն աւելի շուտ կը փսխեցնէ:

Մեր տուներուն մէջ պատահած բուժաւորումներուն առաջին տեղը կը բռնէ ծանօթ կերակուրի ամաններուն, որովհետեւ կերակուրները եւ բոյն մարմինները պղինձի հետ բուժաւոր բաղադրութիւններ յառաջ կը բերեն, այսպիսի պարագայի մէջ, բուժաւորուողը կ'սկսի նախ բերնին մէջ մեղադային համ

Երկու հոգիի վերաբերող իմաստներ
մը գրեթէ նուախութիւն է:

մը զգալ, սսամոսին մէջ սպասիկ ցաւեր, փսխում եւ փորհարութիւն, արագ շնչառութիւն, անյագ ծարաւ, պաղ քրտնոյ, գլխու ցաւ եւայլի. այսպիսի պարագայի մը մէջ անմիջապէս հիւանդը քանի մը անգամ փսխեցնելէ յետոյ առաս հաւկիթի ներմկուցի լուծումով եւ կամ թէ կաթ սալու է մինչեւ բժիշկին գալուստը. իսկ այնպիսի վայրեր ուր բժիշկ չկայ, հիւանդին հնդկահալ [huile de ricin] սալու է, փորին վրայ ալ տաք տաք լաթեր դնելու է, յետոյ խաւիսի գլուխ խաւելով կէտ ժամը անգամ մը զգալ մը սալու է:

Ժանգէն մի ուրիշ տեսակ բուժանութիւն մ'ալ կայ որ պէտք է զգուշանալ, եւ այդ կը պատահի վարունգի եւ ուրիշ կանանչեղէններու **քարտիէն**, որոնք շատ անգամ կը պատահեն մի բիշ սիւլֆատը **սը փուիվուր** [Sulfate de cuivre] խառնելով, որովհետեւ այդ **քարտիէն** իրենց բնական գեղեցիկ կանանչ գոյնը միշտ պահելու համար քաղցիկ մէջ կը հալեցնեն մի շատ փոքր քանակութեամբ վերոյիշեալ մարմինէն, եւ այս ձեւով կ'ունենան մշտադաւար **քարտիէն**:

Կերակուրներու եւ ուրիշ ուտելիքներու ժանգ պարունակելը հասկնալու համար մի ասեղ ասոնց մէջ պէտք է ձգել թէ որ այդ ասեղը կարմրեցաւ, դա նշան

— *Ինքզինեկոյ շաւաղոյն ո՛չ քարտիկաւ կայ ոչ ալ ծնողի:*

է որ վերոյիշեալ ուտելիքները պղինձի բաղադրութիւն կը պարունակեն:

Ուրիշ ոչ նուազ ուշադրութեան արժանի մի կէտ ալ կայ, որ շատ տիպիկները պէտք է միշտ ի նկատի ունենան. դա այն է որ բալի եւ ասոր նման թրու օտարակներ պատահեալէն վերջ երբոր շիշերու մէջ կը լեցնեն, պէտք է ուշադրութիւն ընեն որ շիշերու տակը **սալմա** չի գտնուի, որովհետեւ շատ անգամ շիշերը մաքրելու համար **սալմա** կը գործածեն, որոնք թրու մարմիններու հետ բուժանութիւններ կը կազմեն:

Կերակուրները, ինչպէս նաեւ ուրիշ ուտելիքներ, օրինակի համար միսը, ձուկը, խաղր, պտուղներ եւլն. օդին ազդեցութեան տակ մնալով կը փճանան եւ բուժանութիւն յատկութիւններ կ'ստանան, նոյնպէս հիւանդ անասուններու միսերն ալ բուժանութիւն յատկութիւններ ունին. հետեւաբար պէտք է զգուշանալ այդ տեսակ անասունց միսը ուտել:

Տնական բուժանութիւններու շարքին մէջ կը գրեցուի նաեւ սուկը, որ վերոյիշեալներէն ոչ նուազ վտանգաւոր է, քերես շատ ասեղի: Սուկներու տեսակները բազմաթիւ եւ մաքուրացող բուժանութիւն ըլլալով

— *Եռայոյ պտուղին չրայ ձանձ չնսիր:*

իրարմէ զանազաներ շատ դժուար է, այդ պատճառաւ աւելի խոհեմութիւն է սունկ ուտելու հաճոյթէն հրաժարիլ:

Մի աներեւակայելի բունաւորում մ'ալ կայ, որ կը պատահի այծի կաթէն, եւ այդ կաթէն շինուած պանիրէն եւ մածունէն. որովհետեւ երբեմն կը պատահի որ առօտեղիներու մէջ շիկասալ [Belladone] եւ ձիւնածաղիկ [Colchique] եւ ասոնց նման բունաւոր խոտեր գտնուին, այնպէս որ այծը ուրիշ կենդանիներէն բացառութիւն ըլլալով, այդ բունաւոր խոտերը կ'ուտէ, եւ առանց իրեն վնաս հասնելու անոր պարունակած բոյները կարծի միջոցաւ մարմինն կ'արտաբերուին, եւ անա այդ տեսակ կարբ եւ անոր պարբըր եւ մածունն է որ բունաւորում յառաջ կը բերէ:

Վերջապէս կերակուրներէ եւ ուտելիքներէ պատճառած բունաւորումներ յոխտանքներն ալ հետեւեալներն են. ստամոքսի սաստիկ ցաւեր, յետոյ փսխում եւ փորհարութիւն, գլխու պտոյտ, երբեմն ալ զգաձգութիւն. յետոյ ձեռքեր եւ ոտքեր պաղիլ կ'սկսին:

Այսպիսի պարագայի մէջ, լստ սովորութեան, նախ պէտք է հիւանդին քանի մը անգամներ փսխեցնել յետոյ մի քանի կարթիլ անանուխի իւղ մի էրչ զօնեա-

— Լաւ է ոտքով սայրափիլ քան շեղուով:

եով կամ օդիով խառնելով խմցնելու է, յետոյ քափ քափ լաթեր փորին վրայ եւ նոյնպէս քափ աղիւսներ ձեռքերի եւ ոտքերի մօտ դնելու է. յետոյ լուծողական աղ մը տալու է:

Տնային մէկ ուրիշ բունաւորում մ'ալ կայ որ կը պատահի ապակեանուած օղէն, հետեւեալ ձեւով. շատ անգամներ մեր տենեակները քաղցրնելու համար կրակարաններ կը վառենք, այնպէս որ ամուխը թէ որ լաւ չէ վառուած **օֆօիս քը քառայօն**, իսկ թէ որ լաւ վառուած է, չի մարելու համար շարունակաբար օղին քրտածինը առնելով ամուխքոյ դուրս կուտայ, այնպէս որ այս տեսակ օղ մը շնչուած անեն, բունաւորում յառաջ կուգայ, իսկ թէ որ էրչ մ'ալ այդ օղին մէջ մնալ շարունակուի, մահով կը վերջանայ: Թունաւորում անձը՝ նախ իւր ամբողջ մարմինը թոյլ եւ թար կ'զգայ, սպասիկ գլխու ցաւով մը, յետոյ կամաց կամաց շնչառութիւնը կը պակսի. այս տեսակ դժուարին պարագայի մէջ, հիւանդը անմիջապէս բացօդեայ տեղ մը տեղաւորելէ եւ շնչառութեան գործարանները նստող անէն տեսակ կապ եւ կոծակներ բանալէն վերջը, մի քաղցրեղէնի մայրը քրջելով բունաւորեալին երեսին եւ կուրծին կամաց կամաց զարնելու է, եւ երբեմն.

— Բնականեղ որչափ խոշո տաւ, ան արարչաւ ետեւեղ կը հասնի:

երբեմն ալ քին սակը ամօնեալ պահելու է, մինչեւ որ շնչառութեան գործարանները սկսին կանոնաւոր կերպով գործել. քէ որ այդ սանր մէջ արհեստական շնչառութիւն ընել գիտցող կայ, ամենալաւ միջոցն է հիւանդին շուտով առողջացնելու համար:

Պէտք է մոռնալ որ այս բունատրութիւն միայն ածուխէ չի պատահիր, այլ քոց սենեակի մէջ հաւատարմութեամբ բազմութեանն ալ:

Կ. ՓԱՓԱՐԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՈՍ

ԹԼԻՐԱՆԻ ԱՅԵՏԱԿԱՆ ԴԵՂԱԳՈՐԾ.

(ԹԼԻՐԱՆ)

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

— Աղէկ խորհիր աղէկ գործելու կ'առաջնորդես:

ՈՂՋՊԱՆԻԿ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

Առասուները անկողնէն ու ելլելուն վնասները, իսկ ընդհանրապէս կանուխ ելլելուն օգուտները ապացուցած են գիտնականները: Զաւթէն առելի անկողնին մէջ պառկիլը արթուն վիճակի մէջ, ոչ միայն բուրդիւն կը բերէ մարդու մարմնոյն, նաեւ շատ հիւանդութեանց պատճառ կ'ըլլայ: Շատ հաճախուն կամ քէ արթուն պառկելուն մէկ վնասն այն է որ, աչքին տեսողական ջիղերը կը տարաւորուին:

Անոնք որ առջի իրիկուրէն կանուխ անկողնին կը մտնեն ու առաւօտն ալ կանուխ կ'ելլեն, առողջ, հարուստ եւ իմաստուն կ'ըլլան, կ'ըսէ Ֆրանցիսկ:

Մեծամեծ մարդիկ ամէնէն ալ գիշերուան մէկ քանի ժամը միայն կ'անցընէին եւ պէտք եղածէն առելի չէին հմանար. ասով իրենց կենաց մէկ մասն ալ շահեցան: Այս պատճառաւ շատ հնացողներ ապուշ կ'ըլլան, կ'ըսէ Լօֆ փիլիսոփան:

Յոնքընէլ 100 տարի ապրեցաւ, ամէն իրիկուն ժամը 9ին կը պառկէր, ու առաւօտներն ալ 5ին կ'ելլէր, մինչեւ կերակուրի առէն կ'աշխատէր, այսինքն մինչեւ կէս օրուրէն 2 կամ 3 ժամ վերջ, իսկ անկէ մինչեւ իրիկուն կէս մը պարտելով, կէս մըն ալ երե-

— Կրակը մոխրին տակ կը քիսէ յաճախ:

ւելի անձանց հետ տեսնուելով: Նոյնը կ'ընէ եղեր Միլ-
սոն բանաստեղծն: Չմեար հասարակաց զանգակը չգար-
կած կ'ելնէ եղեր, իսկ ամառը բուշունենեուն հետ մէկ-
եղ կամ քիչ մը վերջը եւ կ'աշխատի եղեր կարգացնել
տալով երեւելի հեղինակներ միմէն որ ուշադրութիւնը
յոգնէր եւ կամ յիշողութիւնը յեջուէր երեւելի դիպ-
ուածներով, անկէ յետոյ աշխատութեան կ'սկսի եղեր:

Քանք գերման փիլիսոփան միշտ ժամը 5ին կ'ել-
նէր, անկողինը «հիւանդութեանց բոյն» անուանելով:

Մ Ս Ա Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Խորոված միսը աւելի սննդաւոր ու ախորժանում
է: Եզան ու ոչխարին հասարակ խորովածը, հիւանդ,
յոգնած ու անօրի մարդոց շատ օգտակար է: Նոյնպէս
աղէկ է նոր հիւանդութիւնէ ելած մարդոց, բայց ասանք
քիչ պէտք է ունեն եւ նային որ ստամոքսին կարենայ
վերցնել, իսկ մաղձային ու արիւնային մարդոց հա-
մար պղնձափ աղէկ չէ, որովհետեւ բնահատութիւն կը
պատճառէ:

Խաւած միսը ինչ տեսակ ալ ըլլայ, անհամ ու
քիչ սննդաւոր է, վասն զի բոլոր մսին գոյացական
սննդաւոր ու համով մասը ջրին կ'երթայ: Թէ որ եզան

— Բիշով գոհաւորը աղիւս չէ:

միսը պաղ ջրով մէկէն կրակին վրայ դրուի, քէպէտեւ
շատ փրփուր դուրս կուտայ. բայց արգանակը աւելի
համով ու աւելի սննդաւոր կ'ըլլայ: Ընդհակառակը
թէ որ միսը տաք ջրով կրակին վրայ դրուի, այն ասեմ
փրփուրը փոխանակ ջրին երեսը ելլելու. մսին մէջը
կը մնայ: Այս փրփուրի պէս ճիւղը [էֆ] տաքութեամբ
պնդունալով չքողուր որ ջուրը մսին մասանց մէջ մտնէ
եւ անոր պարտք ճիւղերը դուրս հանէ, այդ պատ-
ճառով միսը աւելի համով ու աւելի ուժով կ'ըլլայ,
իսկ ջուրը սկաւ. թէ որ կ'ուզէ մէկը՝ որ աղէկ խաւած
ու միանգամայն աղէկ արգանակ ունենայ, պէտք է
ամանին մեծութեանը համեմատ միսը շատ զնէ ու
ջուրը քիչ եւ կամաց կամաց խաւէ կամ արգանակով
եփէ:

Մսին ու արգանակին աղէկ համով ըլլալուն՝ շատ
կ'օգնէ մսին հետ մէկեղ ռսկորները խաւելը, որով եր-
կուցն ալ ուժով կ'ըլլան:

Աղէկ տեսակ պարտք արգանակը խիստ սննդա-
ւոր է, մտնէ քիչ տաքութիւն կը պատճառէ, բայց քիչ
մը դժուարամար է: Շատ աւելի դիւրամար է մոխրի
վրայ խորովածը քան թէ գաւաթ մը արգանակը, միայն
գիտնալ պէտք է որ եթէ ասիկա ապուր շինուի, այն-
քան ծանր չէ որչափ որ առանձին խմուի: Չեղէն բա-

— Սեքեւերը կ'եղծանէ կա՛մ բարեկեր
կամ հաշակը:

ները մասնաւոր յատկութիւն մը ունին, որ ստամոքսին մէկ մասին վրայ ժողովելով դժուարամարտութիւն կը պատճառէ. ապա թէ ոչ՝ ուրիշ կողմէ բոլորովին մսին յատկութիւններն ունին: Հաւու արգանակն ալ կա- կուղցնող ու թեթեւ բան մըն է: Հորբու մսին արգա- նակը անհամ է եւ հաւու արգանակէն աւելի թուլ- ցնող ու քիչ սննդաւոր է: Ամէն արգանակներէն աւե- լի սննդաւոր է առողջաւոր է եղանն եւ կովուրն:

Արգանակը երբ պաղելով կը բանձրանայ, մածոյց կ'ըսուի. սակեալ արգանակին բուն գոյացական մա- սունքն է, ջրեղէն մասունքը ցնդած. ուստի խիստ աղէկ է անօրութենէ սկարացած եւ աշխատաւոր մարդոց հա- մար, բայց հիւանդութենէ սկարացածներուն այնչափ աղէկ չէ վասն զի արգանակէն աւելի դժուարամարտ ու սաստիկ ոյժ ունի է. եթէ մէջը հացի կտոնամք ալ ջարդուի, աւելի սննդաւոր կ'ըլլայ:

— Մօտեցիր Աստուծոյ որ Սն ալ քեզի մօ- տենայ:

ՄՈՆԹԻՈՆԻ ՄՐՅԱՆԱԿՆԵՐԸ

Գաղիոյ մէջ ամէն տարի հանդիսաւոր պարգեւա- բաշխութիւն կ'ըլլայ, որով տէրութեան գիտուն պաշ- տօնեաները վարձք ու պարգեւ կուտան անոնց՝ որ ա- ռաքինական երեւելի գործ մը կամ քաջութիւն մը ր- նելով անուն շահած են, կ'օմ մասնաւոր կերպով իրենց գիշերնք մուրհեր են ուրիշներուն մեծ բարիք մը ընելու եւ կամ նոր բարեկարգութիւն մը հաստատե- են, կամ թէ կատարելագործներ են ընդհանուր մարդկա- յին ընկերութեան որ եւ է վիճակը: Այս պարգեւա- բաշխութիւնը հաստատած է Մոնթիոն անուն բարերա- րը, այսինքն կտակ բրած է որ հասարակաց հաւանու- րեամբ առատ պարգեւ մը տուի աւն առաքինի մար- դոց՝ որ աղքատ լսեղն վիճակ ունին, որպէս զի թէ՛ իրենց մէկ կերպով իրենց առաքինութեան վարձքը հոս ալ վայելեն եւ թէ ուրիշներուն ալ յորդոր ու բարի օրինակ ըլլան:

Այս բարերարը ծնաւ Փարիզ 1733 Դեկտ. 13ին. երեսուն տարեկանին գաւառի մը կուսակալ եղաւ եւ այն ծանր պատճօնին մէջ ալ իր բարեկարգ կառա-

— Գործերուն զանազեմ ընթացք տարով անոնց հետ մեկն ալ կը զանաւորի իրենց:

վարութեամբ ու բարեբարութեամբ ամենուն սիրելի ու պահպանելի եղաւ: Գաղիոյ խռովութեան ատեն ինք Անգղիա ֆառուեր էր եւ իր եկամուսէն անխնայ կը բաժնէր իր ֆաղափակիցներուն՝ որ կարօտ էին: Նորէն երբ Գաղիա դարձաւ, շատ մըցածակներ հաստատեց մշտնջենաւոր եկամուսներով: Իսկ իր կենաց վերջին տարիները 15,000 Ֆր որոշեց տարուէ տարի այն աղքատներուն համար, որ մինչեւ 5 ժամեփ կարօտ ըլլալով՝ իրենց ստացուածքը հասարակաց Գրաստունը գրաւի կը դնէին: Մեռաւ Մոնթիոն 1820 Գեղի 29ին, եւ կտակով թողոյց 3,800,000 ժր. հասարակաց հիւանդանոցներու եւ 1,275,000 տարեկան եկամուտ իր հաստատած մըցանակներուն համար, ինք բնաւորութեամբ ֆաղգրաբարոյ եւ առատածեղն էր, առանց դրսէն ցուցրնելու եւ պարծենալու:

Այս բարեբարին յիշատակը կը հռչակուի հանդիսաւոր կերպով ամէն տարի. իր պարգեւաբաշխութեան օրը, իր սահմանած եկամուտներուն մէկ մասը կը բաժնուի անոնց՝ որ հասարակ տրեւտաւորներուն վիճակը բարւոյն լու համար օգտակար գիտ մը ըրած են: մէկ մասը անոնց՝ որ բժշկութեան եւ վիրաբուժութեան մէջ իմաս երեւելի կ'ըլլան, մէկ մասն ալ աղէկ աշխարհագրական տեղեկութիւններ գրողներուն:

— Շուտն ու շաւր իրարու երթեք չեն ընկերակար:

Վերոյիշեալ պարգեւները Գաղիոյ Գիտութեանց ձեմարանն է, բայց երկու պարգեւ ալ կայ, որ գաղիական ձեմարանին մէջ կը բաժնուին, այսինքն վարձք առաքինութեան՝ այն Գաղիացեաց համար, որ շատ լեծ առաքինական գործ մը ըրած են նոյն տարւան մէջ, մէկ մ'ալ այն գրուածներուն համար, որոնք աւելի լաւ կերպով մարդոց բարոյականը ուղղելու յարմար են:

Ի միջի այլոց՝

1831ին ժամանական Ակադեմիան Մոնդիոնի մըրցանակը նուիրած է, 2000 ժրք, Սերդիւրների, Մորփիսի մասին հրատարակած ուսումնասիրութեան առօրի [գիտական ճիւղ]:

1929ին ժր. Ակադեմիան [գրական ճիւղ] 12,000 ժրք. Մոնդիոնի պարգեւ բաժնած է 12 մըցանակաւորներու:

1929ին Բրոժ. Կատտն Կօր՝ Լիոնի բժշկական համալսարանէն արժանացած է «Կնոջ ծննդական գործարաններու պատճենավարական խանգարումներ» հրատարակութեան համար: [Գիտական Ակադեմիին կողմէ նուիրուած]:

— Մանգաղն է որ կը գեղեցկացնէ մարգագետինները:

Օսիրիս [1828—1907] Դանիել, եղիա, մեծահասակ մեկենաս, իր կտակով բողած է անագին գումար մը, բաժնուած եւ յաւկացուած, ըս իր փափաքին, զանազան բարենպասակ հաստատութիւններու եւ մասնաւոր կանոնադրութեամբ նախորոշուած մրցանակներու:

Ասոցմէ կարեւորագոյնը, 100,000 ժր. եռամսեայ մրցանակ, ժրանս, կանառի բոլոր նիւղերու համագումար հաւաքմամբ կը յաւկացուի, գիտական, մասնագրական, գեղարուեստական, հասարակարուեստական մարզերու մէջ, մարդկային ընկերութեան ու հասարակաց շահերու տեսակէտով ընտելագոյն աշխատութեան կամ յաւագոյն գիւթը ներկայացնող հեղինակին:

Այդ ծաղովին իւրաքանչիւր ակադեմի պէս է ներկայացնէ թէկնածու մը: Այս մրցանակին արժանացած են ցարդ՝ 1903ին Տոք. Ռու, 1906ին Ալպէր Սուրէլ, 1909ին Գ. Վուազէն եւ Պլեիօ, 1915ին բժիշկներ Շանդսէր. Վէնսան եւ Վիսալ, 1921ին զօրավար Ֆէլիէ: 1927ին Շարլ Իլիւլ, 1930ին Բոլ Պուրժէ: Պահանջուած մրցանակին պայմանները երէ մաքողութեամբ ու գոհացուցիչ կերպով չեն լրացուած, մրցանակը կը յետաձգուի յաջորդ եռամսեային:

— Ախորժակը կը հաւեռեալ առեալ բան:

ԱՍԶՄԱՆԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ

Փոնեաֆ - Ժէի նուիրատուութիւնները երկու դասակարգի կը բաժնուին:

Առաջին դասակարգ.— 25,000 ժր.նոց 90 պարգեւներ, իւրաքանչիւր ժր. տարրականի մէկ պարգեւ, մէկ հօրմէ եւ մէկ մօրմէ սերած ինը զաւակի տէր եւ 45 տարեկանէ նուազ եղող ծնողաց բաժանելի:

Երկրորդ դասակարգ.— 10,000 ժր.նոց 203 պարգեւներ, հինգ զաւակի մայր ու հայր եւ 36 տարեքան զոյգերը իրաւունք ունին մասնակցեալու առաջին կարգի պարգեւներէն բաժնուան, երէ կարող են լրացնել պահանջուած պայմանները, բազմաժնութիւնը քաջալերող փոնեաֆ-Ժէի կտակ-նուիրատուութեան:

— Չկայ համարեալ առանց վաղորդայնի:

Բնութեան պատշաճական դեղերը պատուիրեն են: Բոլոր բարձր եւ հասած պատուիրեն աղիքները թոյլ կը պահեն, ինչպէս սալորը, բուզը, չամիչը, խնձորը. մասնաւորաբար նարինջը: Պատուիրեն պարունակած շաքարը պատշաճ է իւրացուելու, ինչ որ կը նշանակէ նաեւ աշխատանք մարմնոյ համար:

Խնձոր. — Պատշաճական դեղ մը ստամոքսին համար եւ պնդութեան դէմ: Կեղեւով ուտել աւելի լաւ է, սակայն անոնք որ վարժ չեն, կրնան կամաց կամաց վարժուիլ: Խնձորը յօղացաւի համար բնական դեղ է, որ աւեան գորացման կը նպաստէ իւր բնական ուղիով. կը պարունակէ երկաթ, եւայլն:

Պաննակ. — Ամէնէն դիւրին իւրացուող նշաններէն պէտք է լաւ մը հասած ըլլայ: Պզտիկներուն համար մանաւանդ աղուոր աղբիւր մըն է բնական շաքարի: Սակայն, զգո՛յ՛, պէտք է լաւ հասած ըլլայ:

Սեր. — Ամառնային լաւ պտուղ մըն է: Նախահաշի պտուղ, ստամոքսի հինցած հիւանդութեանց համար լաւագոյն նախահաշ:

— *Միեւնոյն արտին մեջ աւեկն քան ցաւնեկն չէ:*

Օրմու. — Հիւանալի պտուղ մը որ կը պարունակէ սննդաբար տարրեր եւ բնական շաքար: Ընկոյզով պատշաճական բաղադրութիւն մը կ'ըլլայ:

Արմաւ եւ կաթ պզտիկներուն համար:

Թուզ. — Զգո՛յ՛ ըլլալ որ դեղերու միջոցաւ արեւեսականացած չըլլայ: Թուզ, չամիչ եւ սեւ սնուր միասին ջուրը ձգել եւ 12 ժամ յետոյ նաշակել եւ ջուրը խմել: Բնական դեղ պնդութեան համար, ինչպէս նաեւ համեղ սնունդ մը:

Խաղող. — Գործարանային աղերով հարուստ պտուղ մը, ինչպէս երկաթ, եւայլն: Բնութեան էն պատշաճական պտուղներէն մին՝ որ կը ծառայէ առողջութեան: Խաղողը հոշակաւոր դարձան մըն է շաքար հիւանդութեանց, մասնաւորաբար յօղացաւի եւ այլ ինքնաբոլորութեայ վիճակներէ յառաջացած հիւանդութեանց:

Նարինջ. — Նարինջին հիւրը քէ՛ սննդաւոր է եւ քէ առողջութիւն պարգեւող: Սնունդ մը՝ որ քէ՛ հիւանդներու եւ քէ առողջներու կը ծառայէ. Թէ՛ ծեւերու եւ քէ մանուկներու համար կենսաստի պտուղ մըն է:

Վեղձ. — Լաւ կերպով հասածը շաքարով եւ

— *Մանուկները աղիքին հարստութիւններն են:*

մանաւանդ եթէ հնարաւոր ըլլայ ուղղակի ծառիմ վրայ հասածները ուտել:

Չամիչ.— Արուեստականօրէն ներմկցուածները վնասակար են: Բնական ու լաւագոյն տեսակը ուտել: Շատ սննդաւոր է, մանաւանդ իտէալ բաղադրութիւն մը կը կազմէ սեւ հացի եւ կամ բնկոյզի հետ: Երկար կը պարունակէ:

Չմերուկ — Բնական, մաքուր ջուր, գոլացուցիչ՝ երբ պաղ վիճակի մէջ ճաշակուի: Մէզը կ'առաջացնէ եւ կը միզեցնէ:

Լոլիկ [բօմբախ]. — Լոլիկը լեարդի անհանգրստութեանց ու երկամունքներու համար արդէս լաւագոյն դարման կը ծառայէ: Կը պարունակէ օգտակար աղեր: Լոլիկին ջուրը պզտիկներուն խմցնել:

Լեմոն.— Բնական բրուներով հարուստ այս պատասական պտուղը՝ յօգացաւի, լեարդի, երկամունքներու եւայլն անհանգստութեանց մեծապէս օգտակար է:

Կեռաս.— Կեռասը կը պարունակէ առատ երկաթ եւ արիւնը հարստացնող յասկութիւններ:

Նուռ.— Այս պտուղը կոկորդի ցաւի համար օգտակար է:

— Դեղեցիկ կեանք մը գեղեցիկ մահով կը վերջանայ:

Սերկէիլ.— Սերկէիլը մեղրի հետ պնդութեան դէմ է: Ստամոսի անհանգստութեանց դարման, ինչպէս նաեւ սիրտ խառնուոյթի, փսխումի հակազդող դեղ:

ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆԵՐ

Ահա բանջարեղէններու ազդեցութիւններ իբրեւ դարման զանազան անհանգստութեանց:

Շոնքերիկ.— [Asperge, գուգ ցօմմալ] Թոքերու եւ երկամունքներու մաքրութեան կը ծառայէ: Դժուարաւնչութեան պարագային բարեւոր ազդեցութիւն կ'ընէ՝ իր պարունակած գործարանային աղերուն շնորհիւ: Շատ յարգելի եւ սննդաւոր է:

Ճակնդիկ [բաննար].— Մարսողութիւնը կը դիւրացնէ. աչխերու, լեարդի եւ մորթի անհանգստութեանց դէմ դարման, տեղերը ճիշդ շովիքի նման կը գործածուին, օգտակար է:

Կաղամբ.— Հում վիճակի մէջ աղցան ընել, այլ բանջարեղէններու հետ աւելի դիւրամարս է: Սննդաւոր է եւ հարուստ կեանսախրութեով հակալնդաւարային յասկութիւն ունի: Յօդացաւի համար լաւ է, նաեւ աչիքի եւ դժուարաւնչութեան համար:

— Պէտք է յրամիկն հրաւնայել եւ ոչ թէ անոր հնազանդիլ:

Սեպպին.— Զղային անհանգստութեանց համար լաւ է: **Մորքը** կը գեղեցկացնէ: Կը պարունակէ դառիկ եւ այլ գործարանային աղեր: **Սեպպին, կաղամբ** [հում] եւ սոխ, նաեւ կանանչ պղպեղ եւ քովաքէս միասին խառն աղցան ընել, ձէք եւ լեմոն քամելէ յետոյ մէկ ժամ բոլոր ուտելէ առաջ, լաւ մը բազադուի: Զգո՛յժ. շատ աղ չի դնել:

Կարոս [փեղկիկ].— Զղացաւորեան, յօղացաւոր, լեարդի եւ երիկամունքներու լաւագոյն կերպով կ'օգնէ: Սննդաբար է, հարուստ գործարանային աղերով:

Հագար.— Երկաթ շատ կը պարունակէ, որով անարիւն մարդոց համար լաւագոյն ուտելիք մը: Անփութեան դարման է: Սաւմոսի բարբոխմանց եւ անմարտողութեան համար կը յանձնարարուի:

Զրկոսեմ.— Արիւն մաքրող, լեարդի համար օգտակար է, նոյնպէս երիկամունքներու համար. անարիւնութեան դէմ դարման: Նոյնպէս միզամաքի անհանգստութեանց համար ջերմապէս կը յանձնարարուի:

Հնդիկ-արմաւ.— Զերմի, հարբուխի, դեղնցաւոր եւայլնի համար օգտակար է:

— *Փորձառութիւնը դպրոց մըն է, ուր դասերը ստղ են:*

(ՖԲԱՆՔԼԻՆ)

Շոփին.— [սպանախ] Անարիւնութեան համար լաւագոյն սնունդներէն մին: Հարուստ է բնական երկաթով: Մըսի անհանգստութեանց, սաւմոսի, աղեաց եւ երիկամունք- ներու համար օգտակար:

Սոխ.— Մարմինն համար բնական մաքրիչ մը, արեան սնունդ մը, անփութեան դարման, նաեւ ջղանոսութեան համար պիտանի դեղ:

Սլասոր.— Բնական հակաանեմիկ մը: Օգտակար է ջերմի, ջղայնացողութեանց, ելլն, նաեւ դժուարաւնշութեան համար:

Վարունգ.— Դեմքի բորբոխմանց, միզամաքի վերբերուն համար օգտակար, նաեւ մորքը կը նրբացնէ: Սեպպին եւ վարունգ հիւսնալի կերպով կ'օգնեն մորքի մաքրութեան եւ դեռ ուրիշ շատ օգտակարութիւններ ունին:

Հարմուկ.— Թոքերու անհանգստութեանց եւ ջրգողութեան, լեարդի եւ երիկամունքներու հիւսնութեանց համար մեծապէս կը յանձնարարուի, իսկ արմատներէն լաւագոյն ըմպելի կը պատրաստուի, արեան համար որպէս նպաստաւոր սնունդ:

— *Դաշտավայրերու ֆաւին իր քմահաճոյքին հատեմտ կը բշխուի կը քանդուի: Սիրոյ ֆաւին իր սերմը կը ձգէ հսկայ, ուր հաճելի է իրեն:*

Սամիր.— Լեարդի, փայծաղի անհանգստութեանց համար օգտակար դարձան կը նանչցուի:

Ծանօթ.— Պետուցներու եւ բանցարեղէներու այս մասը արտասպում է բժշկական նոր գործէ մը. որ է արդի Առողջաբանութիւն, հեղինակ Պ. Պայսար, (Յոփոր, Նիւ Եորք 1929) Յարգելի բժիշկը իր այս գործով կը յարձակի բժշկական հիմէն ի վեր բնկալեալ դարձանքներու վրայ եւ կը շատագովէ բնական մեքանքներով բժշկութիւնը շատ մը փաստեր յառաջ բերելով եւ ամերիկեան դուրսիւնը կը նակատեցնէ շատ մը հեղինակութիւններու դէմ: Թէեւ իր իբր նորութիւն ցոյց տուած եղանակները հիմներն ալ փորձած են եւ աւանդած իրենց յաջողներուն: Ռեսէնի բժշկարանին մէջ եղած դարձանումներու կիրառութիւնը միշտ յաջող արդիւնքներ տուած է: Եղիւ կեանքը երկարելու նորագոյն փորձեր իրականացան, եւ հեղինակութեամբ ալ յաջողին անոնք: Բայց բոլր ներէ ինձ ազնիւ բժիշկը խոնարհաբար դիտողութիւն մը բնել, բանի որ իր այս գործով համեային ծառայութիւն մատուցանել կը նկատէ, պէտք է որ իր գործը գերծրլայ օտարոքի բառերէ: Բժշկական գիրք մը սահմանուած է ամէն գողմ կարդացնուելու եւ ոչ թէ ամերիկեան երկիրներու մէջ, անգղիներէն

— Պէտք է մեկ ձեռքով շանկել եւ երկուսով փայտել:

բառեր իրենց սեփական լեզուին յատուկ են եւ ոչ թէ հայ երասարակութեան մը: Եր նախադասութեանց մէջ կը բացազանցէ:

Զգո՛յ՛, ես ալ իրեն կը վերաբարձնեմ այս բառը եւ կ'ըսեմ. Զգո՛յ՛, ազնիւ բժիշկ, մի՛ գործածեր անգղիներէն բառեր հայ տղերու մէջ:

Ամենայն հակառակորդը ինկզիմէր ծածկելու համար՝ տա՛ի կերպարանի՛ն մէջ մեկնէին սկսելով իրաւաբանի, փաստաբանի, բնագէտի, ինստատի, աստուածաբանի եւ միւլիլէ լուսոյ հրեշտակի կերպարանները կ'առնէ՝ Աստուծոյ եկեղեցիին կառ թագաւորութեան այսինկն, կենաց ճարնքէն լարդը դուրս ձգելու համար:

Ներսէս Վարժապետեան, Բրիտանի եկեղեցին եւ անոր հակառակորդները (Կ. Պոլիս, տպ. Միւհեկէսիսեան 1864):

— Անգաղստապահը ինկնիրէն կը մատնուի յաճախ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱՆԸ

The Statue of Liberty

Այս համբաւաւոր արձանը կը գտնուի Նիւ Եորքի նաւահանգստին մէջ գտնուող կղզիի մը վրայ:

Նուա՛ր մը ականաւոր Ֆրանսացիներ, ժրանգօգեւման պատեւագովէն յետոյ, նախաձեռնարկ եղած են այս արձանը շինելու եւ անոր շինութիւնը յանձնած են Ֆրէսէրիկ Օկիւսդ Պարթօլի արձանագործին, որ ծնած է 1833ին եւ մեռած 1904ին:

1874ին յանձնախումբ մը կազմուած է հանգանակութեան ձեռնարկելու համար Ֆրանսայի մէջ, ուր 180 հազարներ, շատ մը ընկերակցութիւններ եւ ժողովուրդէն հազարաւորներ մասնակցած են հանգանակութեան: Միացեալ Նահանգաց մէջ արձանին պատահանին կառուցման համար 300,000 տոլար հաւաքուած է, իսկ միայն արձանին շինութեան ծախս եղած է 700,000 տոլար, հետեւաբար ընդամենը 1 միլիոն տոլար արծած է ամբողջ արձանին շինութիւնը:

Արձանը կը կռէ 225 տակառաչափ: Քառասուն մարդ կրնայ կենալ զլիւսոն մէջ եւ 12 մարդ՝ շահին մէջ:

— Հսեղ եւ ընեղ երկուք են:

Պատուանդանէն մինչեւ զլուիսը 154 ոտ կը հասնուի վեր բարձրացած աչքաբոկը ունի 51 սանդղախումբ: Պատուանդանին խախիսը 62 քառակուսի ոտ է, իսկ բարձրութիւնը՝ 89 ոտ:

Արձանը աւարած է 1883ին եւ 1884 Յուլիսին Պր. Տր. Լէսէփս, ժրանսական յանձնախումբին անկեպտեր, զայն պատշտակաւ ներկայացուցած է ամերիկեան դեսպանին: 1885 Յունիսին նաւ մը ի Նիւ Եորք ցամաք հանեց արձանին մասերը 210 սնուկներով: Այս մասերը միացնելու գործը սկսուած է 1886 Մայիսին եւ բացումը կատարուած է 1886 Հոկտ. 28ին:

Նախագահ Գուրիսը 1924ին Ազգային Յիշատակահանգրու կարգը դրած է այս արձանը:

Արձանին ծաւարը.

Խաւիսխէն մինչեւ ջահը եղած բարձրութիւնը	է 151 ոտ
Պատուանդանին հիւսէն մինչեւ ջահը	305 ոտ 6 մատ.
Կռուկէն մինչեւ զլիւսոն զագաթը	111 " 6 "
Ձեռքին երկայնութիւնը	16 " 5 "
Յուցամասը	8 "
Գլխուն հաստութիւնը, ականջէն ականջ	10 "
Քիթին երկայնութիւնը	4 " 6 "
Աչքաբոկին երկայնութիւնը	42 "
Մէջքին հաստութիւնը	35 "
Բերնին լայնութիւնը	3 "

Նիւ Եորք

Յ. Գ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

— Մրունցիդ ներածին չափի քաղաքի նկար:

Միջագետքի անապատային բնդարձակ սարածոփինքը որ այժմ կը գտնուի նախալին մեծ արտադրութիւն ունեցող պետութիւններու շարքին մէջ, խիստ անշուք դիմք մը կը գրաւէր մինչեւ 1900: Տակաւին պահուած կը մնային անձեռնմխելիօրէն՝ անոր կոյս սրճին մէջ հին դարերու քանկարձէք հարսութիւնները ու նախի անապատ աղբիւրներու զանձերը: Սոյն քուսկաններէն վերջ, հոս սկսած էրեւան զալ առաջին անգամ նախի մշտնոյ եւ առաջ աղբիւրներ, որով անկա դարձաւ կարեւորագոյն մի կեդրոն նախային հարսութեանց: Եւ այսօր, յումայտս չէ որ շուայթէն կը վաճառուին անոր համար ամերիկեան շուարներ, անգղիական սքերիլներ եւ ժրանսական միլիոնաւոր ժրաններ:

Մուսուլ իր այժմու եւ առաւելապէս մօտաւոր ապագայի մէջ երեւան բերելիք նախի անապատ արտադրութեանց շնորհիւ իր վրայ կեդրոնացուցած է ուշադրութիւնը մեծ միլիոնատերերու, զանազան մեծ բնկերութիւններու եւ հզօր պետութիւններու, որոնց շարքին մէջ կը գտնուին Անգղիա, Ամերիկա, Ֆրանսա եւ

— Խեղճը երբ լո՛ւ, խեղճիկի տեղ կ'անցնի:

Հոլանտա: Տեսակ մը կոռուսիոնոր դարձած է անոնց մէջ:

Միջագետքի մէջ, առաջին անգամ նախի նշաններ երեւան եկած են 1888ի տետները Շիրկաքի քաղաքի մէջ՝ Կիլյարա կոչուած տեղը, որ կը գտնուի Մուսուլի հարաւակողմը՝ 45 մղոն հեռաւորութեան մէջ: Այս վայրէն բոլոր նախերը սկսած էին, ցանցառ եւ անյարմար՝ գործածութեան, որով հեռու էր գրաւելու ուշադրութիւնը եւրոպական մեծ տերութիւններու: Ասկէ կ'արտադրուին մինչեւ հիմա կոյս (զաքրան) սեւ ձիւք, համեային սեւ հեղուկ, որոնք կը գործածուին միայն ճամբաներու շինութեան, ժողովուրդի վառելանիքի պէտքին ու շէնքերու շինութեան:

1900էն վերջ Բաքուի հետքեր տեսնուեցան Քերեւակի քաղաքին մէջ եւս: Իր ծագումի օրերուն յայտնի էր քէ, այս հանքերը սարածուած են: Սակայն ժամանակի տիրող կառավարութիւնը չկրցաւ շահագործել զանոնք պէտք եղածին չափ: Իրաւ է քէ պեղումներ տեղի ունեցան ժամանակի քրական կառավարութեան վիշտաւ, բայց կարող երկրաբաններու բացակայութեան, նիւթական սագնայի եւ առաւելապէս հետաքրքրութեան պակասի հետեւանով կարելի չէր եղած օգտագործել զանոնք:

— Ծառը սիրողը ճիւղերն ալ կը սիրէ:

Նարի հարստութան այս անհատում հանգր
նախ բացարձակապէս սեփականութիւն էին քրական
սուլթանական գերդասանի:

Ժամանակի հոլովումով եւ Պաղտասի երկարու-
ղիի շինութեամբ գերմանական կառավարութիւնը հե-
զնեւէ ստացաւ զանոնք շահագործելու մեծաւնորհը,
մեծ յոյս ունենալով որ ապագային պիտի կրնայ գաղ-
թավայր մը դարձնել իրեն եւ կամ ապահովել ան-
սպառ հարստութիւն մը:

Թուրքիոյ ամենէն արդիւնաւոր մէկ երկրամասին
մէջ գերմանական տէրութեան յառաջխաղացումն եւ
գործունէութիւնը հաշտ աչկեով չէր դիտեր Անգղիա,
որ իրապէսած էր անոր սահմանակից պարսկական
հարիւրի հանգրում մէկ բաժնին: Վերջապէս, ի փո-
խարէն ներքին խռովումներու եւ կարեւոր միջամտու-
թեան եւ օգնութեան, Անգղիա յաջողեցաւ ճանչցնել
սալ քրական կառավարութեան Բէրլինի նաւաստան-
ներու շահագործումը: **Թուրքիոյ Բերքոյիում** ընկե-
րութիւն անունին տակ եւ ըստ այնմ իրացաւ անոր
կարէն որ մի բաժնին:

Գերմանիա համաշխարհային պատերազմի զինա-
դադարի վաղորդայնին կ'ստանայ իր բաժնին փոխա-

— *Աւրիշներուն ցաւերը կ'երջու հաւաք
միջոց բաւական ուժ ունին:*

շինութիւն չորս մեծ տէրութիւններէ: Փոքր ժամանակ
վերջ նոյն դժբախտութեան կ'ենթարկուի նաեւ **Թուր-**

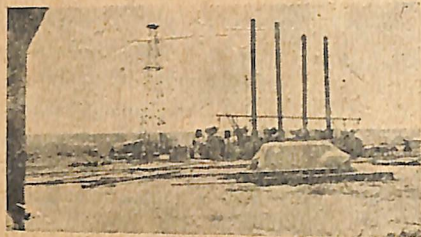
Վսեմաւոյ
Գալուստ պէյ կիւլպէնկեան

հիւան: Այս միջոցին Բա-
րիւղի Թալերան կոչուե-
ցաւ Բարեգործականի
արժանքների նախագահը
Տիար Գալուստ Կիւլ-
պէնկէ սո՛ր բազում ջան-
քերէ եւ հետաւեալ լուրջ
մտածումներէ եւ ծանր
նիւքական զոհողութիւն-
ներէ վերջ: Կազմուե-
ցաւ **Իրազ Բերքո-**
յիում Բերքըրնի, ո-
րուն կը մասնակցէին
Անգղիա 23,75 առ հա-
րիր, անգլիեւոլանսա-
կան [Շէլ Տիւր] 23 75
առ հարիր, ամերիկեան **Նիւ Իսթ Տէլլըօքթէր**
23,75 առ հարիր, ժրանսական ընկերութիւններ 23,75
առ հարիր եւ Տիար Գ. Կիւլպէնկեան 5 առ հարիր
բաժնիով: Ահա այսպէս չորս մեծ տէրութիւններու եւ

— *Բախքը յանդուզն մարդուն ձեռքին
մէջն է:*

միայն Տ. Կիւլպէնկեանի կը յանձնուի հողաբաժնի այս կարեւոր մասին ճանաչործումի իրաւունքը:

Տիեզերական պատերազմի օրերէն մինչեւ 1925 ըն-

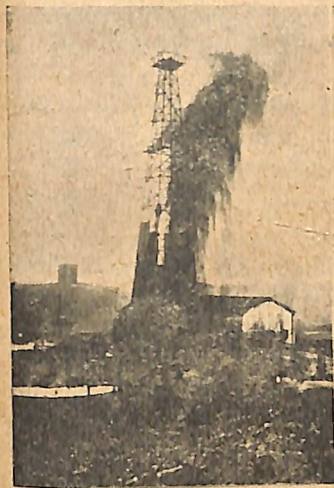

Նաւթահորերէն մին

կերութիւնը չունեցաւ մեծ գործունեութիւն, այլ՝ ընդհատ եւ քոյլ աշխատութիւն: 1913ին Տիւր Կիւլպէնկեանի միջոցաւ կազմուած Turkiche Petroleum Companyն փոխուեցաւ Irak Petroleum company անունին: Ու այդ օրէն սկսան կանոնաւոր աշխատութիւններ. բացուեցան ընդարձակ հորեր, որոնք կը շարունակուին մինչեւ այսօր: 1928ին ի Պապա - Կուր Կուր [կարեւորագոյն կեդրոն նաւթահորերու] անակնկալօ-

— Առանց յիշողութեան գլուխ մը կը նւաճի առանց պահակագործի քերդի մը:

րէն երեսն եկաւ այն սեռակ փախդի պոռթկում մը որ վերանայով ահագին բարձրութեան՝ սարածուեցաւ

Նոր Բաքա Կուր Կուր

Մինչեւ որ առաջի առնուեցաւ այս հանքային հե-

մինչեւ հեռաւոր վայրեր, այնպէս որ Քերփուկի եւ Երզնկայ գիւղերու բնակչութիւնը մասնուեցաւ ան ու սարսափի: Եթէ մեծ անձնր. Վիրաթիւնով եւ հարսաւորութեամբ կանոնաւոր գործիքներով չգոցէին այս պոռթկումը, ամբողջ Բաղաբը եւ գիւղեր պիտի ծածկուէին փախդի սոսկալի հեղեղներու տակ:

— Որկիւրաւորը իր փոսը իր իսկ ակոսներովը կը փորէ:

ղուկի՝ գոն գացին երկաթան մը եւ քանի մը աշխատուրներ: Այս եւ նմանապէս մի շատ հորեր խցուած կը մնան մինչեւ Քերֆուկէն դէպի Միջերկրական ծով երկարելիք երկաթեայ խողովակներու շինութեան օրը: Ընկերութիւնը իր պեղումները կը կատարէ հետեւեալ վայրերու մէջ. Քերֆուկի մօտ, Պապա Կուր Կուր, Փըլ-խանա, Իննանա, Խըւմ-էլ-Անմար, Խօր-Մօր, Խանու-գա, Գէասա, Չամլամալ, Բէյհասան, Զամբուռ, Նակ-մէ, Թէրնիլ, Ալթունէօփուրի եւ այլն:

Հանքերու տարածութիւնը է 42,000 քառ. իլյումէր քառակի մէջ:

Մինչեւ հիմա բացուած են 45 գլխաւոր հորեր, որոնցմէ 20ը արդէն կ'արտադրէ քարիւղ, մաս մը աշխատութեանց մէջ է եւ մաս մ'ալ հակառակ ծանր աշխատութիւններու արտադրութիւն չտուու.

Ընկերութեան գլխաւոր գործաւորներն են ի Սիւ-լէյման պէկ [Worthshop mechanical] եւ ի Քերֆուկ կան նաեւ Թուգ, Նոր Քէմը եւ քաղաքին մէջ Geological office]: Թէ՛ գործաւորներու, թէ՛ գործաւորական աշխատութեանց, թէ՛ պատշտօնէից ամսականներու, թէ ճիւղերու պատշաւտութեան եւ թէ այլ ծախսերու հա-

— Բարկուքիւն ցանուած տեղէն զոյնու
կը քաղուի:

մար ամսական ծախքը միջին հաշիւով կը հասնի 700 000 հնդկական ռուբլի, որ կ'ընէ մօտ 58,334 օսմ. հնչուն ոսկի:

Հորերու խորութիւնը է 1400 ֆէէն մինչեւ 3500 եւ իւրաքանչիւր հոր օրական կրնայ արտադրել 2000էն մինչեւ 2500 քօն:

Քարիւղի գործարանը ունի իր սեփական զտմի գործարանը, ուր կը մաքրուին առաջմ արման քարիւղ, օրֆան պէտք է իրենց համար:

Երկաթաւորներ, երկաշափներ, մեքենագէտներ եւ գլխաւոր արհեստաւորներ են Ամերիկացիներ, Անգղիացիներ եւ Յըսանացիներ. որոնցմէ շատեր կ'ստանան 1500 ռուբլէ ամսական: Գործաւորներ, արհեստաւորներ գրեթէ Թէյարիներէ [Ասորի] եւ տեղացի Արաբներ են, իսկ գրագրական, հաշուապահական եւ արհեստական բաժնին մէջ փոքր թիւ կը կազմեն Հայեր: Նօրին Վսեմութիւն Գալուստ պէյի որդւոյն երկու տարի առաջ հոս ունեցած այցելութիւնը մի իշ օգտակար եղած էր Հայերու թիւին շահակուն: Սակայն, ընկերութիւնը, ի մասնաւորի արաբական տեղական կառավարութիւնը օրէնք մը հաստատեց վերջերս, որով իրաւունք չտուիր աշխատելու անոնց, որոնք չունին

— Չի քաւեր աջ շրջանը, պէտք է արջին
խօսիլ:

Իրաձեան կառավարութեան ինքնութեան բուրք [ձին-սիյէ.]։ Ու ցաւալին հոն է որ, սոյն բուրքի ձեռին ունենալու համար կ'առաջարկուին Հայերու խիստ դժուարին պայմաններ, որով արդէն մինչեւ այսօր հանուած են աշխատանքէ Հայերու բիւրն հարիւրին 600։ Որովհետեւ ինքնութեան բուրք ստանալու համար գրեթէ անկարելիութեան առջեւ կը գտնուի ո՛ր եւ է Հայ։

Փալով Մուսուլի Բարիւղի խողովակներու շինութեան գործին, որքան անգղիական կառավարութիւնը կը ջանայ երկարել խողովակներ Մուսուլէն Հայքա, նոյնքան ժրանսական կառավարութիւնը կ'աշխատի անոնց կցումին Իսթենթուն կամ Լաքափա։ Կը հաղորդուի նաեւ որ, արաբական տեղական կառավարութիւնը, իբր հոգասէր Բարիւղի արտադրութեանց բաժնի, կը պահանջէ տարեկան կարեւոր գումար մը ընկերութիւններէ կամ կառավարութիւններէ։ Կը պահանջէ նաեւ Իրագէն արտադրութիւն Բարիւղը ենթարկել մասնաւոր մասին։ Ըստ լրագրական վերջին հաղորդագրութեանց, արդէն իսկ համաձայնութիւն մը գոյացեր է չորս պետութիւններու, Տ. Գ. Կիւլպէնկեանի եւ արաբական կառավարութեան միջեւ։ Ըստ այս համաձայնութեան, պիտի վճարուի տարեկան որոշ գումար հողի իրաւունքի, եւ մասնաւոր արտադրութեանց վրայ։

— Որքան ալ շատ յոյսացող ըլլանք, խեղ-դուելու վախը միշտ կայ։

մար հողի իրաւունքի, եւ մասնաւոր արտադրութեանց վրայ։

Կը լսենք թէ, արդէն սկսած են աշխատութեանց նախնական գործերը, որով մօտ ժամանակէն պիտի լրձուին գործի՝ երկարելու խողովակները դէպի Պաղեսին եւ Սուրիա։ Սոյն գիծը պիտի ունենայ մօտաւորապէս 800 մղոն երկարութիւն՝ անցնելով Արաբիոյ ընդարձակ անապատներն ու դաշտերու խորութիւններէն։

Բոլոր այս բանակցութիւններու եւ գործառնութեանց մէջ իբր անհասական միակ բաժնետէր կարեւոր տեղ կը գրուէ Վսեմ. Տիար Փալուտ Սիւլպէնկեան։

Այսքան բարձր վարկի տէր անհաս մը միտք ցայտնած է արժանաւոր շառաւիղը թլլալու Կիւլպէնկեան մեծ գերդասանի՝ կառուցանել տալով Լոնտոնի եկեղեցին, սասարելով ամենալայն չափով Գուրեան մասնադարանի հիմնարկութեան, օգնելով միտք գաղթականական ամէն կարիքի։ Ինք է որ չղներ խիստ յարանուանական խնդիրներու մէջ։ Եւ իբրեւ ապացոյց առն՝ նպատակէ՝ Համդէն Ամսօրեայի եւ որդեգրելով Մուրաբեան վարժարանի մէջ երկու սաներ։

Համախմբուի՛նք Հ. Բ. Ը. Միութեան այս արժանայարգ նախագահին շուրջ՝ առանց խտրական ոգիի։

Պաղես

ՄԵՍՐՈՊ ԲԱՀԱՆԱՅ ՕՐԶԱՆԵԱՆ

— Սալին եւ մուրճին միջեւ ձեռք դնելու չի։

Վ Ա Ր Դ Շ

Համաշխարհային այն պաշտամունքը, որուն դաշերէ ի վեր առարկան եղած է վարդը, անուշտ անշուք կը դարձնէ գովք հիւսել անոր եւ արդէն իր «Ծաղիկներու քաղունի» տիպարը, զոր ժամանակի ընթացքին ոչ մէկ ծաղիկ կ'ընծայէ, ցոյց կուտայ յայտնապէս թէ ան, վարդը՝ իր գեղով, բոյրով ու հրապոյրով իսկապէս գեղեցկագոյնն է ցարդ հանշուտ ծաղիկներուն:

Արդարեւ կան շատ պարսեզներ, ուր տանիքի, մեխակի եւ բոխգանքէմի պէս ծանօթ ու սիրուած ծաղիկներ կը պահպին, եւ անոնք, այդ պարսեզները ո՛րքան ալ համեստ, նոյնիսկ անխնամ եղած ըլլան, ունին սակայն գէթ բանի մը վարդենի, որովհետեւ պարսեզ մը առանց վարդի՝ կարծես գոյութեան իրաւունք չունի, այնպէս որ այս գեղեցիկ ծառասունկը՝ ո՛րքան մեծաօրոտսին պարսիզին մէջ, նոյնքան նաեւ համեստ գործարարին տեսլիկն փոփոք կը ծաղկի, գուարքոյին մը պարգեւելով անոր:

— Օրումն երկարութիւնը չէ որ գործը կը յառաջացնէ:

Ծաղիկներու քաղունիին մեր պարսական եղած այս մեծարանքը այսպէս բանի մը տղով յայտնել յետոյ, փութանք զբաղիլ մշակութեամբ անոր:

Եթէ վարդը քաղունին է ծաղիկներուն, վարդենին ալ արժանքնիր քաղաւորն է ծառասունկերուն:

Եթէ փորձէինք վարդամշակութեան բոլոր մանրամասնութեանց մէջ մտնել. Տարեցոյցը, իր ամբողջութեամբ իսկ, շատ անբնական պիտի ըլլար, ուսի պիտի բաւականանայք ըսելով համառօտակի, ինչ որ անհրաժեշտ է խնամուած սնկարկութիւն մը ընելու:

Հողը. — Իրաւ է թէ վարդենին հողի մասին շատ դժուարեանք չէ, եւ ամէն տեղ կրնայ ապրիլ ու ծաղկիլ. եւ սակայն կը նախասիրէ խորապէս հերկուած, խնամով մաքրուած ու շատ հին աղբով մը պարարտացած հողերը:

Հոն, ուր վարդենիներ պիտի տնկուին պէտք չէ որ նախապէս, գէթ բնական եղանակով տնկուին ի վեր, ուրիշներ ապրած ըլլան: **Զգուշանալու է հինը վերցնելով, նոյն տեղը նոր մը դնել:**

Որովհետեւ ամէն բոյս, սնունդի մասին, ինքնաշնորհ պահանջումներ ունի, հին վարդենին, իր զրտուած տեղոյն սնունդի տարրեր ժամանակի ընթացքին սպառած ըլլալով, իր յաջորդը այդ նոյն տեղոյն մէջ չզսնելով իր զարգացման անհրաժեշտ սնունդի բանակը:

— Թոշունին հատկեանս բոյն, մարդուն հատկեանս տուն:

չի կրնար տալ իրմէ ակնկալուած արդիւնքը. հետեւաբար եթէ նորեւն յաւակցուած տեղոյն հողը հին է, պէտք է վերցնել զայն եւ նոր հող դնել. անա յաջողութեան անհրաժեշտ պայմաններէն մին:

Սեպտեմբերի վերջեր կամ Հոկտեմբերի առաջին կիսուն, այս պայմաններով պատասխելով վարդենիները ընդունելու յաւակցուած հողը, բողէ գայն որ պահ մը հանգչի:

Տնկարկութեան յարմարագոյն ժամանակն է Նոյեմբեր 15էն Մարտ 15. քէն քանի մը օր կ'անուի կամ քանի մը օր ու շաբաթ կ'ընէ: Ըստ այնմ ապստրեցէ՛ք ձեր հայթայթիչին, ձեր նախամեծար համարած տեսակները, խնդրելով իրմէ ինքն իսկ ընել առաջին յօդուր վորձ եւ վարպէս ձեռնով:

Վարդենիներուն ձեզ հասնելուն հաւանական քրտականէն 15 օր առաջ իւրաքանչիւրին համար բաւական լայն ծակեր բացէ՛ք:

Վարդենիներուն հասած ասեմ եթէ օդը շատ ցուրտ է եւ մանաւանդ սառուցիկ. ծրարներ առանց բանալու, դրէ՛ք սառելու վտանգէն զերծ տեղ մը (վայցանոցը կամ ածխանոցը) եւ սպասեցէ՛ք ճակելու յարմար ասեմին: Իսկ եթէ օդը նպաստաւոր է, մանաւանդ եթէ քեքեւ անձրեւ մը կը մազուի, կրնա՛ք անմիջապէս սկսիլ տնկարկութեան որո՞ւ պահուն վարդենիներուն արմատները պէտք չէ երբեք ենթարկուիլ ին-

— Չկայ գիւնի առանց մշտնջի:

Վուն կամ արեւիկ: Հետեւաբար երբ միայն տնկարկութեամբ կ'զբաղիք, միտենեւն արմատները պէտք է ծածկուած կամ ջուրը դրուած բլլան:

Ահա քէ ի՛նչպէս պէտք է ճակել վարդենին:

Ո եւ է ամառի մէջ դրէ՛ք երկու մաս պարզ հող եւ մէկ մաս կովու հին աղբ. աւելցուցէ՛ք ջուր ա՛յնքան միայն որ ամառին պարունակութիւնը միշտիկ բանաւորութեամբ ցեխ մը կ'ազմէ:

Տնկուելիք վարդենիին արմատները քաթխեցէ՛ք ալոց ցեխին մէջ, ու յետոյ նախապէս բացուած ծակին խորքը բաւականաչափ մաղուած հող դնելէ յետոյ, տնկեցէ՛ք զայն, արմատները տարածելով, ծակը յեցուցէ՛ք կիսով չափ ալոց մաղուած հողով. աւելցուցէ՛ք մաս մը հին աղբ ու ոտով կամ ձեռնով ուժգնօրէն ննուցէ՛ք ու առատօրէն ջրեցէ՛ք:

Երբ ձեր վարդենիները այս կերպով յանձնուին հողին, ծակերը վերջնականապէս յեցուցէ՛ք եւ տնկուող մը ածուին մակերեսը հաւասարեցուցէ՛ք, ուստի որ ընելով որ ձեր վարդենիները տնկուած բլլան ա՛յնքան խոր միայն, որքան էին նախապէս իրենց զգնուած տեղերը:

Բարձրահասակներուն ու միջահասակներուն մէկ մէկ պաշտպան - ցուպ կ'ապեցէ՛ք, որպէս զի ամէն

— Ստիպօւք երդում ընելու մէջ շտապ ե:

ուղղութեամբ փշող հովերուն ենթարկուելով՝ չի շար-
ժին անդադար, որովհետեւ հասկին յարատեւ շարժումը
քոյլ չի զարմասներուն հաստատապէս տեղադրուիլ
հոգին մէջ:

Վարդենիները այսպէս տնկուել յետոյ, այլեւս
ու եւ խնամք չեն պահանջեր, մանաւանդ եթէ յաճա-
խակի անձրեւներ տեղան: Իսկ եթէ օդերը բացարձա-
կապէս չոր անցնին, պէտք է զանոնք, շաբաթը գէթ մէկ
անգամ վերէն վար ջրել, անոնց կեղերը միշտ խոնաւ
պահելու համար:

Բաղդասաբար կանուխ տնկուած վարդենիներուն
բողբոջումը կ'սկսի Փետրվարի վերջերը եւ մինչեւ Մայ-
րիլ քուփերը արդէն իսկ կազմուած, մաքուր ու առողջ
ցօղուններու ծայրերը կոկոնները կ'երեւին:

Ասեմ է ամէն հոգածութիւն շուայելու, սնունդի
եւ մաքրութեան կրկնակ տեսակէտներով:

Որպէս զի ծաղիկները խոշոր ըլլան — քէն վար-
դենին յաջորդ շաբին միայն չոյց կուտայ ինչ որ կրնայ
սալ առաւելապէս գեղեցիկ — պէտք է ոռոգել աղբա-
ջրով, որովհետեւ աղբը հեղուկ վիճակի մէջ քէ՛ շուս
կը հասնի արմատներուն եւ քէ շուս աւելի դիւրամարս
է բոյսին համար, քան հաստատուն աղբերը, կենդա-
նային ըլլան անոնք քէ հաճեալին:

— Գնա՛ւ ուր ուր կ'ուզես. մենի՛ր ուր ուր
պէտք է:

Իսկ մաքրութեան հոգը կը կայանայ վարդենին իր
բժնամիներէն փրկելու խնդրոյն մէջ, որովհետեւ,
աւա՛ղ, այս բնութեւ ծաղիկն ալ ո՛րնի իր կենդանային
ու բուսային բժնամիները:

Առաջիններուն մէջ ամէնէն աշխատունքն են
ոչիւները եւ քրքուրները, որոնք կը կրծեն տերւներն ու
վարդին բաժակը, եւ այսպէս կը վիժեցնեն ծաղիկը:

Այս երկու աւերիչները ոչնչացնելու համար քէն
շուս միջոցներ կը յաճանարարուին, բայց ատոնցմէ ամէ-
նէն աժան ու պատշաճութիւնը դիւրինը հետեւեալն է.

10 ֆիլօ ջուրի մէջ լուծել կէս ֆիլօ սեւ-օճառ,
աւելցնել 50 կուամ լիզօլ եւ այդ լուծոյթը սրսկել
բոյսին վրայ:

Իսկ բուսային բժնամիներուն առաջինն է սոււ-
զը, որ ներմակ փոշիի ձեւով կը պատէ գրեթէ բոլոր
տերւներն ու կոկոնները: Այս հիւսնողութեան ամէնէն
ազդեցիկ դարմանն է ծծումբի փոշիի սրսկումը, զոր
պէտք է ընել, բոյսը վերէն վար քրջելէ յետոյ եւ հով
չի փշած աւտն, որպէս զի ծծումբի փոշին երկա՛ր
աւտն մնայ տերւներուն ու կոկոններուն վրայ:

Բայց այս սրսկումները աւելի օգտակար կ'ըլլան,
եթէ ի գործ դրուին բժնամիներուն երեւնալէն առաջ,
իբր նախազգուշութիւն. քան յետոյ, իբր դարման:

— Գոհունակութիւնը հարստութեան աւե-
լի է:

Վարդենինքն քէն իր բնական վիճակին մէջ մա-
ցառային ու ոչ-բարեձեւ բոյս մըն է. բայց գիտե-
քիւնն ու գեղեցկին նաշակը զայն բերած հասցուցած
են այսօրուան շնորհայի ու գեղ'ցիկ վիճակին:

Այսպէս կան այսօր այնքան սիրուն զահանք ու-
փեր, բարեձեւ միջանասակներ, մեծավայելուչ բարձ-
րահասակներ ու նովանցածներ, որովհետեւ վարդենին
այն զբերէ միակ ծառատունկն է որ կ'ընայ, մարդուն
ներշնչման ու նաշակին համաձայն, ամէն գեղեցիկ
ձեւ եւ ուղղութիւն առնել:

Կրէք բոլոր այս վարդենիները վայրի վարդին առ-
մասին կամ աւելի կամ նուազ բարձր [0.60էն 2.50
մէթր] հասկերուն վրայ պատուաստուած են, տեսակին.
բնական տնտեսութեան, ու յաւակցուած նպատակին
համաձայն: [1]

Առնոց մէջ կան որ միայն զարման, բայց առա-
ջորէն կը ծաղկին եւ կան որ զարունկն մինչեւ ձմեռ-
նամուտ իրենց գեղեցիկ ծաղիկները կը պարգեւեն մեզ,
եթէ սնունդ եւ խմում գտնոց չառնուին:

Թէեւ այս բոլոր վարդենիները իրենց ծագման ու
բնական յատկութեանց համաձայն, գեղերու, բնահիւ-
ներու, դասակարգերու բաժնուած են մեծագոյն վար-

(1) Պատուաստի ու յօդման մասին, յառա-
ջիկայ տարի:

— Մեր կրկերը անգուրք բռնաւորեն աւե-
րի գիշ: են:
(Ֆէնելլոն)

պէսներու կողմէ, բայց անոնք այնքան բազմաքիւ են
որ, ո՛չ միայն սկսնակները, այլեւ անոնց մասին որո՞
չափով ծանօթութիւններ ունեցողներն ալ տեսակներու
բնորոշեան ասեմ դժուարութիւններ կը կրեն, մանա-
ւանդ երբ այն բնորոշիւնը պիտի ըլլայ նորագոյն տե-
սակներու մէջ: Որովհետեւ նաշակներն ու գոյներն ան-
վիճելի են, կը կարծեմ թէ ամէնէն զործնական միջոցն
է աւելի կամ նուազ նոյն հաւաքածոներ ունեցող պար-
տէզները այցելելով, ձեր նաշակին, կամաց ու քմաց
համաձայն բնելով ձեր բնորոշութիւնները. եւ կամ խոր-
հուրդ հարցնել վարդերու հին ու նոր պէսպիսութեանց
ու տեսակներուն լատենդեակ անձի մը:

Ի՛նչ որ ալ եղած ըլլայ ձեր բնորոշեան եղանակը
ս'ըման ալ համեմատ ըլլայ արժէք ձեր վարդենիներու
հաւաքածոյին, սիրեցէ՛ք, խնամեցէ՛ք ձեր պարտէզը եւ
ապահով եղէ՛ք թէ վարդերը, որոնք պիտի ծաղկին հոգ.
նեմարիտ ուրախութիւն մը, արգար հպարտութիւն մը
պիտի պատահուեն ձեզ, որովհետեւ անոնք «ձե՛ր վար-
դեր» պիտի ըլլան, արդիւնք ձեր խնամոց ու հոգա-
ծութեան:

Այո՛, սիրեցէ՛ք ձեր պարտէզը, եւ մանաւանդ վա-
յելեցէ՛ք զայն. ազնիւ հոգիներու գերողոյն հանոյնն է
վարդերով շրջապատուած կարդայ, խոկայն ու սիրելի:

ՉԱՐԵՆ ԲԼԱՏԵԱՆ

— Մոլորքիւն մը սնունդակն աւելի սուղ
է քան թէ արհու գաւաղներ:

ԳՐԹԱԾՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄՆԵՐ (*)

Ներկայս կուգայ պարզել նամակադրում հաւա-
քելու օգուտը:

Յառաջ բերում քեզ եկուրիւններ առասպելական
բող չկարծուին, որովհետեւ նամակադրումներ — ան-
տուտ հազարագիւտներ որոնցմէ ամէնէն քանկագին-
ները եղող Մօրիս կղզիին զոյգ մը նամակադրումնե-
րուն վրայ արդէն Տարեցոյցիս 1922 բուականին մէջ
խօսած եմ — հազարներով ոսկի կ'արժեն: Նամակա-
դրումներ կան, որոնք քիչ ասենի մէջ իրենց շրջանը
բոլորած եւ հազարագիւտ դարձած, որով քանկագին
են: Նամակադրումներու հաւաքումը բարոյապէս ան-
մեղ եւ նիւթապէս անմեղ ժամանց մըն է: Անոնց հե-
տաքիւր հետաւումներ արդարեւ բազմաթիւ են. պզտիկ
սղեն սկսեալ մինչեւ ծերունին, ամէն դասակարգի
մարդիկ եւ անենակարեւորն է յիշեցնել թէ՛ նամա-
կադրումի փառակազմ ալպոմներ ունեցողներուն մէջ

(*) Այս գրութիւնը նամակադրումի իտա-
լիական մասնագէտ Տիառ Մարտինո Արա-
նանի հեղինակած «Հաւաքածոյի համար նա-
մակադրումներ» երկին արտասպում է:

— Սեւ ձեռները ներմակ հոց կը կերցնեն:

կը գտնուին նաեւ խելացի, գիտուն եւ հանճարեղ մար-
դիկ, ինչպէս՝ բժիշկ, ուսուցիչ, փաստաբան, նոյնիսկ
ակադեմական եւայլն եւայլն:

Հաւաքածոյ կազմելը անմիջեղի կերպով հանդի-
շիւ, կրթիչ եւ զբօսեցուցիչ զբաղում մըն է, որ բա-
րոյապէս իր շահ մը օգուտներ ունի. զոր օրինակ,
աշխարհագրական, պատմական, ցեղաշահական եւ գծա-
գրական հմտութիւններ կ'աւելցնէ, մանաւանդ դեռա-
հաս դպրոցականներու համար գունագեղ դրումներուն
հաւաքման սերը արտօրծելի զբօսանքի մը կը վերածէ
իրենց աշխարհագրութեան դասերը, եւ նաեւ օտար
դրումներու իրարմէ տարբեր արժէքներ կը սովորեցնէ
եւ միանգամայն անոնց անունները դիւրութեամբ բմ-
բռնել կուտայ ու յետոյ նամակադրումներուն գեղատե-
սիլ եւ հիաստանչ պատկերները տղայոց գեղեցկագիտա-
կան հաւակը կ'աւելցնեն:

Այս բարոյական առաւելութիւններէն զատ նաեւ
նամակադրումի հաւաքումով իր հետաքրքրաւոր կող-
մերով նոր ասպարէզի մը առջեւ կը գտնէ ինքզինքը
մարդ, նիւթական շահու տեսակետով:

Անգլիացի Պ Էյմրի 8 տարեկան հասակէն սկը-
սած է նամակադրումներու հաւաքածոյ կազմելու.
Երբ 40 տարեկան եղաւ, իր հաւաքածոն իրարմէ տար-

— Հաւագոյն եւ մաշիչ քան ժանգոտիչ:

բեր բազմաթիւ նամակադրումներ կը պարունակէր, որոնց 50^{րդ} հազար անգլիական ոսկի արժեցին:

Թղթասուններու միջոցաւ նամակներու ծախքերու համարձէկ ներկայացուցիչ նշաններ են նամակադրումներ, որոնք կնքուելէ յետոյ, այլեւս անարժէկ կը դառնան. ահա՛ այս անարժէկ կարծուած կնքուած եւ գործածուած նամակադրումներն են՝ յետոյ քանկագլին գոհարներու պէս բարձր գնուում կը գնահատուին, դրոշմի վաճառականներուն եւ հաւաքիչներու կողմէ, որոնց քիւր աշխարհիս մէջ տասը միլիոնէ աւելի կը կը կարծուի:

Բարիգի Շանգ'էլիզէի ընդարձակ պարտեզին մէջ ամէն կիրակի եւ չորեքշաբթի օրերը խուռն բազմութիւն մը կը համախմբուի: Բազմութեան մէջ ամէն դասակարգի մարդիկ կը գտնուին, պզտիկ տղաներէն սկսեալ մինչեւ ծերեր, հաւաքիչներ եւ դրոշմի վաճառականներ, օրհորդներ եւ իրենց ներկայութեամբ համախմբութեան վաղ կուտան. շատերուն անուրիցն տակ դրոշմներով լեցուն փառակազմ **ալպօմ**ներ կ'երեւան, մէկու մը ձեռքը բացուած քերքեր, որոնց վրայ դասաւորուած են գունգոյն գանգաւան նամակադրումներ, իւրաքանչիւր տեսակին զինքերը նշանակուած իրենց ստորեւ: Կը տեսնես ծեր կին

— Պէտք է արժանանալ գովեստներու եւ խոյս տալ անոնցմէ:

մը ձեռքը կողով մը բռնած, որուն մէջ լեցուն երգներանգ քորադրումներ կան, ծողիկ ծախելու պէս տառ անոք կը վաճառէ հասով կամ հարխում: Քիչ մը անցին միլիոնաւոր մը ընդարձակ եւ փառակազմ **ալպօմ** մը՝ բազմաթիւ զանազան դրոշմներ պարունակող հաւաքածոյ մը կը գնէ դէզ մը դրամատներ վճարելով. էիչ հեռուն, պարտեզին տարածութեան մէջ, տաղին անդին, ամենուրեք խումբ խումբ կեցած, կամ երկու հոգի, մէկգնէկու հետ փոխանակութիւններ կ'ընեն: Այսպէս ուրախութեան բաղդիկ ժամեր կը տահին հոն: Եթէ նամակադրում հաւաքող մը չես, այդ եռուդեղը տեսնելով դուն ալ կը հրապուրուիս նամակադրում հաւաքելու տենչէն:

Գիտնալ պէտք է թէ հին աստեղէն Կիւրոս Պարսից բազմաւորին կ'ընծայուի քորատարութեան զիւսը, իսկ նամակադրումի գիտնալ՝ Անգլիոյ հասարակաց խորհրդականի անդամ Սըր Ռաուլէն Զիլի որ հնարեց առաջին անգամ նամակադրումը 1840ին:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԱՐԱՅՃԵԱՆ

Հասցէ՝

Mardiros Arayciyan

Bakır - köy Yeni yol No. 1

ISTANBUL

— Բայց մը պարտաւորութեան դուռն կը բացուի զսէր հեռուները տանի:

ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅՈՅ ՆՈՐՇՆՏԻՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԴՈՒՐԵԱՆ ՂԵՒՈՆԴ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ

Քիր ճնորհակալիք քեզ, Սրբազան, որ, Ազգիդ անուր կը փառաւորես հանդիսաւոր մուսնովդ դէպի Նոր Աշխարհ, շրջապատուած շնորհիւ պահակներով,

օղակաւ ուրուած խուռներամ ամբոխէն: Քաղաքներ անհա կը մրցին քեզ արժանապէս պատուելու, ծափողջուներով զքեզ, Դուրեաններու շառաւիղ եւ երկարելով կրօնաւորի անարատ հակիցիդ՝ դափնիներ: Իցի՛ւ պսակու ինչանքերդ եւ դու յաջողիս Դոլմապոսի երկրին խորքացած հայ զաւակներուն հայրենի անձիդ օրինակով՝ ազգասիրական հուր: Եւ, յաջողութիւն քեզ եւ երկար կեանք:

Ղեւոնդ Ս. Նպիսկ. Դուրեան

նեքնէլ անձիդ օրինակով՝ ազգասիրական հուր: Եւ, յաջողութիւն քեզ եւ երկար կեանք:

— Զախողուածը առաջինութեան փորձն է:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ Ս. ԴԱՆԻԷԼԻ ՎԱՆՔԸ

Կեսարիոյ՝ հի,սխ—աբելեան կողմը՝ 16 փլումքը հեռու խաչ լեռան կողքը Արգէտսի դէմ կը բարձրանայ Սուրբ Կարապետի վանքը, նրեզ այդ վանքին հարաւային ուղղութեամբ գեղատեսիլ ձորակի մի եզերքը հարթավայրի մը վրայ կառուցուած էր Ս. Դանիէլի պարսպապատ վանքը շրջապատուած խիստ առ խիստ մրգաստաններու ակնապարար համապատկերով մը:

Ճիվան Աբբեան

Այս վանքին հիմնարկութեան քուակարն մութ է քէն եւ կ'աւանդուի որ վանքին իբր հիմնադիր Քաղէոս առաքեալն Քրիստոսէ 38 տարի յետոյ հիմնած է, նոյնպէս կը կարծուի քէ՛ 302 քուին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն հիմնուած է, իսկ ուրիշներ կը պնդեն քէ 1020 քուականին Արժունեաց Օշին իշխանը եղած յիշատակ հիմնադիրն անոր:

— Բարի օրինակը շառագոյն դասն է:

Ահաւասիկ կը ներկայացնենք այդ աւանդութիւնները, ստուգութիւնը ձեռնհասներուն բողոյով:

Ա. Աւանդութիւն. — Քրիստոսէ 38 տարի ետք երբ քրիստոնէութիւնը Հայաստան մուտք գտաւ, Թադէոս Առաքեալ Հայաստան գալով բարոզեց — Սեբաստիա Կեսարիա եւս գալով հիմնած է այս վանքին մէջ աւագան մը եւ մկրտած է շատեր, մինչեւ հիմա այս աւագանը կոնգրուս է եւ առ հասարակ Թադէոս Առաքելոյն աւագանը կը կոչուի [*]: Լաւ գիտենք որ մինչեւ 1914 թուականին Վարդապետի տաղաւարի օրերը Սր. Եւրապէի Սր. Դանիէլի տօնախմբութիւնը կը կատարուէ՝ շրջակայներէն, նոյնիսկ հեռաւոր գաւառներէն ուխտաւորներ կուգային, իրենց զաւակները տոյն աւագանին մէջ մկրտել տալու:

Բ. Աւանդութիւն. — Ս. Տրդատ քաղաւորի՝ 16 երեւելի հոյ իշխաններու ընկերակցութեամբ Քրիստոսի 302 թուականին, երբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կեսարիա եկաւ՝ Ղեւոնդիոս Մեսրոպալիսէն Հայոց Եպիսկոպոսապետ ձեռնադրուելու համար, յետ ձեռնադրութեան երբ Սեբաստիա կը մեկնէին, իրենց

(*) **Ռեզուզեաց գաւառին:**

— Երեւ բաներ՝ որոնցով մարդ կեանքին մէջ կը յառաջանայ, առողջ մարմին, մշակուած միտք, ազնիւ սիրտ:

նամբուն վրայ տոյն աւագանը այցելեցին, աղօթեցին՝ հրամանաւ Սր. Գրիգոր Լուսաւորիչի, աւագանին կից յանուն Տիրամօր Ս, Կուսի մատուց մը եւս շինուած է պարսպապատ. կը կարծուի թէ Ս. Գրիգորիսի հիմնած վանքն է այս:

Գ. Աւանդութիւն. — Բագրատունեաց Գագիկ Ա. քաղաւորին որդին Յովնաննէս Սմբատի օրով, Վասպուրականի մէկ մասին կը տիրէր Առնոնքի, իսկ Ռեզուզեաց գաւառին կը քաղաւորէր Առնոնքի եղբայրը Սկենքերիմ քաղաւորը: Երբ Սկենքերիմ Վասպուրականի ընդհանուր նահանգին քաղաւոր հռչակուեցաւ, Սելեուզ—Թուրքերու արշաւանքէն վախճալով, 1021 թուականին Վասպուրականը Յունաց Վասիլ Բ. կայսեր տուաւ. փոխարէն ստանալով Յունաց երկրէն Սեբաստիա քաղաքն իր շուրջի զիւղերով:

Սկենքերիմ քաղաւորը շինարար եւ կրօնատէր անձ մը ըլլալով, նախ շինել տուաւ Սեբաստիոյ Ս. Նեան վանքը, ի յիշատակ Վարդապ Ս. Նեան վանքին, յետոյ Կեսարիոյ մէջ հիմնած կը կարծուի Ս. Աստուածածին վանքը:

Սկենքերիմի կրտսեր եղբայրը Դանիէլ իշխան, որ Գամրակի [Կեմէրէկ] կը տիրէր, Կեսարիոյ Ս. Աստու-

— Լաւ գործէ՛, նախանձորդներ պիտի չեննստ, շուտոյն գործէ՛, աւերակաւ պիտի ընեն զանոնք:

ծածին վանքի ուխտի եկաւ, ուր հրաժարեցաւ իշխանութենէ իր Օշին որդւոյն յանձնելով զայն ու առանձնացաւ Ս. Աստուածածնայ վանքը: Դանիէլ իր նզուրկէն Դ. տարին մեռաւ: Երբ իշխանն Օշին լսեց հոր մահը, իրեններով հասաւ Կեսարիա, մեծ շնորհքով քաղուով կասարել տուաւ, ամփոփելով մարմինը եկեղեցւոյ աջակողմեան (րօս Ալիւսանի գերեզմանին վրայ շինուած է աջակողմեան սեղանը) դասի կողմը. հիւսիսային որմին կից քաղուած է, ի յիշատակ իր հաւաքաս հոր, վանքը գլխովին նորոգել տուաւ. ծաղկեցուց մրգասան ծառասաններով, ուխտաւորներու խուցերով, բարձրակառոյց ամրաւորեցներով եւ հրամայեց որ յանուն Դանիէլի նզնաւորի սոյն վանքը կոչուի Սբ. Դանիէլի մեծասան: Ինքն Օշին իշխանն ալ ուխտեց 3 տարին անգամ մը ուխտագնացութիւն մը կասարել այցելելով սիրելի հօրը գերեզմանին: Անցան տարիներ, Օշին իշխանն իրեններով եկաւ Ս. Դանիէլի վանքը, հիւանդամալով մեռաւ եւ քաղուեցաւ իր հօր գերեզմանին կից աւասիկ սալաւնաւարին պատկերը:

«Ի մեծ Թով 2. Ե. փոխեցաւ Ռեմի. նա որ զաս կիրս կարդա հար մեր որ երկին ասա իր հոգուն» սոյն սալաւնաւարին վրայ գետնուած է ուրիշ սալաւնաւար մըն ալ, որուն արձանագրութիւնն է «Քրիստոս Աս-

— Դևա՛, ուր ուր ուզես, հոն պիտի գրս-
նես քո խիղճը:

ուած ամենայն սրբոց քաղեստութեամբ որոմեա
նեկի հոգուն... Օշին իշխանին սալաւնաւար 20

Օշին իշխանին գերեզմանաւարը

սանքիմէք հաստութիւն. 1 30/100 մէք, երկարու-
թիւն՝ 0,35/100 մէք յայնութիւն ունի. լուրջ գոյնով
մարմարիոնէ շինուած է. ձեռագիր հին Աւետարանի
մը լուսանցքին վրայ եւս սա յիշատակարանը գտնուած էր.

«Վանքս հիմնեալ ի Ս. Թադէոս Առաքելոյն յա-
նուն Ս. Կուսին Մարիամու Տիրամօր եւ ապա հո-
րոզմամբ Օշնի արքայի Սեբասիոյ՝ կոչելով յանուն
եղբօր իւրոյ նզնաւորի Ս. Դանիէլ:»

Սբ. Դանիէլի վանքէն 2 բիւռմէք հեռաւորու-

— Հանգիստը ոչ ուրեք է, երբ մարդ
զայն սրտին սեպ չունի:

քիւն ունեցող Տարսիագ անուն գիւղի մէջ կառուցուած է [Տակսիարխոն—հեռակապէս] անուամբ յոյն վանք մը. սոյն վանքին հին ձեռագիրներու մէջ գրքնութեամբ էր 636 տարուան կանօնիգմոզ—մը [կանոնագիրք որու յիշատակարանին մէջ գրուած է սոյն արձանագրութիւնը բառ առ բառ բարգմանութիւնն է [եռվանքնիս Պրոսրմոս մեմասանէն հագիւ հինգ վայրկեան հեռի կը գտնուի Հայոց Աեի Բանսիա մասունով Դանիէլի մեմասանը, որ 4րդ. դարու մէջ կառուցուած է հայ իշխաններու կողմէ՝ Աեիեօս զրկօրիօսի ձեռնադրութեան առթիւ շինուած Հայոց սեփականացեալ վանք մէկ]: Սոյն ձեռագիր յոյն կանոնագիրքը մինչեւ 1920 կը պահուէր Կեսարիայ Նեվ-Շէրիի Մեսերապօլիս եպս. հայր Նիփօլանի բով, որ այժմ Յունաստան—Սերէզ կը գտնուի:

Վանքին եկեղեցին չորս սիւններու վրայ կառուցուած փոքրիկ կաթողիկէի յանուն Ս. Աստուածածնայ էր եկեղեցւոյ երեք սեղանները, ճեղքին պատերը գետնէն սկսեալ գրեթէ երկու մէքր բարձրութեամբ Կուսիկոյ յախճապակիներով զարդարուած:

Եկեղեցւոյ արեւմտեան դռան նակար փորագրուած է հետեւեալ յիշատակարանը.

[Տեսչութիւն երկնային ի բարձանց իջեալ ի յայց,

— Դիտութիւնը վառած ջահ կը բռնէ,
խակ կրօնը Աստուծոյ փողը կը հնչեցնէ:

գտնուեան տանարս այս վերոսին նորոգեաց, յանուն Ս. Դանիէլ Բաշազարմ սերնդի. Բաշանուն Օշին վեհ մեծանուն իշխանի: Օգնութեամբ եւ տօք Հայկազեան գրոհի, եւ ջանիւք Առաջնորդ Իսահակ զգօն Դէշի, որ յաջորդ Կարապէտ Սրբազան վինի, ի զարմէ Դաւթեան եւ երկրաւ Կարմիրցի, յամի ո. մ. դ. տ. Նոյմ. 14]:

Ս. Դանիէլի վանքը ժամանակ մը վանահայրութիւն է եղեր առանձին եւ Կիլիկիոյ վինակ, աւար իբր զօրաւոր փաստ Կիլիկիոյ Սրբազան կաթողիկոսներէն 1749 թուին Միքէլ Ա. Ստեցի Աջապահեանցի եւ 1791 թուին Կիրակոս Ա. Ստեցի Աջապահեանցի կոնդակները [1] կը հաստատեն՝ մանաւանդ վերջնոյն ձեռագիր 2 օրինակ յորդորական եւ օրհնութեան գրեր:

1798էն սկսեալ մինչեւ 1910 թ. լսկանին 113 տարուան ընթացքին մէջ վանքը կ'ունենայ 7 վանահայրեր. անկէ առաջուան վարչութեան մասին ո'չ մէկ գիտելիք. այս 7 վանահայրերուն չորսը Կարմիր գեղաւանէն ազնուատնոմ եւ հարուստ դասակարգէն

[1] Այս կոնդակները 1913ին Կարմիրու գրադարանը պահուած էին:

— Ուսուներ կը վանէ ձանձոռոյքը, կը փարսէ տրտմութիւնը, կը բռնեցնէ արար եւ կը շէնցնէ անայաւթիւնը:

բանիմաց ու կարող դէսեր եղած, քանկազին ծառայութիւններ մատուցած են. Կարմերու Պարբեւեան վարժարանի քանգարանի մէջ մանրամասնօրէն Սուրբ Դանիէլի վանահայր կենսագրութիւնները գրուած էին. առնց մէջէն Պ. Յարութիւն Նշանեանի ձեռամբ 1910ին Տոգոս եպս. Պալեան պէտք եղած ընդօրինակութիւնները առնելով՝ 1914ին Զմիռնիոյ մէջ հրատարակեց Հայ Վանօրայի ի Թիւրքիա անուն գրողիկին Ա. մասրէ Յիւսէօլու արժանի են այս վանահայրերէն.

Կարապետ Եպս. Դուրքեան Կարմիրցի շարունակաբար 40 տարիներ պաշտօնավարած էր վանքին Ա. վանահայրը եւ առաջին կարգադիրը եղած է: Վախճանեցաւ 1839 Փետր 13ին:

Ղուկաս վարդապետ Կարմիրցի 1841 քուականին վանահայր կը կարգուի. կը պաշտօնավարէ տարի մը, Գոլասիոյ Առաջն. փոխանորդ կարգուելով մեծ համբաւ շահած է, յետոյ Պատրիարքական Փոխանորդ Կ. Պոլսոյ.

Իսահակ Վրդ. Դուրքեան Կարմիրցի կը պաշտօնավարէ 19 տարիներ. անձնական բարեկամը՝ Օսեան եւազրնր Պողոս ամիրայի [հայր Գ. Օսեանի] որուն խնդրանքով Թաղէոսեան աւագանի դուռը նո-

— *Կարդալ սիրելը. կեանքի մէջ ունենալիք ձանձրոյթի ժաւերը փոխանակել է հեշտալի ժաւերու հետ:*

բողոքեցաւ՝ ամէնուն ծանօթ Ամիրայի կողմէն:
Կարապետ Եպս. Ալակեօզեան Կարմիրցի կը պաշտօնաւարէ հազիւ չորս տարի:

Կարապետ Արքեպ. մեծ դեր ունեցել է իր ծրնրնդովայրին Կարմիրու Պարբեւեան վարժարանի [իբր բարձրագոյն դպրոց] բացման, եւ մեծապէս սուսարած է թէ՛ նիւքապէս եւ թէ՛ բարոյապէս. առանձին պիտի գրենք Կարմիրու վարժարանի ընծայած եւ ազգին նուիրած 137 օրջանաւարտներու եւ Կարմեր գեղաւանին հաստատման մասին. այս գեղաւանին Պարբեւեան վարժարանը՝ փոքր Ասիոյ Արքեան հանդիսանալով մեծիկներ, վաստաբաւ, բժիշկ, կրօնական ընծայած է ազգին:

1863 - 1895 շարունակաբար ամեն տարի իր ուսումնաւարտները ունեցած է, ինչպէս Քրօքէստէ Խաչատուր Բաղդասարեան Յարութիւն Նշանեան կարող փաստաբաններէն Կ. Շանիքեան Դուրք Տ. Մովսէսեան Գ. Տ. Մովսէսեան եւ ուրիշներ: Ոստիկաններ, Դանիէլ Նշանեան, Դանիէլ Պոյանեան, Ա. Աբրահամեան եւ ուրիշներ

1891ին վաճէր կը կորսնցունէ իր փայլը. կ'անցըրանայ, մանաւանդ մեծ պարսկի կ'ենքարկուի՝ իր քեմերէն Կարմիր Մունճուսուն. Պալականի հանի աղա-

Խորհիլը հոգիին խօսակցութիւնն է ինքն իր հետ:

ներն կ'որոշեն վանքի գոյքերը ամբողջովին ծախել եւ վճարել կառավարութեան տուրքը, երկրագործական շինարարական ծախքեր՝ բայց շարժուն գոյքեր եւ անասունները անբառական ըլլալով կ'ըստիպուին եկեղեցական աֆօքներու դիմել. այս առաջարկն ալ անընդունելի կը դառնայ յաջս վանականներու. կ'որոշեն ի վերջոյ որ Գաղազ կամ Տիպեան ամիրաներու ծանրագին յիշատակներէն 3 հաւ ոսկեմուռ շուրջառները վակասները, աղամանդակուռ եւ մարգարսագարգ չաթալ քաղը, 250 հնչուն քրքոսկոյ փոխարէն իր 3 քեմերէն մին գնէ. առժամապէս պահպանէ, եթէ պարագաները ներէն կրկին վանքը քող վերագնէ, ապա թէ ոչ իր թիւներէն մին տիրանայ: Այս կարգադրութեամբ թէ՛ վանքին պարէնը կը գոցուի եւ թէ սոյն յիշատակները ոչ թէ ծախուած՝ այլ տեղափոխուած կ'ըլլան: Այս որոշման նիւթապէս Մուսնուսուն եւ Պալապէսի ի վիճակի չըլլալով՝ Կարմիրցիները կանխիկ կը վճարեն եւ կը տան իրենց Կարմիրու Ս. Սեփաննոս եկեղեցոյ մէջ կը պահպանեն: Սոյն չաթալ քաղի եւ վակասի գմբուսներուն՝ Բարիզ, Էգնանանները 600—1000 քրք. հնչուն ոսկի գնահատում մը ըլլալով, բայց 1915ին իր ան տէր գոյք գրաւուած եւ դրկուած է Կ. Պոլիս:

— Սոսանց իսկաշի Ժողովուրդը կը կորսնցնէ:

Ս. Դանիէլի պատմական վանքին գոյութիւնը այլեւս պատմութեան կը վերաբերի: Օշին իշխանի գերեզմանաւարը այժմ Ս. Կարապետի վանքին մէջ է որ իր լինելու գոյք 1928 Յուլիսին ճրգ. գորաքսժնի կողմէ գրաւուած է որպէս զինուորական հիւանդանոց եւ իբրեւ Սանադորիում կը գործածուի:

17 Յունիս 931

Կ. Պոլիս

ՃԻՎԱՆ Յ ԱՇԸԳԵԱՆ

Վաստաբան

Զեկույց.— Տարեցոյցիս մէն մի էջի ստորեւ դրուած գեղեցիկ մտածումները մեծ մասամբ տրամադրած է Սազըզ Աղանի Միլիթարեան վարժարանի տնօրէն Տիար Տիգրան Պաղտիկեան: Յարգելի ուսուցիչը այս կերպով ուզած է իր կողմէ ծաղիկներ աւելցնել մեր կազմած փունջին:

— Կապիտոլին Տարպեան Ժայռը քայլ մըն է միայն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Սեկրի Սամուել Մուրատ վարժարանի հաստատութիւնը հետաքրքրական կ'ընէ զիսնալ անոր կեանք տուող մեծանոցի բարեւարը:

Սամուել Մուրատ

Փոքր վարատին բաղաձր, վեցնիկայ Մխիթարեան վարդապետ Հ կարգաւորին Կառուկերի: Իր ուսուցչին

Մուրատի բարեւարը: Ուսի անա կը զարգարենք Տարեցոյցիս այս էջերը անոր կեանքի պատկերացումով, բաղելով Մատեաց Աղանիի 1855 տարին: Ծնած է Սամուել Մկրիչ Մուրատ՝ Փոքր Ասիոյ Եղորկիա [Թոքատ] քաւառը: Հայրը Շոռաթեցի էր եւ վաճառա կա նուր քեամբ սիպուած էր շատ անգամ համբողջել: Հօրը հետ կը օրջէր, կ'երթայ Մաճաղխսան եւ հոն

— Ուրեղը մարդու կողմնացոյցն է:

դաստիարակութիւնը մեծապէս կ'ազդէ իրեն, այնպէս որ Բանի մը տարի ետք երբ հօրը հետ վեցնիկ կ'երթայ, Ս. Ղազար, հոն կը տալորի քէ Մխիթարեանները կարող են օգնել Ազգին մատուցական վերամուկին:

Հայրը վեցնիկէն ճամբայ կ'ելնէ Հնդկաստան երթալու, եւ ծերութենէ եւ կրած նեղութիւններէն կը հիւանդանայ ու կը մեռնի Մուրատ բաղաձր: Սամուել պատանին ալ կը սիպուի Մատրատ երթալ օգնութիւն խնդրելու իր հօրը մէկ մեծիմ բարեկամէն Քիչ յետոյ Մխիթարեաններէն Հ. Պողոս Մէհերեան եւ Հ. Նիկողայոս Բուզայեան կուգան Մատրատ. անոնց ճամբորդութեան հպատակն էր սակ ժողովել Հնդկաստանի ազգայիններէն, որպէս զի անով աղհատ տղոց համար դպրոց մը բացուի: Սամուել Մուրատ շատ կը համակրի իր օրին մօտիկ այս ձեռնարկին, ուսի կը խոստանայ որ եթէ Աստուած իր զօրծերուն յաջողութիւն տայ իր հարստութեան մէկ մասը այս խորհրդոյն իրականացան պիտի յաւկացնէ: Կը լսէ Աստուած այս սուրբ փափաքը, զօրծերը կը յաջողին ու ան կրնայ իր խոստմունքը կատարել: Յետոյ կը փետայանայ Օրբորդ Աննային, եղուարդ Ռափայէլ անուն հարուստ վաճառականին աղջկան: Քիչ տեւեմէն եղուարդ Անգղիա երթալ ուզելով ճամբան կը մեռնի:

— Իրանական վերսերը մահաւոյն չեն:

Յիսուսը յորս տարեկանին Սամուէլ Մուրաւ կ'զգայ
քէ իր արդիւնաւոր կեանքին վախճանը մօտ է, իր ազ-
գապիտական բաղձանքը կատարել ուզելով, կտակը շա-
րադրեց եւ անով իր վերջին կամքը յայտնեց այդ բա-
ւերպաշատան գործը հիմնելու:

Ահաւասիկ այդ կտակին վերջորդ հաստատար.
«Ես եմ հաշուեգրութիւն մին որքոյ, աղիւստաց եւ
«ճանկաց հաշիւ ունեմ, իմ ստացումքիցն մին հա-
«տիւր եւ յիսուն հազար հուն [1] հանեն եւ տանեն
«ճոյն հաշիւն, եւ յէս տասցեալ հարիւր յիսուն հազար
«հունն տասցեալ հաշիւն տանելէն, գոր ինչ որ տաս-
«ցեալ հաշուումն թալիս գումարը բոլորն բողման ամ
«Հայոց ազգի որք եւ աղիւս մանկանց դպրատան շի-
«ւումքեան համար, որ քոս խորհրդոյ եւ միջնորդու-
«թեան վեհաժողով Հայոց միանձանց, ի մի կողմն եւ-
«րոպոյոյ որ աշտուակ համարին գէշին զենն, եւ տաս-
«ցեալ գէշնի եկամուտն քանի մանկանց տարեկան ծա-
«խուցն որ բաւական ասի, այնքան Հայոց ազգէն որք
«եւ աղիւս մանկունք տասցեալ դպրատանն ձրիապէս
«ուսումն եւ յեզուս ուսանեն եւ դառնան իւրեանց
«հայրենիքն» եւայլն:

Իր կտակը պատրաստելէն տարի մը վերջ կը մեռնի
Ս. Մուրաւ, Ապրիլ 20ին 1816, անմահ անուն բող-
լով:

Ս. Գ.

(1) Հունք Հնդկաստանի ոսկի մըն է 9
ճրանք 35 տանքիմ արժէքով:

— Հարկն օրհնի չունի:

ՀԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՄԵԾՆ ՍԻՆԱՆ

(Միլմար Գոնա Սինան)

Անուններ կան՝ որ երկար ժամանակներու շրջան-
ներէ կ'անցնին փառքով եւ որոնց յաւերժութեան շինչ

կրնայ վնասել: Այս-
պիսի մէկն էր բուր-
հաւարապետութեան
պարծառնի եղող մեծն

Սինան, որուն կանգ-
նած 300է առելի հո-
յակապ շէնքեր իր
փառքի կոթողներն
են, որոնք բարձրա-
բարբառ կը հռչակեն
քէ անմահ է այս
հանճարեղ հաւա-
րապետը: Իրաւամբ
բուրհաւերիքը գնա
հասելով անոր բարձ-
արժանիքը, անմա-

Հաւաւարապետ Մեծն Սինան
հացուցած է զանի, մինչեւ անգամ Կ. Պոլսոյ ամէնէն

— Անյապ տարին միշտ շաւաղոյն է:

բանով մէկ փողոցը անոր անունին նուիրելով. **մէյ-մար Սինան սօգադը**: Այսպիսի յատկացումներ մեր երկրին մեծերուն սահմանուած ըլլալը հանճածանօք է:

Վեջէրա ալ Սինանի դամբարանը մասնաւոր հոգածութեամբ բարեկարգուեցաւ իբրեւ յարգանքի ար-սայալսութիւն:

Հետեւեալան է շօտափել յիշեալին հայ ծագումի մասին եղած ընդհանուր կարծիքը, որ ի մասնաւորի շեշտուած է սարիներ առաջ ամերիկացի բանաստեղծ-րու կողմէ, որոնք յիշբուռն պարզեւնէր խոստացած էին անոր, որ պիտի յաջողէր գտնել հայերէն ստորագրութիւն մը. դրոշմուած յիշեալին կերտած Սիւլէյմանիէի մզկիթին զարդանկարներուն մէջ. քէւ քոս իս զարմանալի է երկար տարիներ թուրք մշակոյթով սնած զարգացած եւ իսլամ կրօնքը ընդունած մէկէ մը հայ ստորագրութիւն աղկալալ: Մանաւանդ կեստարացիներու անընտելութիւնը հայերէնի մասին եւ առաւելապէս թուրքերէնի վարժութիւնը յայտնի իրողութիւն է, վասն զի ինչպէս պիտի փորձենք պարզել հակիրճ գրութեան ընթացքին, այս հարտարապետին հայ ծագումը եւ կեստարացի ըլլալը: Կը տարակուսիմք թէ իր նախնական տարիներուն հայերէն սովորած իսկ ըլլայ:

— *Լուսազոյնին կաւքը՝ որ օրեկն եւ մեր կէտն/ին, կ'իրագործուի միայն գրեւորութեան ջնորհիւ:*

Հանգուցեալ հարտարապէս Լեւոն Զարժենան աւելի առաջ այդ ուղղութեամբ եւս պրպտումներ քուս եւ յաջողեցաւ տեղեկանալ թէ Պէտիկթաշի մէջ հայ տահանայի մը մօտ կը գտնուէր ձեռագիր Սալմոս մը որուն յիշատակարանը կը պտրունակէր տեղեկութիւններ այդ մեծ մարդուն կենսագրականին նկատմամբ: Դրժքախտաբար այդ միակ փաստը կարելի չեղաւ ձեռք բերել, որոնքի մը միջոցին այդ ձեռագիր Սալմոսը այրած ըլլալուն:

Նոյն համոզումը ունէր նաեւ մեր հարազատը Վահան Զարդարեան երբ պատաստած էր յիշեալ մեծ հարտարապետին կենսագրութիւնը գետեղելու համար իր հեղինակած Յիշատակարանին մէջ, սակայն իր որոնումները ապարդիւն մնացին առ ի չգոյէ փաստի, որով զանց քուս այդ աշխատութիւնը:

Հարտարապէս Սինան ծնած է 9 Քէնէպ 895ին [1490 Մայիսին] եւ մեռած է 12 Ճէմազիւլէլէ 996ին [1588 Յունիս 3] որով ապրած է 98 տարի: Տեսած է 4 քաղաւորներու շքան մը եւ ծառայած է Սուլթան Սիւլէյման Ա.ի [Գաւունի] 1520—1566 եւ Սուլթան Սելիմ Բ.ի 1566—1574: Շինած է, ինչպէս յիշեցիմք աղէն, 300է աւելի շէնքեր, մզկիթներ, կամարջներ

— *Ժամացոյցը կ'ապացուցանէ Ժամագործին գոյութիւնը, ինչպէս տեղեկեմք Աստուծոյ գոյութիւնը:*

եւն, եւն.: Իր գլուխ գործոցներն են Կ. Պալտոյ Սիւ-
լէյմանիէի մզկիթը եւ Էսիրնէի Սէլիմիէի մզկիթը: Կե-
սարացի ըլլալու մասին տարակարծութիւն չկայ, ոչ
այ Բիւսնուէի գաւառի ըլլալու մասին: Թուրք բռնա-
ւերները յոյնի, ալպանացիի, աւստրիացիի եւ մինչեւ իսկ
մանաւորապէս ըլլալը, ենթադրուած են մինչդէռ Կեսարիա
հիմէն ի վեր հայ բնակչութիւն մը ունենալուն կարելի
էր նաեւ ենթադրել հայու գաւառի ըլլալը, մանաւանդ
որ Հայերը շատ մը կարող նահապետներ ունեւորած
էին թուրք արուեստին: Վերջապէս իր ծագումին մա-
սին տարակարծութիւն փառաւորութիւն մը, որ
լոյս տեսաւ Թիւրք Թարիխը Էննիւմէնի Մէն-
մուսար քերթին նոր տեւիքի Ա. հասարին Տրդ. Քիւլին
[Յունիս 1930 - Մայիս 1931] 10րդ. էջին մէջ: Այս
փաստաթուղթը 7 Բամագան 981 [1573] քուակտըր [*]
կրող հրամանագիր մըն է, հին քուրքերէնով եւ ոճով
գրուած, հետեւեալ պարունակութեամբ.

«Ազ տաղ, գասթըրնա Հիւսէյին Չաւուշա հիւսիւմ
ֆի, Հալա հաստա միլլաւարըմ պաւը [2] մէքուպ
կեօնէրիւպ Գայսէիյէ ռէյայըր Քըպըրսա [3] սիւ-

(*) Այդ քուակտըրն Միլլաւար Գոնա Սի-
նան 83 տարեկան էր:

— Սոռոջ գաղափարի յաղթանակը ժողո-
րդայիններուն կը պարգեւէ երջանկոտրութիւն:

րիւմէք ժեման [4] օլունուպ ֆէնի սազին օլսուդու
Աղըրնաս [5] նամ գարիյէ հալֆը վէ տհար գարիէս
սազին օլան ագրապասըր Քէշի [6] Պէրիկիւզսէ [7]
Սար օլլու տիկէննի [8] վէ գարիէի Իւրկիւպսէն [9]
Ուլիսա [10] վէ Գոս [11] Նեան [12] նամ զիմէլէր
[13] Քըպըրսա սիւրկին օլմագսան աժ օլունմասընա
իւսէիսա էլլէմէն միււարիւնիլէին սազին օլսուդու
զիք օլունան ֆարիտի վէ ագրապասընսան օլան
մէզֆիւր զիմէլէր Քըպըրսա սիւրկին օլմագսան աժ
օլունմագ էմը Էսիւպ պուլուրսըմ ֆի վարըպ վաւուլ
պուլսուֆսա միււարիւնիլէին սապըֆան մագին օլսուդու
մէզպուր գարիյէսի վէ ագրապասընսան օլան մէզֆիւր
զիմէլէր Քըպըրսա սիւրիւմէք իշին տէքէրէ տահի
ֆայս օլունմուշար իսէ իհրան էլլէիւպ Քըպըրսա սիւր-
կին օլմագ էմիւր օլունալարսան սընըն տէյու ռէննիսէ
էթիւրէյինիզ վէ պու հիւֆիւմ շէրէֆիւմ սինիլի ման-
ժուգա գայս էլլէիւպ էլլէրիսէ իպֆա էլլէյէսինիզ
[Սահիպի օլան Մէհմէտ ուսայա վէրիլի, 7 Բամա-
գան 981]:

Ազ տաղի դատար շիւսէյին Չաւուշի բարձր
հրաման կ'արձակուի այսպէս. — Ներկայիս արհուր
նահապետներուն զիւտարը նամակ ուղարկելով՝ Կե-
սարիոյ հպատակներուն Կիպրոս տեղանաւորեան հրո-

— Յոյսը ֆուռէն արքայած մարդուն ե-
րազն է:

վարստով հրամայուած ըլլալուն, իր բնավայրի Ա-
դրեանս անուն գեղի ժողովուրդը եւ ուրիշ գիւղ բնակող
ազգականներ Քրդի Պէօրիւնկէզի մէջ տնկելն Սարը
օղլու եւ Խրէկազ գեղէն Ուլխա եւ Քօս Նեան անուն
հպատակներուն ղէպի կիպրոս տարագրութեան համար
ներման խնդրագիր մատուցուած ըլլալով, վերոյիշեա-
լին [այսինքն ճարտարապետին] բնավայրը եղող յիշեալ
գիւղի մարդիկը եւ ազգականներէն նշանակուած հպա-
տակները, կիպրոս տնտեսանքն ներում շնորհեցի եւ
այնպէս ալ հրամայեցի, որ եթէ այս գիւղ հոն հասնե-
լուն վերոյիշեալին վաղուց բնակած յիշեալ գիւղին
բնակիչները եւ ազգականներէն եղող յիշեալ հպա-
տակները կիպրոս տնտրի համար արձանագրութիւն
ալ կայ տնտրուելու մէջ, ջոշուի եւ կիպրոս տնտր-
ուելիքներէն է լսելով ներդրութիւն չտուի, եւ այս
բարձր վճիռս պահեստի տնտրին մէջ արձանագրուելէ
յետոյ ձեռներնին հասցնէ:

[վարպետ Մեհմէտի յանձնուած]

7 Բամազան 981

Յետեւ բուրք բնագրին համապատասխան հայ թուր-
քաւորքին մը ներկայացնել ջանացած ենք որչափ բուրք
բնագիրը 300է աւելի տարիներու հնութիւն մը ըլլալուն,

— Բաշակորով մարդուն հաւնար անկա-
րելի թան չկայ:

նոյն ժամանակի լեզուով խմբագրուած է
եւ արդիական հանգամանք չունի: Ուստի հետաքրքիր
բնութեցողին գոհացում տալու համար սոյն հրովարտա-
կին մէջ գործածուած բառերու բացատրութիւնն եւս
կը կցենք հայ թարգմանութեան:

1. Կեսարիա այդ թուականին Ազատ [եօզկաթ]
գաղութեան մաս կը կազմէր:

2. Ճարտարապետ Սինանը կ'ակնարկէ:

3. Կիպրոս կողմին 1571 Օգոստ. 4ին գրաւուեցաւ
Սուլթան Սէլիմ Բ ի օրով:

4. Գերի տարուած յոյն բնակչութեան տեղը լեզը-
նելու համար հրաման կ'ըլլայ բնակամբար Կեսա-
րիոյ եւ շրջակայից հայ բնակչութեան փոխադրու-
թիւնը կիպրոս:

5. Ադրեանս Կեսարիոյ շրջակայ գիւղերէն մին
է, որ մինչեւ այսօր գոյութիւն ունի, եւ ճարտարա-
պետ Սինանի ծննդավայրն է:

6. Քրդի. կեսարական բարբառով բիւշիւքն ա-
ղաւաղուածն է. փօքր նշանակութեամբ:

7. Մինչեւ այսօր գոյութիւն ունին Կեսարիոյ շր-
ջակայքը Բիւշիւք Պիւրիւնկիւզ եւ պէօլիւք Պիւ-
րիւնկիւզ, որոնց բնակչութեան խալամուցած Հայեր
ըլլալը աւանդաբար գիտեն Կեսարացիներ:

— Այ՛ր բաւ մը չի տեսներ, եթէ միտքը ջըր-
ուած է:

8 **Տիւրկեր** ցորենը կամնող գործիք շինող կը նշանակէ:

9 **Եւրկիւղ** Կեսարիոյ գիւղերէն մին, որ ցարդ գոյութիւն ունի:

10 **Ուլիսա**, Ուլիցա, Ֆուլիկ. Ուլիկ, Ֆուլիանէ կնոջ անուն ընդհանրացած Կեսարիոյ Հայերու մէջ, ինչպէս Մարիցա, Դուրիցա եւլն.:

11. **Պօս** կ'երեւայ **գ** **սամանի** [զօնաման] կրնա՞նք ասել եւ ինչպէս բնական **փաշիւփ** ին եւ կը նշանակէ խոնոր, հսկայ:

12. **Նշան**, սովորական յատուկ հայ անուն:

13. **Զիսմէլէր**, հպատակ բխտանէից համար կ'ըսուի:

ՊԵՏԵՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԿՐԷՏ

Հնդկական աշխարհը հակառակ փառսալիներով հետու բլլալուն մայր հայրենիքէն, օժտուած է կանուխէն հայրենասէր հոգիներով որոնք սիրած են սփոփել բախտագուրկներ: Ո՛վ չգիտեր թէ Հնդկաստան ծնած

— Զգուշացիր տուելի ինկիլիսիէդ քան ուրիշներէ:

է Ստամուլի Մուրաս, Ռափայէլ Ղարամեան. որոնց կտակած մեծ գումարներով հաստատուած են Վենետիկի

Մուրաս Ռափայէլեանը, եւ ներկայիս Սէվրի Մուրասեանը: Կը յիշէ նոյնպէս հնդկահայ բանասէրն Մեսրոպէ Սէր, Շահրիմանեաններ. որոնք եղած են մեկեկաս Զամչեան ընդարձակ հայ պատմութեան, ինչպէս նաեւ ուրիշներ որոնք եղած են առաջին խաղաղիչներ, Աստուածաշունչ Ս. Գրոց 1666ին եւ ի Մասրուս 1794ին հայ լրագրութեանը ծնունդ տուած են առաջին անգամ

Շմառնետն Տ Յարութիւն Բահանայի Ս. զգարարով:

Այս երջանկայեացակ անձերու ռզին ժառանգած է անսարակոյս Պետրոս Հայրապէտ Կրէտ, որուն կենսագրականին հանդիմով տեղ կուտամ Տարեցոյցիս մէջ, ի մասնաւորի յիշեալին՝ խանդավառուած հայ գրականութեան ընծայած սրտաբոխի նպաստներէն:

Պետրոս Հայրապէտ Կրէտեանց ծնած է 1865 ի Նոր-Զուղա յԱսպահան, ունենալով իւր տոհմին նա-

— Զարեքը լոյսին կ'աւանդէիս:

խահայր մին այն զաղրականներէն. որոնք ժէ դարուն
Կրէսէէն շուեցին, որով իր տոհմանունն յորջորջուեցաւ
Կրէսեանց կամ Կրէսացի:

Պետրոս երիտասարդութեան բողոքով իր ծննդավայ-
րը, կուգայ Կալկաթա ուսանելու հայ եւ անգղիէրէն
լեզուներ եւ կ'աշակերտի մարդասիրական ձեմարա-
նին 1879էն մինչեւ 1883: Յետոյ բողոքով ձեմարանը,
վաճառականութեան ասպարէզը կը մտնէ նախ վերին
Հնդկաստանի կանփուր ֆաղափր եւ յետոյ Կալկաթա կու-
գայ եւ ի բնէ ուշիմ, աշխուրջ եւ գործունեայ րոյնով մեծ
համբաւ կը շահի իր ուղղամտութեամբ: Իր զբաղմանց
մէջ միշտ վառ պահելով ազգի սէր, քանիցս Հոգա-
բարձու երսով է մարդասիրական ձեմարանի, ինչպէս
նաեւ եկեղեցական Կալկաթայի Ս. Նազարէթ եկե-
ղեցոյն:

Այժմ ձեռնքափ եղած ամէն զբաղումներէ, իր
կեանքը կ'անցընէ մեծ մասով Եւրոպա: Շատ անգամ-
ներ կարեւոր գումարներով մատնակցելով ազգային
հանգանակութեանց իր ծախով հրատարակուած են
Վենեսիկի Միսիթարեանց մամուլէն Հ. Վ. Հացունիի
Պատմութիւն հայ սարագին նոյնպէս Հ. Արսէն Ղա-
զիկեանի բարգմանած Յովն Պապիենի Պատմութիւն
Քրիստոսի կարեւոր գործը: Բացի անոնցմէ ստա-
րած է Դուրեան մատենադարանի հիմնարկութեան,

— Չերզուած երգերը ֆալշյրագոյններն են:

1000 անգղ. ոսկոյ նուիրատւութեամբ: Պատուոյ ան-
դամ է Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան, որուն
տրամադրութեան տակ որոշ գումար մը դնելու մատու-
րութիւնը գրով հաղորդած է եգիպտոսի Առաջնորդ
Թորգոմ Արքեպիսկոպոսի, այժմ Պատրիարք Ս. Երու-
սաղէմի, բոֆախաւորներու բուժարան մը հաստատե-
լու համար Ս. Էջմիածնի մէջ:

1. Կալկաթայի հայ մարդասիրական ձեմարանին
նուիրած է 30,000 ռուփի, որով կառուցուել է լո-
ղանալու մի աւագան նոյն դպրոցում:

2. Մի քանի տարի առաջ իւր ծախիւք նորոգուել
է Զուդայում հայ Կաթողիկոս եկեղեցին:

5. Նուիրած է մի երգեմն Նոր Զուդայի Ս. Մի-
նաս եկեղեցոյն:

4. Հոգացած է ուսման ծախքն իւր քրոջ դստեր,
որ կարողացել է բժշկութեան բնագիտ. յաջողութեամբ
աւարտել Անգղիայում:

5. Նուիրել է Զուդայի Հայոց Ս. Սարգիս եկե-
ղեցու մի ձեռք քանակաւոր գգես եւ հետզհետէ
կատարած է այլ բարեգործութիւններ.

Այսպիսի առաքինազարդ անձնատուրութիւններ
պէտք է մասնաւիժ ցոյց տրուին իբրեւ պայծառ օրի-
նակներ բարեգործութեան: Ասոնք ազգին բնեւեալ-
ներն են, երախագիտութեան արժանի:

ԱՆՆԱՐԿ ՄԸ ՀՐԱՉՒԱՅ ԱՃԱՌՈՒՄՆԸ
ՄԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱՅ

Պարսէ մըն է մեզ ներկայացնել Հրաշեայ Անառ-
եանի մանկութիւնը, որ հակառակ այնքան արգելի-
ներու յաջողած է հասնիլ այժմու բարձրութեան: Հրաշ-
եայ Անառեան ծնած է Պոլսի, Եէնիգաթու 1872ին,
հնակարկաշի գաւառի, որ աղխաւորեան դառնութիւնը
կրած է բայց իր անընկճելի կամքով յաղթած է այդ
դառնութիւններու: Ազակեցած է Կեդրոնականի՝ Մոս-
սկիեանի շրջանին: Ուսուցիչ ունեցած է Գարագառ-
եանը, Եղիա Տէմիրճիպաշեանը, որոնցմէ սպաւորուած
է, մանաւանդ առաջինէն: Իր մէկ մտեմտական նա-
մակը՝ ուղղուած իմ պատուական զարմիկ Սուրբ Աղ-
ւորիկեանի, իր դպրոցական ընկերոջ [1897 Ապրիլ
16ին] իր կեանքը կը պատկերացնէ, երբ ինք Եւրոպա
մեկնած էր. «Եթէ իմ վրաս տեղեկութիւն հարցնես, —
ի՞նչ որ բնաւ չունիս կարծեմ — ճիշտ երազած, երա-
զած, մտադրած կեանքն անցուցի, մակոյլի մը պէս
եղաւ որ փոքորիկ բռնուած ըլլայ, ինկայ եղաւ եւ
հիմալ տակաւն խաղաղ օրերն հասան ինձ համար: —
Մէկ տարի անցուցի իմ ունեցած դրամովս, վեց ամիս
ալ հոս աշխատելով՝ դպրոցս շարունակեցի. — առանց
ընդհատելու, բայց ի՞նչ աշխատեցայ — չես սպասե-
ր ամենեւին — շէֆէրհի, ժըսքիսի, լրագրականաւ եւ

իլանճի — այս արհեստները ըրի գիշերները երբ դպրոցը
գոցուէր, երբ դաս չըլլար, — կիրակի օրերը — մնաց-
եալ ժամանակը դպրոցը կը շարունակէի. մինչեւ որ
զսայ մէկ երկու դասեր Տանկերէնի եւ Հայերէնի ու
անոնցմով սկսայ ապրուիլ, դասերէն ետքն ալ ուրիշ
գործ մըն ալ զսայ, որ վերջնականն ու լաւագոյնն է,
հոս գրագիր եղայ Լուսինեան դիւանին, ան ժրանա-
հայ բառգիրք մը կը հրատարակէ, այլ բառգիրքն զ-
պագրութեան գործն ինձի յանձնած է: Փորձ կը արագ-
բեմ ելլն. եւ ժողով 100 ժրանք ամսական, իսկ միւս
առաջուան դասերէն ալ 80 ժրանք ունիմ, 180 ժրանք
ամսական: Իսկ բառարանը պիտի տեւ երեք տարի դեռ
եւ հեղինակն ալ ինձմէ գոհ է հարկաւ:

Իսկ թէ ի՞նչ ուսումներով կը պարտապիմ: Աւելորդ
է այդ մասին խօսիլ իսկ, Հրաշեային նպատակը ծա-
նօթ է Բեզի, լեզուաբանական ուսումներ՝ քիչ մը տեղի
սակայն ընդարձակուած եւ ընդլայնուած շրջանակի մը
մէջ՝ ինչ որ չէր Պոլսու եւ հոս կը մնամ դեռ խիստ
քիչ՝ եկոյցտարի Ապրիլին արդէն մեկնած կը լինիմ եւ
կը գնամ Գերմանիա: Մի վեց ամիս ալ կ'ուզեմ ան-
ցընել: Գիտես արդէ՞ն թէ Գերմանիան այս ուսումին
մէջ առաջինն է աշխարհիս, վեց ամիս ալ հոն անցը-
նելէ ետք, — մնասիրտով կը դնեմ Եւրոպային:

Քոյդ

Ընդօրինակեց՝ Ս. Պ.

Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

ՆՈՐԱՇԷՆ ՍՐԵԱՎԱՅԵՐ

Գանասայի մէջ կառուցուած նորաշէն հայ եկեղեցին է, որուն շինարարներ արժամ է 15,000 տոլար,

Ս. Գ. ԼՈՍԱՆՈՐԻՅ ԵԵՂԵ Ի Հայոց

Սէնթ Գեորգիս, Գանասա

որուն 6500ր նուիրած է յայտնի բարեսէր Պ. ԼԵՒՈՆ ՊԱՊԱՆՆԷ իսկ մնացեալը հանգումուկուած է Հայերէ, Գանասագիներէ: Օ՛րումը կասարուած է Ամերիկահայոց նախկին Առաջնուդ Տիրալը Աբբի կողմէ, մասնակցութեամբ նրեք բանակներու: Եկեղեցին շինուած է St. Catherinesի մէջ, Թորոնթոյէն 80 մղոն հեռու,

պղծիկ Բաղաբ մը Niagara Fallsի մօտ 200ի չափ հայ գաղութով: Կեցցեն Պասպետան եւ իրեն հետ սասա-րողներ նորահաս-սաս եկեղեցւոյն, որոնք այս կերպով իրենց ազգայնական ջերմ ձգին ցոյացուցած են եւ հաստատած միանգամայն քէ մեր ազգային գոյութեան խաբիսն է Աստուծոյ արեւմտայրը, որուն խանդով փարած կը մնայ միշտ Հայր, ուր որ ալ ըլլայ: Իսկ

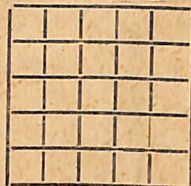

Ֆերիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցին Պէլտոյ հայ գաղութին համար սեծ պարծանք եւ յաջողութիւն է Ֆերիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցիին վերաշինութիւնը յայտնի սկեպսիկ ժամանակի մէջ Բարեպաշտութեան շէնք կորող՝ որուն շինութեան երկարած ձեռքեր օրհնուած են: Այս շինութեան բարեբար ջերմեանը հայ ժողովուրդն է: — Աւոնց հետ կ'ազենք յիշատակիլ նաեւ Մարտիրոսի մէջ կառուցուած հայ եկեղեցին, բարեբար-ծութեամբ Պրիմալաքեակ Տիար Վահան Խորասան-հետի, ի յիշատակ իւր վաղամեռնիկ տիկնոջ:

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

Ա.

Ուղղանկյունաձև բառեր

Ա. Հինգ կարգերուն վրայ գետեղել հինգ բառ իւրաքանչիւր խորճի մէջ մէկ տառ համաձայն հետեւեալ բացատրութեանց.

1. Խռմանոցի անօր
2. Ազնուագոյի մեծահարուստ մեր մէջ յ'անցելումն
3. Օգտակար
4. Կնոջական անուն մը՝ համարոտեալ
5. Ինքնակալ

Բ. Թէ՛ ձախէն աջ, թէ՛ վերէն վար, առաջին սիւնակները միեւնոյն բառը պիտի կազմեն, նոյնպէս երկրորդ, երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ սիւնակները:

Գ. Այս հինգ բառերուն համար պիտի գործածուին

6 հաստ

2	հաս	ի
2	»	կ
1	»	մ
2	»	լ
2	»	»
2	»	պ
2	»	ս
2	»	հ
3	»	ր
1	»	ւ

Բ.

Մետադէ մը, իր ծանրութեամբ խիստ ծանօթ. երկրորդ վանկը եթէ շրջես շիւր շիւր՝ կ'ըսես կազմել, մտքէդ չանցնի քնդանօթ, այլ քոչուն մը երկարավիզ. սպիտակ:

ՏԻԿ. ՖԻՄԻ Կ. ՊԷԿԵՆԸ

Ինչպէս ակներեւ է, մեր հանելուկներ. հանճարեղ մտքի ծնունդ, անմրցելի են իրենց սրամիտ յօրինումով, նման եւրոպական գրչի զբօսանքներու եւ Տարեցոյցս բարեբախս է անոնց հրաճարակութեամբ, որով մեր քննարկողներուն սրամտութեան կ'օժանդակէ, իսկով անոնց մտածումի չփակ գիտէր:

Անցեալ տարւան լուծումներն աւտիկ. Առաջինին մէջ զտնուելիք բառերն են՝ ճաբոն,

Սիամ, Գամ, Եան որոնց տառերը հեղուկին կը կազմեն
ՍԻՄՈՆ ԳԱՅԱՄԱՃԵԱՆ

Երկրորդին մէջ

Առաջին վանկը — պար

յաջորդ երկու վանկերը — տալան

Ամբողջութիւնը — պարտապան

Առաջին լուծողն եղաւ ՈՐ. ԷՏԻԼ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ
[Առնափուտ գիւղ, Պոլիս]

Իսկ առաջնութեան իրաւունք շահած կարելի է հա-
մարել նոյնպէս հետեւեալները, նկատի առնելով անոնց
տեղոյ հեռաւորութիւնը.

Տիկին Մելինէ Մէրճան [Սէն, Ֆրանսա], Պ. Յարու-
քիւն Կ. Քաջախեան [Պէրոք], Պ. Մ. Փաշեան
[Լիոն, Ֆրանսա].

Շնորհակալութիւն ամէնուն՝ որ սիրուած անունի
մը պատիւը ինձ բնծայած են իբր համակրանքի նշան:

Վ. Բ. Դ. Ս. Կ. Ն. Ե. Բ.

Էջ	Տող	Սխալ	Ուղիղ
4	7	1451	1351
133	5	անբնական	անբանական

Տ Խ Ր Ո Ւ Ն Ի

Կը շուարիմ քէ ի՞նչպէս կարելի է ամփոփել
անցեալ տարւոյ պատահած բազմաթիւ կորուստները,
գորս ցաւով կուգամ արձանագրել, ակամայ մեղացուծ-
ներու համար ներում խնդրելով:

ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳՈԼԷՄՔԵԱՐԵԱՆ, անցեալ տար-
ւոյ Յունուար 9ին վախճանեցաւ, տղէն 6—7 տարի
ի վեր անդամալոյծ: Ծնած էր Պոլիս 1877ին: Նախա-
կրթութիւնը ստացած է Պալաթու Ազգ. վարժարանը, յե-
տոյ զնաց Արմաւ եւ Դպրեվանքի շրջանը տարտեց,
եղաւ առաջնորդ Մուշի, Սամսոնի, Սրվազի: Ընտրուե-
ցաւ երեսփոխան, անդամակցեցաւ ժողովներու, մնաց
հարողիչ Գաւթգիւղի Ս. Թադաւոր եկեղեցիին մինչեւ
իր մահը:

ՀԱՅԿ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, յանկարծական մահով վեր-
ջացուց իր հանրագոյտ կեանքը 1930ի վերջերք: Եղած
էր ուղղամիտ ժողովական, խոհական, անձնու էր գործիչ:

ՀԱՅԿ ԹԱՅՔԷՍԷՆԵԱՆ, նախկին փարսուղար գեր-
ման հիւպատոսարանի: Ազգային շրջանակի մէջ զնա-
հասելի ծառայութիւններ մատուցած է, մասնաւորա-
բար գիւղատնտեսական Միութեան մէջ եւ իբր այն՝
իր բաղումը պատշուտեցաւ համակրական ցոյցերով:

ՌՈՒԲԷՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆ, ծնած Մալաթիա 1874ին,
ուսումն առած Եփրատ Գողէն. գրագէտ եւ բանաստեղծ

աշխատակցած է Պոլսահայ մամուլին, հրատարակած է հերթաձմեր, **Յիշատակաց Ծաղիկներ**, **Ծրփանքներ**, **Ուլաթի**: Ժամանակ մը իբր ուսուցիչ գործելի յետոյ եզմիր մնացած է առեւտրական գործով. յետոյ անցած ձիապուրի եւ կեանքին վերջին հանգրուանը եղած է Փարիզ: Իր մասին ինք կ'արտայայտուի թէ՛ ռոյիկի 1911 Սեպտ. 27ին ուղղած սա տղերով. «Կը հանչեմ աչքս երկիրը, ուր իսմարեցաւ վարդեման...: Եթէ ոչ, հարցուր կեանքի ընկերակից, որ գնաց հոն, լացաւ ու լացուց մեզի: Եփրատի եզերէն եմ եւ Տալուսի ստորոտէն: Գրախաղեր Մալաթիան եւ հայրենիս: Եփրատ Գոլէնի բարձունքին վրայ ուսոյ բոխն առնել, Եփրատ Գոլէնի բարձունքին վրայ ուսոյ բոխն առնել, Պոլիս. Պանսրմա, Քիւրմասթի, Եզմիր, Սեբասթիա, ու կանգ առի ձիապուրի: Մարմինս հոս ինկաւ ուժաբեկ, աչքս հոգիս բաժանուի եւ: Ի՞նչ պիտի բլլայ, աչքս մը մնայ ինչ ու մոռացում, պիտի բլլայ այն ինչ որ եղած եմ խիւր ու մոռացում, պիտի բլլայ այն ինչ որ եղած եմ երգիչները մեր աւերակ հայրենեաց: Յոգնած, ինձմաւ օր մը քերեսս անոր հրակէզ աւազին վրայ: Ոսկորներս սակայն հոն կ'ուզէի որ չանէին, ուր իմ սիրելիներս կը ննջեն: Մեռաւ Յունուար 3ին Քարիզ: Իր մահուան առթիւ խորին համակրանք ամեն կողմէ:

ՆՇԱՆ ՏԷՍԵԿԻԻԼ, ամերիկահայ գրագէտ, նախորդ տարւոյ վերջերս մեռաւ:

ՔԵՐՈՎԷԷ ԹՈՒԼՈՒՄՊՈՋԵԱՆ, ծնած էնի Գաբու, 1858 եւ մեռած լանցեալ տարի, Յունուարի վերջերս. Նախաւոր արուեստագէտ, քանկագին փայտեր:

վրայ փորագրող եւ այս մասին էլի: Չիանալի եւ իր պատրաստած ընդելուզեալ մէջ: Չիանալի քաղմական յղացումներ: Վերջերս լեռնաւոր, եւ ունեցաւ, կարօտ իր արուեստակիցներուն նպատակ մը:

2. ԳՐԻԳՈՐ ԳՈՎՐԻԿԵԱՆ, վիեճակական Ս. Բարեան, ծնած Կերա 1849 Մայիս 23ին: Մահուկ հասակէն մեծ է Միսիսթանց վանքը եւ արդիւնաւոր շրջաններ բոլորած է:

1909 Յուլիս 19ին ընտրուեցաւ ընդհանրական Արքայ: Իր եկարամեայ կեանքին մէջ դպրոցական, տարանական, գրական եւ վարչական աշխատանքներ ունեցած է: Մեռած է հունգարահայ գաղութին պատմութիւնը: 1887ին իր ջանքով հիմնուեցաւ Armenia հունգարերէն քերք: Վախճանեցաւ անցեալ տարի Յունուար 21ին:

ԵՐՈՒՍԵՂ ԼԱԼԱՅԵԱՆ, ազգագրական հանդէսի խմբագրագէտ: Այս ճիւղը իր նախասիրութիւնն էր: 1921ին Երեւան փոխադրուելով դրաւ պետական քանդակագործի ազգագրական եւ հնագիտական բաժնէներու ճիւղը: Մեռաւ Փետր. 21ին, Երեւանի մէջ:

ՎՈՒՄԵՇՏԱՊՈՒՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, իրաւագէտ, դատաւոր. եղած է ազգ. երեսփոխան, անդամ Քաղաք. Ժողովոյ եւ զանազան ժողովներու: Միշտ ուղղամիտ եւ անհամախնդիր իր ընդգրկած ասպարէզներուն մէջ: Մեռաւ Ապրիլ 9ին:

ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆ, քաղմական ուսուցիչ գա-

առնելու և Պոլսոյ մէջ, յօղումազիր պատմական
նիւթեր վրայ: Մեռաւ Փարիզ, 29 Մարտին:

ՊԱՐԳԵՆՔԱՓՈԶԵԱՆ. հին սերունդին յաւ ներ-
կայացուցիչ, որ իբր ազգ. երեսփոխան՝ գործօն դեր
կատարած է կէս դարու շրջանին մէջ: Օսմ Դրամա-
սան հաշուակալի պաշտօնովն ալ զնախանում է իբր
ուղղամիտ պաշտօնէ: Յուլիս 12ին մեռաւ:

ՄԿՐՏԻԶ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, առաջնակարգ առեւ-
տրական, ազգ. շրջանակի մէջ օգտակարապէս ծառա-
յած, իբր Սովետոյ Յանձնաժողովոյ անդամ, նոյնպէս
1896ի Քաղաք. Ժողովոյ, իբր ազգ. երեսփոխան ելն.:
Իր ժիզիբական գեղեցիկ կազմին դաւեց հիւանդու-
թիւնը եւ մեռաւ Յուլիս 22ին:

ՍԻՄՈՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ, ճարտարապետ, ծնած Բա-
լու, Խոսումաք գիւղ եւ կանուխէն Պոլիս եկած: Եղած
է ժողովական, անդամ Մոսխչեանի Վարչութեան,
խնամակալ Կեդրոնականի, մեռաւ Սեպտ. 5ին:

ԽԱԶԵԿ ՍՐՎԱԶԵԱՆ, նախկին առակերտ Կալաթա
Ստրայի լիւսէին, բարգմանութեան դիւանին պէտ Օսմ.
դրամասան, հանրօգուտ գործերու մէջ խղճի մտօք առ-
խառնող: Մեռաւ 20 Սեպտ. յանկարծական մահով:

Ս. Ղազար եւս ունեցաւ երեք կորուստներ, որոնց-
մէ յիշուելու արցանի են **Հ. Դիօնեսիօս Դադա-
նոսեան**՝ օգտակար միաբան, եւ **Հ. Դանիէլ Սե-
փանեան**, լեզուագէտ, համբաւեալ իր բազմաթիւ
ծառայութիւններով:

Իսկ հետեւեալներու մասին ալ համայն կը հրաժա-
րինք պատշաճ մանրամասնութիւններ տալ, տեղոյ
անձկութենէ հարկադրուած:

Տ. ՏՐԴԱՏ ՊՅՅԱՃԵԱՆ, Աւագ բանակայ Եկեղեցւոյ:

Տ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՔԶՆՅ. ՈՍԿԵՐԻԶԵԱՆ արքունակալ Պազրգիւղի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ:

ԱՐԱՄ ԵՌԻՍՈՒՅԵԱՆ, յիշատակելի իր բարեգործ
ոգով Ազգ. Հիւանդանոցին նուիրեց Եօստուճեան խանի
իւր մեծ բաժինը:

ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, չափազէս հա-
մարակալ, ուսուցիչ, գրող, ժողովական:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆ շրջանաւարտ Պէտլեր-
եանի, գրատէր, տաղանդաւոր առեւտրական:

ՀՐԱՆԴ ՅԷՐՈՒՀԵԱՆ, շրջանաւարտ Միւլիքի,
նախկին համարակալ երկրագործական Դրամասան,
վերջերս համարակալ Ազգ. Պատրիարքարանի:

Նոյնպէս Սկիւսաբէն էին **ԱՐԱՅ ԱՌԳԷՐ** եւ իր
մօտեղութիւնը **ԿԱՐԱՊԵՏ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ**, որոնք վա-
րած են ազգ. պաշտօններ:

Սկիւսաւ, Նոր Թաղի նախապէս **ՏԻԳՐԱՆ ԵԶԷ-
ԿԻԷԼԵԱՆ** երկուր աւետն քաղական Ս. Կարապէտ Ե-
կեղեցւոյ, ինչպէս նաեւ **ՎԱԳԻՆԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ**,
Աղխասխնամին հիմնադիրներէն եւ երկուր աւետն ան-
դամ Թաղ. Խորհրդոյ Ս. Կարապէտ Եկեղեցւոյ:

Տիւրուհի բաժինը կը փակենք, յիշելով նոյն-
պէս հետեւեալներն:

ՊՅՂՈՍ ՍՐԱՊԵՆ, բարապետապետ Ազգ. Պատ-
շխարհաբանի. խառնեց 35 տարիներ իրարու յաջորդող
պատշխարհներու: Իր անհասական կորովը եւ Բաշու-
քիւնդայսնի եւն շատ պարագաներու մէջ, զոր օրինակ
Զմանեանի վրայ եղած մահափորձին՝ ոմրագործը ձեռ-
քակալելուն մէջ ինչպէս կը յիշէ հոգեյոյն Սրբազանը
իր **Խոսիք եւ Խօսքին** մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ՍՈՒՐԵԱՆ, բարապետ Ազգ. Պատշա-
խարհաբանի:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒԼԻ Տ. ՅԱՎՈՅԵԱՆ, բնիկ Բիւն-
կեանցի, որ 10 000 ոսկոյ արժեով կալուածները
կտակեց Ազգ. Հիւանդանոցի:

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱՆ Կ. ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆ, մայր հան-
րածանօր բժիշկ Արքայ Կ. Մեզպարեանի, ազնուական
ծագումով եւ կանացի շնորհներով տալար հայուհի:

Հազիւ այս տարւոյ շաւիղ լրացուցած. վերջին պա-
հուն կ'ստիպուինք արձանագրել ԱՐԹԻՐ ՄԱՂԱՔ-
ԵԱՆԻ եւ ԱՐՏԱԿ ՄՕՍԻԿԵԱՆԻ դառն կորուսները:
Առաջինը ազգային անձնուէր գործիչ, իսկ երկրորդը
իմ լուսամբի զարմիկ, ջերմ սխառտ ժամանական
գրականութեան:

Անուշադայր խունկ բոլոր անդարձ մեկնողներու
յիշատակին եւ անվախեան երանութիւն անոնց:

ՅԱՆԿ ՆԻԹԵՐՈՒ

ՕՐԱՅՈՅՑ էջ 13—52 **Տօնատւերներու յատուկ**
Մի Բանի տօներու մասին բացատրութիւններ էջ 53,
ՎԵՀ. Տ. Տ. ԲԱՔԳԵՆ Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ էջ 63,
ԱՄԵՆ Տ. ԹՈՐԳՈՄ Ս. ԱՐԲԵՊ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ, Ս.
Գ. էջ 68, **Գրական-Քանոսիրական**, Թեքե-
ականակ Կ. Պոլսոյ Հայերուն ընկերական կեանքի մա-
սին [ԺԶ.—ԹԸ. դար] Գ. էջ 75, Գանձիլիի ձգնառ-
ը Զ. Եփրեմ Ծ. Վ. Ապրոյեան էջ 82, Հին Է-
ջեր. — Կակաչներ [Բերքում] **Պանիւլ Վարուժան**
էջ 89, Պատարիկ — Նարայէ Սրբազան իր կեանքի
արձայնսին. Ս. Գ. էջ 91, Աւանդապատմ. — Կա-
տուն եւ շունը, **Միքայի Զեբազ** էջ 92 Բարախուն
սրտէ հայրենի սրբութիւններու, Ս. Գ. էջ 94, Գա-
ղափարի Բանդակներ [Բաղում] էջ 98, Պատարիկ. —
Հայ ուսուցիչը անցեալին մէջ, Ս. Գ. էջ 100, Հա-
յուն սիրելի բուշուններ՝ Սոխակ, **Անդուհ Ան-
փանեան** էջ 102, Կազանը եւ անոր հետ կապուած
ընծայատուրեան սովորոյթներ. Զ. Գ. Ա. Սիւսան էջ
109. **Տոբ. Վ. Թորգոմեան առ Վ. Մալեգեան**
[Նամակ] էջ 114, Ոսկի խօսքեր Յ. ՈՍԿԱՆԻ, էջ 120
Պատարիկ, Հին դրամներ Ս. Գ. էջ 123, Միւր

[բարգ.] 124, Գրչի գրասանք. **Թօսիւն** էջ 128, Հի-
նաւորց ծառ [հերբում] Ս. Գ. էջ 129, Փափկիկ
հերբոլ Գուրեանի հովուական որինգին Հ. Վ. **Կանան**
Յովհաննէսեան էջ 131, - Հին էջեր. Ռ. Յ. Պերպեր-
եանի «Խոսի եւ Յուսէ»-ին [հերբում] էջ 132, Հեղի-
նակաւոր կարծիք մը կուսակցոն կենցաղի մասին, **Օր-**
մանեան էջ 133, **Գիսկան - Առողջաբանական**
Թուհաւորում **Կ. Փափարեան** էջ 135, Ողջպահիկ
կանոններ էջ 143, Մասկերութիւն էջ 144, Մոնթիոնի
մրցանակներ էջ 147, Օսիրիսի մրցանակ էջ 150,
Քոնեա-ժէի մրցանակ, Պարգեւներ բազմածին ըն-
տանիներու էջ 151, Պատուներ էջ 152, Բանջարեղէն-
ներ էջ 155, Նիւ ետքի ազատութեան արձան, **Յ. Գ.**
Նիկողոսեան էջ 160, Մուսուլի հաւթահորերուն
տուրք, **Մեծոպ Բեկ.** **Օրշանեան** էջ 162, Վար-
դր, **Զարեհ Քրդասեան** էջ 172, Գործածուած հա-
մակադրածներ, **Մարգիւս Արայեան** էջ 180,
Ամերիկահայոց հորքնիւր Առաջնորդ Գուրեան Դեռնոյ
Սրբազան **Ս. Գ.** էջ 184, Ս Գանիէի վանք **Հի-**
վան Աւարեան էջ 185, **Կենսագրութիւններ.**—
Սամուէլ Մուրաւ, էջ 196, հարստապետ Գոմա Սիման,
Պ. Զարդարեան, էջ 199, Պետրոս Հ. Կրէ **Ս. Գ.**
էջ 206, Ակնարկ մը Հրաչեայ Անտառեանի մանկութեան
վրայ, **Ս. Գ.** էջ 210, Նորաւէն Սրբավայրեր, էջ 212,
Հանելուկներ՝ **Տիկին Յիւսի Պէկեան** էջ 214, Տիւ-
րունի էջ 217:

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԵՒ ՆԵՐՍԵՍԻԱՆԻ
ԳՐԱԶՍՏՈՒՄՆԵՐ ՏԱՐՅՈՑՈՑՈՒՄ ՀԱՄԱՐ

Համակիր վերաբերմունք այս փոքրիկ ձեռնարկին
մասին՝ իրաւունք կուտայ յարատեւել այս գործը. քէն
ձեռնարկուն՝ գիտակ իր փանափի կարողութեան՝ խո-
րապէս կը նախազգայ իր քերիներն բայց միշտ հետա-
մուտ է սրբազրել զանոնք եւ այնպէս ներկայանալ
հանրութեան: Առ այժմ հետեւեալ երկու բարի վկայու-
թիւններ զորս կ'արձանագրեն, շնորհակալութիւններովս
ազնիւ զնահասիչներուն, նոյնպէս Հ. Եփրեմ Ծ, Վ.
Ապրոյեանի՝ որ նպաստաւոր տղերով հետաքրքրութիւն
արբեցուց Տարեցոյցիս համար անցեալ տարի [Տես Նոր
Լուր 930 Դեկտ. 19]:

ՍՏԻՐԵ ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ST. NERSES SHNORHALI
LIBRARY

Ա. — «Գրպանի Տարեցոյցը մեր ընթերցողներէն շա-
տեր կը ճանչնան. . . Գրքին պարունակութիւնը կը խաբէ
ընթերցողը եւ պատճառ կը դառնայ անհետելու զայն:
Բայց կարելի է վստահ ըլլալ որ «Գրպանի Տարեցոյցը
թղթատել» զնահասութեան զգացում միայն պիտի ա-
րեցնէ գրաւէրին մէջ: Նիւթնու տառաւորութիւն ու
ունի որ ընթերցողին ուշա Հայաստանի Ազգային գրադարան
պահէ:»

(Սիւն, 1930 Դեկտ.)

NL0434318

Բ. — «Այս գրպանի Տարեցոյցը ամէն օր մեր գրպանէն դուրս մնալու չէ, օրուան մէջ անոր էջերը դարձնելու է, եւ ամէն մարդ ըստ իր հաշակին հոն պիտի գտնէ գրական, պատմական, հնախօսական, ազգագրական, ֆնարերգական, գիտական բժշկական, առողջապահիկ, բարոյական, կրթական եւ ուրիշ շարի շար օգտակար խօսքեր նկարագրութիւններ ու խիկարեան խրատներ: Մէկ խօսքով Տիար Գաբամանեան իր Տարեցոյցով միշտ յաջողած է ստեղծել փոքր մեծութիւններ եւ փոքրին մէջ անբովանդակելի բովանդակել»:

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ» քիւ 12

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

1930 Դեկտ. 12

Տպագրութիւն «Կիւրմպէրի»

Կ. Ն. ՄԱԳԱՍՏԵԱՆ

Ղալաթիա, Բիւրեհնիլեր, քիւ 8

059

4-13